

Hoivan ja tasa-arvon neuvottelut lapsiperheissä

Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Sosiaalitieteiden laitos
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Turun yliopisto

Laatija(t):
Taru Lepistö

15.12.2023
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiologia

Tekijä(t): Taru Lepistö

Otsikko: Hoivan ja tasa-arvon neuvottelut lapsiperheissä

Ohjaaja(t): professori Suvi Salmenniemi, YTT Hanna Ylöstalo

Sivumäärä: 77 sivua + liitteet 3 sivua

Päivämäärä: 15.12.2023

Tämä Pro Gradu -tutkielma tarkastelee hoivan ja tasa-arvon neuvotteluja lapsiperheissä. Vuonna 2022 voimaan tullut perhevapaaudistus lisäsi isälle kiintiöityjen perhevapaiden määrää, sekä teki vapaiden pitämisestä joustavampaa. Perhevapaaudistus on ollut suomalaisen tasa-arvopoliitiikan tavoitteena pitkään, sillä vaikka sosiaalipoliittikka on tukenut vanhempien yhtäläistä oikeutta työhön ja hoivaan, on isien pitämien perhevapaiden määrä jäänyt pieneksi. Tällä on nähty olevan merkittäviä vaikutuksia naisten työmarkkina-asemaan ja työelämän tasa-arvoon.

Tutkielman analyysi perustuu viiden pienen lapsen vanhemman parihaastatteluun. Aineiston avulla selvitetään sitä, miten perhevapaaudistukseen liittyvät tasa-arvotavoitteet tulevat eleyksi lapsiperheiden vanhempien arjessa. Tutkielmassa vastataan siihen, miten hoivasta perheissä neuvotellaan ja millaisia perusteluja jakoon liitetään, miten hoivan sukupuolittuneisuutta ylläpidetään tai murretaan ja millainen ymmärrys tasa-arvosta haastatteluissa rakentuu. Aineiston analyysi on inspiroitunut diskurssianalyysistä.

Tutkielman teoreettinen tausta paikantuu hyvinvointivaltion tutkimukseen ja miten sukupuolten tasa-arvoa on Suomessa edistetty pohjoismaisen kahden elättäjän ja kahden hoivaajan -ideaalin mukaisesti. Tasa-arvon ajaminen ei kuitenkaan ole ollut suoraviivaista, vaan 1990-luvun hyvinvointivaltion uusliberalistinen käänne on merkinnyt familistisen perhepolitiikan ja perheiden valinnan vapauden vahvistumista. Lisäksi taustoitus avaa tasa-arvomallin kannalta tärkeää työn ja perheen yhdistämisen tutkimusta. Hoiva ja sukupuolitapaisuus analyttisinä käsitteinä jäsentävät analyysia.

Aineistosta muodostuu kaksi erilaista tapaa jakaa ja merkityksellistää hoivaa ja tasa-arvoa. Ne parit, joiden hoivan neuvotteluissa sukupuolitapaisuutta ylläpidettiin, merkityksellistivät hoivaa rennon refleksiivisyyden kautta. Tällöin hoivan jakoa kehysti ymmärrys tasa-arvoisesta vanhemmuudesta, vaikka hoiva jakautui perinteisin tavoin. Rennon refleksiivisyyden kautta hoivan jako nähtiin arjen vaivattomana ja sujuvana etenemisenä ja tasa-arvo yhteisen hyvän eteen työskentelynä. Sukupuolitapaisuutta aktiivisesti murtamaan pyrkivien parien hoivan jakoa kuvastaa jakamisen järjestelmät, jotka ovat kompetenssiin ja preferenssiin perustuvia systemaattisia käytäntöjä. Hoiva merkityksellistyi näiden parien puheessa tiedostavana tasa-arvona, jonka tarkoituksena oli jakaa arjen kuormaa tasan. Haastatteluissa tasa-arvo rakentui limittäin hyvän vanhemmuuden kanssa.

Yhteiskunnan rakenteet ovat vaikuttaneet kaikkien parien hoivan neuvotteluihin. Niiden parien, joiden työmarkkina-asema poikkesi perinteisestä palkkatyöstä, oli vaikea tai lähes mahdoton jakaa perhevapaita. Kuvitellessaan yhdenlaisia perheitä, perhevapaaajärjestelmä ei ota huomioon perheiden todellisia mahdollisuuksia jakaa hoivaa.

Avainsanat: hoiva, lapsiperheet, neuvottelu, tasa-arvo, sukupuolitapaisuus, perhevapaat, hyvinvointivaltio, työn ja perheen yhdistäminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Hoiva hyvinvointivaltiossa: hoivan ideologiat ja käytännöt Suomessa	7
2.1	Pohjoismainen malli: kahden elättäjän malli tasa-arvopolitiikan ideaalina	7
2.2	Hoivan tasa-arvon, familismin ja taloudellistumisen jännitteet muuttuvassa hyvinvointivaltiossa	10
2.3	Työn ja perheen yhdistämisen tutkimus	14
3	Tutkielman analyttiset käsitteet	18
3.1	Hoiva	18
3.2	Sukupuolitapaisuus arjen ja kotitöiden järjestäjänä	21
4	Tutkimuksen toteutus	27
4.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	27
4.2	Aineisto	27
4.3	Haastattelu tutkimusmenetelmänä	29
4.4	Analyysimenetelmä	31
4.5	Tutkimusetiikka	32
5	Hoivan ja tasa-arvon neuvotteluja	34
5.1	Hoivan jakamisen eriävät tavat	34
5.2	Työn rakenteet hoivan neuvotteluissa	49
5.3	Tasa-arvon ja hyvän vanhemmuuden rakentuminen	59
6	Johtopäätökset ja pohdinta	67
	Lähteet	72
	Liitteet	78
	Liite 1. Tiedot haastatteluista	78
	Liite 2. Haastattelukutsu	78
	Liite 3. Haastattelurunko	79

1 Johdanto

”Uudistuksen tavoitteena on lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia sekä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. [...] Tämä ei ole hallituksen työllisyystoimi.”
(Sosiaali- ja terveystministeri Aino-Kaisa Pekonen (vas) Helsingin Sanomissa 16.2.2021)

Näin perhevapaaudistuksesta vastannut ministeri Aino-Kaisa Pekonen kommentoi *Helsingin Sanomissa* Marinin (2019–2023) hallituksen tavoitteita Suomen uudelle perhevapaamallille. Vuonna 2022 voimaan tullut perhevapaaudistus oli historiallinen, sillä se uudisti järjestelmää kokonaisvaltaisesti: uudistuksessa pidennettiin isille merkityn vapaan määrää ja lisättiin perhevapaiden joustoa, kun vapaita voi jatkossa pitää useassa erässä tai vain puolikkaina päivinä. (Varjonen 2021.)

Uudistus oli myös tasa-arvopoliittisesti merkittävä, sillä vaikka sosiaalipolitiikan avulla on pyritty kannustamaan vanhempia jakamaan lasten hoitoa ja näin mahdollistamaan naisten osallistuminen työmarkkinoille, ovat perhevapaat jakautuneet hyvin sukupuolittunein tavoin. Isien osuus perhevapaan pitäjistä on jäänyt pieneksi ja äidit pitävät Suomessa käytännössä kaikki vanhempien kesken jaettavat vapaat. Lisäksi lähes kaikki kotihoidontuen käyttäjistä ovat naisia. (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020; Ylöstalo 2022.) Vapaiden epätasaisen jakautuminen heikentää naisten työmarkkina-asemaa, sillä naisten pitkien poissaolojen on nähty syventävän sukupuolten välistä palkkakuilua, heikentävän naisten etenemistä työurilla ja lisäävän nuorten naisten syrjintää työmarkkinoilla (Lammi-Taskula & Salmi 2016; Ylöstalo 2022). Perhevapaiden uudistaminen niin, että isien vapaan määrää kasvatetaan, onkin ollut suomalaisen tasa-arvopolitiikan tavoitteena pitkään (Ylöstalo 2022). Tasa-arvon edistäminen ei kuitenkaan ole ollut suoraviivaista, sillä politiikkaa ovat määrittäneet etenkin 1990-luvun jälkeen myös taloudelliset intressit, sekä äidin hoivan ensisijaisuutta korostava familismi (Elomäki, Mustosmäki & Koskinen Sandberg 2020; Anttonen & Sointu 2006). Etenkin naisten ”köyhyysloukkuna” pidetty kotihoidontuki on ollut poliittisen kamppailun kohteena (Elomäki ym. 2020; Ylöstalo, Koskinen, Poutanen & Lepistö, *tulossa*).

Tasa-arvopolitiikasta kiinnostuneena ja sitä jonkin aikaa seuranneena kiinnostuin siitä, miten politiikan tasa-arvotavoitteet näkyvät ja mahdollisesti toteutuvat kansalaisten arjessa. Perhevapaaudistus oli ajankohtainen politiikkatoimi, joka tarjosi kontekstin tämän kysymyksen lähestymiseen. Samalla se avaa kiinnostavalla tavalla kurkistusikkunan politiikan ja arjen rajapintaan. Aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu sitä, miten vanhempien koulutustausta, työmarkkina-asema ja vanhempien hoivaihanteet vaikuttavat perhevapaiden

pitämiseen (Salmi & Närvi 2017; Kuitto, Salonen & Helmdag 2019; Miettinen & Saarikallio-Torp 2020). Lisäksi on tutkittu perhevapaiden pitämiseen liitettyjä perusteluja (Hietamäki, Repo & Lammi-Taskula 2018; Eerola, Lammi-Taskula, O'Brien, Hietamäki & Räikkönen 2019). Sen sijaan vähemmän tutkimusta on tehty siitä, miten parien kesken hoivan jaosta neuvotellaan ja millaisia asioita vanhemmat pitävät tärkeänä näitä neuvotteluja käydessään. Tutkielma vastaa tähän tutkimustarpeeseen, mutta laajentaa näkökulmaa perhevapaista myös kotona tehtävään palkattomaan työhön. Perhevapaiden lisäksi naisten suurempi hoivataakka näkyy kotitöiden kasautumisena äitien harteille (Närvi & Salmi 2019).

Tutkielman aineisto koostuu viiden perheen vanhempien parihaastatteluista. Haastatteluissa vanhemmilta kysyttiin siitä, miten he jakavat kotitöitä ja lastenhoitoa sekä miten he sovittivat yhteen työtä, perhettä ja vapaa-aikaa. Tutkin haastattelujen avulla sitä, miten hoivan jakamisesta parien kesken neuvotellaan ja miten tätä jakoa perustellaan. Lisäksi minua kiinnostaa miten hoivan sitkeää sukupuolittuneisuutta arjessa ylläpidetään ja millaisia mahdollisuuksia sen murtamiselle on. Lopuksi kysyn, millainen ymmärrys tasa-arvosta hoivan kontekstissa rakentuu. Vastaan näihin kysymyksiin hyödyntäen diskurssianalyttista ymmärrystä kielestä sosiaalista todellisuutta kuvaavana, mutta myös tuottavana käytäntönä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2004).

Tutkielman teoreettinen tausta paikantuu hyvinvointivaltion tutkimukseen ja miten hoiva on ymmärretty pohjoismaalaisessa hyvinvointivaltiossa merkittävänä tasa-arvokysymyksenä. Jotta pääsisin analyysissäni käsiksi niihin kulttuurisiin diskursseihin, joilla haastateltavat perustelevat hoivan jakamista, tarkastelen millaiseksi hoivan ideologiat ja käytännöt ovat muodostuneet hyvinvointivaltion kontekstissa. Hoivan epätasaisella jakautumisella on rakeenteelliset syynsä sekä seurauksensa ja siksi tutkielmassa käsitellään myös työn ja perheen yhdistämisen tutkimusta. Tutkielmani keskeisimmät käsitteet ovat hoiva ja sukupuolitapaisuus. Hoiva käsitteenä yhdistää huolenpidon eri ulottuvuuksia: fyysisistä, psyykkisistä ja emotionaalista tarpeista huolehtimisen (Anttonen & Zechner 2009). Ymmärrän hoivan tämän tutkielman kontekstissa laajasti. Ammannan politiikan tutkijan Joan C. Tronton määritelmästä hoivasta toimina, joita ”me teemme ylläpitääksemme, jatkaaksemme ja korjataksemme maailmaamme, jotta voisimme elää siinä mahdollisimman hyvin” (Tronto 2009, 103). Hoivan käsitteellä on tutkielmassa kaksi tarkoitusta. Sen avulla määrittelen kaiken sen toiminnan, jota tässä tutkielmassa tarkoitan puhuessani hoivasta. Lisäksi käsitteen avulla voidaan ymmärtää hoivan asemaa ja merkitystä yhteiskunnassa. Hoivan sukupuolittuneisuutta analysoin suomalaisen yhteiskuntatutkija Eeva Jokisen (2005)

ehdottaman sukupuolitapaisuuden käsitteen avulla. Sukupuolitapaisuudella tarkoitetaan kaikkia niitä tiedostamattomia ja refleктоimattomia tapoja, jotka tekevät sukupuolittuneista käytännöistä luonnollisia (Jokinen 2005).

Tämän pro gradu -tutkielman kontribuutio on sekä hoivan ja hoivaa koskevan politiikan, että myös arjen tasa-arvon keskusteluihin. Se tuottaa lisää tietoa siitä, miten hoivan sukupuolittuneet tapaisuudet tulevat eleyiksi perheiden elämässä, millaiset tekijät vaikuttavat vanhempien hoivavastuun jakamiseen ja millaisia merkityksiä tasa-arvolle annetaan hoivan kontekstissa. Lisäksi se on myös uutta tutkimusta, sillä neuvottelua tutkitaan perhevapaaudistuksen jälkeisessä kontekstissa.

Tutkielmani rakentuu seuraavanlaisesti. Aloitan tarkastelemalla toisessa luvussa hoivan yhteiskunnallista kontekstia Suomessa ja tuon esiin millaiseksi hoivaan liittyvä pohjoismaalainen tasa-arvo ideaali muodostui suomalaisen hyvinvointivaltion rakennuskaudella 1960–1980-luvuilla sekä miten tuo ideaali on muuttanut muotoaan 1990-luvulta alkaen Suomea ravistelleen laman ja hyvinvointivaltion hallinnan uusliberalistisen käänteen seurauksena. Koska hyvinvointivaltion tarjoamat mahdollisuudet vaikuttavat siihen, miten työtä ja perhettä voidaan sovittaa yhteen perheiden arjessa, luon katsauksen myös työn ja perheen yhdistämisen tutkimukseen. Kolmannessa luvussa määrittelen analyysin kannalta keskeiset käsitteet hoivan ja sukupuolitapaisuuden. Neljännessä luvussa esittelen aineiston ja tutkimusmenetelmän. Viidennessä luvussa käsittelen tutkielmani analyysin ja viimeisessä luvussa esittelen tutkielman johtopäätökset, pohdin niiden merkitystä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa sekä tuon esiin jatkotutkimuksen aiheita.

2 Hoiva hyvinvointivaltiossa: hoivan ideologiat ja käytännöt Suomessa

Aloitan tarkastelemalla hoivan yhteiskunnallista kontekstia. Hyvinvointivaltio ja sen perhe- ja tasa-arvopolitiikka ovat hoivan sukupuolittuneisuuden kannalta tärkeä kehys siksi, että pohjoismaisen tasa-arvopolitiikan ideaalit ovat tiiviisti kytköksissä hyvinvointivaltioon. Hyvinvointivaltion historiallinen kehitys sekä muutokset hyvinvointivaltiossa ja sen hallinnassa vaikuttavat siihen, millaiset instituutiot, rakenteet ja kulttuuriset normit vanhempien hoivaneuvotteluja kehystävät ja ohjaavat.

2.1 Pohjoismainen malli: kahden elättäjän malli tasa-arvopolitiikan ideaalina

Muiden pohjoismaiden tapaan Suomessa tasa-arvopolitiikka on rakentunut vahvasti kahden elättäjän ja kahden hoivaajan mallille, jossa kummankin puolison roolit ja tehtävät nähdään mahdollisimman samanlaisina (Julkunen 2010, 157). Tämän mallin muotoutuminen ajoittuu samanaikaisesti suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisen aikaan 1960–1980-luvuille. Raija Julkunen (2010) on kuvannut, kuinka 1960-luvun murroksen seurauksena sukupuolisopimus neuvoteltiin uudelleen nimenomaan sukupuolten samanlaisuussopimuksena, jonka ytimessä oli naisten työnteko ja palkkatyöäitiys (Julkunen 2010, 89). Sukupuolisopimuksen käsitteellä viitataan niihin implisiittisiin sääntöihin sekä vastavuoroisiin velvollisuuksiin ja oikeuksiin, jotka määrittävät sukupuolten keskinäisiä suhteita, sukupolvien välisiä suhteita sekä (sosiaalisen) tuotannon ja uusintamisen välisiä suhteita. Käsitteen avulla pyritään tiivistämään naisten ja miesten keskinäisen riippuvuuden monimutkaista todellisuutta. (Rantalaiho 1994, 14.)

Naisten työskentely ei ollut aikaisemminkaan vierasta Suomessa, vaan 1960-lukua edelsi yhteiskunnallinen kehitys, joka loi pohjaa palkkatyöäitiyden asettumiselle kulttuuriseksi ideaaliksi. Naisten työskentely maaseudulla, myöhäinen modernisaatioprosessi, teollisuuden kasvu ja kaupungistuminen vaikuttivat kaikki siihen, ettei sukupuolen mukainen julkisen ja yksityisen raja muodostunut vahvaksi. Sen sijaan naiset osallistuivat aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan miesten rinnalla esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan toimintaan herätys-, raittius-, urheilu-, työväen- ja kansansivistysliikkeissä. (Julkunen 2010, 78.)

Yhteiskunnallinen kehitys vaikutti myös siihen, että kotiäitiys ei vakiintunut laajamittaisesti osaksi suomalaista yhteiskuntaa: yläluokan ja porvariston luokat jäivät pieniksi, jonka seurauksena luokan tai sukupuolen perusteella työstä vapautettua väestöä on Suomessa ollut

vain vähän. (Julkunen 2010, 81–82.) Sen sijaan Suomea on kuvastanut ennemminkin köyhä ja pieni agraariyhteiskunta, jossa naisia tarvittiin työhön perheiden elannon takaamiseksi miesten rinnalle tai miesten sijasta, jos nämä eivät kyenneet elättäjiksi (Rantalaiho 1994, 17, Julkunen 2010, 81).

Julkunen kirjoittaa, että vaikka Suomessa naimisissa olevien naisten ansiotyössä on historiallista jatkuvuutta, löi 60-luvulla työn tekeminen naisten itsenäisyyden merkkinä todella läpi. Tämä kulttuurinen ja poliittinen muutos ei ollut itsestäänselvyys, vaan ennemminkin monien tekijöiden muodostama harvinainen hetki, jolloin uudenlaisen politiikan tekeminen tuli mahdolliseksi. (Julkunen 2010, 85–86). Naisten palkkatöiden lisääntyminen, kaupungistuminen, naisliike, työväenliikehdintä ja 50-luvun sodan jälkeiseen konservatiiviseen ilmapiiriin tyytymätön nuorempi väestö olivat kaikki tekijöitä, jotka vaikuttivat siihen, miten sosiaalipolitiikkaa uudistettiin Suomessa jopa räjähdysmäisesti seuraavan vuosikymmenen aikana (Julkunen 2010, 86). Yhteiskunnallisen liikehdinnän myötä naisen omaa ammattia ja työtä ei nähty enää välttämättömyytenä taloudellisen niukkuuden ehkäisemiseksi, vaan ”naisen itsenäisyyden kivijalkana”. Naisten työ asettui (tai asetettiin) välttämättömäksi naisten emansipaation, taloudellisen ja henkisen itsenäisyyden edellytykseksi. Sen sijaan, että naiset joutuisivat valitsemaan kodin ja työn väliltä, haluttiin että ne olisivat yhdistettävissä. (Julkunen 2010, 89–90.)

Kun kahden tasa-arvoisen hoivaajan mallin toinen puoli sisältää naisten työssäkäynnin, on sen toinen puoli hoivaisuus. Isien rooli hoivaajina on ollut mukana tasa-arvopolitiikan keskusteluissa aina 60-luvulta saakka. (Julkunen 2010, 91.) Miehinä identiteetti oli tuohon asti rakentunut pitkälti palkkatyön varaan ja tavoitteena oli laajentaa miesten oikeuksia ja mahdollisuuksia hoivaan. Jo 1970-luvun puolivälissä esitettiin, että jo olemassa olevasta seitsemän kuukauden synnytyslomasta vanhemmat voisivat jakaa kolme viimeistä kuukautta, minkä lisäksi isät saisivat mahdollisuuden yhdessä äidin kanssa pidettävään isyyslomaan. Vanhempainvapaiden kehittämisen tarve perusteltiin sekä naisten työmarkkina-aseman parantamisella, sekä isien ja lapsen edun toteutumisella. Jo tuolloin oltiin huolissaan siitä, millaisia vaikutuksia perhe-etuksien osoittamisessa yksinomaan äideille olisi naisten asemaan työelämässä. (Kellokumpu 2007, 4.) Muuttamalla äitiysvapaa sukupuolineutraaliksi vanhempainvapaaksi pyrittiin tasaamaan vanhempien hoivavastuuta ja vahvistamaan lapsen oikeuksia isään sekä isän oikeuksia lapseen (Kellokumpu 2007,4; Julkunen 2010, 91).

Valtiosta tuli uuden sukupuolisopimuksen olennainen osapuoli ja perhepolitiikan fokus laajeni kaikissa Pohjoismaissa. Luokkaeron, lastensuojelun ja perheiden köyhyyden rinnalle nousi sukupuolten tasa-arvo perhepolitiikan tavoitteena. Poliittikkaa ja perheoikeuksia alettiin uudistamaan ”institutioidun individualismin” pohjalta, joka pyrki edistämään yksilöllistymistä ajatuksella, etteivät perheen jäsenet ole toisistaan elatusvelvollisia. 1970-luvulla Suomessa tapahtuikin sosiaali- ja tasa-arvopolitiikan harppaus, jolloin säädettiin uusi aborttilaki 1970, ehkäisyneuvonnan sisältävä kansanterveyslaki 1972, päivähoitolaki 1973, erillisverotus 1974, äitiysvapaan ja äitiysrahan maksukauden pidentäminen 1974, isyysvapaa lapsen syntymän yhteydessä 1977, sairaan lapsen hoitovapaa ja äitiysvakuutuksen muuttaminen vanhempainvakuutukseksi 1980, joiden lisäksi mieselättäjän normia purettiin ottamalla naiset työttömyysturvan piiriin. (Julkunen 2010, 90–92.) Myös puhe lasten päivähoidosta muuttui heijastellen uudenlaista ajattelutapaa valtiosta tasa-arvon mahdollistajana. Siinä missä ennen lasten hoitamista kotona pidettiin parhaimpana vaihtoehtona, nyt lasten katsottiin saavan ammattimaista hoivaa ja rakkautta päivähoidossa. Kaikkien lasten oikeudella päivähoitoon pyrittiin tasaamaan luokkaeroja, mutta myös tarjoamaan lapsille yhtäläisen hyvät kasvuolosuhteet. (Julkunen 2010, 91.) Pohjoismaihin vakiintuikin teesi naisystävällisestä hyvinvointivaltiosta. Norjalaiselta politiikan tutkijalta Helga Hernesiltä (1987) peräisin olevan käsitteen keskiössä on ajatus siitä, että valtio valjastetaan tukemaan tasa-arvopolitiikkaa ja naisten emansipaatiota. Tarjoamalla hoivapalveluita helpotetaan naisten ansiotyötä sekä työn ja perheen yhdistämistä, ja näiden palveluiden myötä hyvinvointivaltio on ollut itsessään suuri naisten työllistäjä. Lisäksi siirtämällä hoivaa julkisen sektorin hoidettavaksi naisille avautuu mahdollisuus yhteiskunnalliseen toimintaan, kuten politiikkaan osallistumiseen. (Julkunen 2010, 96–97; Hernes 1987; Eräranta 2013, 14.)

Suomessa naisten ansiotyö ei kuitenkaan saanut aivan yhtä vahvaa ideologista asemaa, kuin naapurimaassa Ruotsissa (Hiilamo & Kangas 2009) ja keskeiseksi argumentiksi perhepoliittiseen keskusteluun vakiintui aina 1970-luvulta ”perheiden vapaus valita” joka on näkynyt edelleenkin keskustelussa siitä, onko päivähoito vai kotihoito lapsen etu (Repo 2009b, 219; Lammi-Taskula & Salmi 2016, 182; Salmi & Närvi 2017, 31). Maaseutuväestö oli Suomessa vielä suhteellisen suuri ja poliittisesti merkittävällä Suomen Keskustapuolueella oli intressi tukea lasten hoitoa kotona (Hiilamo & Kangas 2009). 1980-luvulla voimaan tullutta kotihoidontukea on poliittisessa retoriikassa tuettu vahvasti nimenomaan valinnan vapauden argumentilla. Tuki on sukupuolineutraali ja periaatteessa se tunnustaa hoivan arvokkaana: hoiva on jotain, minkä vanhemmat voivat valita työn sijaan ja myös

hoivasta tulee yhteiskunnassa maksaa. Kuitenkin käytännössä tuen käyttö on hyvin sukupuolittunutta. Suomessa lähes kaikki kotihoidontuen käyttäjät ovat naisia, ja edun rahallinen taso on jäänyt hyvin pieneksi. (Hiilamo & Kangas 2009; Repo 2009b.) Eri poliittiset puolueet ovat suhtautuneet kotihoidontukeen eri tavoimn ja poliittisessa vasemmistossa se nähdään enemmän naisten ”köyhyysloukkuna” (Elomäki, Mustosmäki & Koskinen Sandberg 2021, 297).

1960-luvulla alkanut yhteiskunnallinen muutos oli kuitenkin niin merkittävä, että voidaan puhua kotiäitisopimuksen murtumisesta. Uusi sukupuolisopimus sai aikaan sen, että Pohjoismaissa naisten työssäkäynti oli merkittävästi yleisempää kuin muissa länsimaissa. Sosiologi Gøsta Esping-Andersen on nähnyt naisen ansiotyön ja kahden elättäjän mallin suotuisana jälkiteollisen työllisyyden ongelmaan sekä perheiden tuloeroja ja naisten ja lasten köyhyyttä pienentävänä (Julkunen 2010, 125). Julkunen (2010, 93) kuitenkin yhtyy yhdysvaltalaisen sosiologi Joan Ackerin näkemykseen, jonka mukaan sukupuolisopimukseen jäi sukupuolijärjestelmää ylläpitäviä piilotettuja pykälää. Naiset kyllä pääsivät työmarkkinoille, mutta sukupuolijärjestelmän ero ja hierarkia säilyi, joka näkyy Suomessa esimerkiksi segregoituneina työmarkkinoina. Naisille jäi myös päävastuu lastenhoidosta, kodista ja kotitöistä. (Julkunen 2010, 93.) Myös Nancy Fraser (1994) on kritisoinut tätä samaa seikkaa. Sukupuolten tasa-arvoa ei ole mahdollista saavuttaa vain naisten työllistymistä tukemalla tai hoivan valitsemisen seurauksia tasaamalla esimerkiksi ansiosidonnaisten perhevapaiden avulla, jos miehet eivät ala tekemään yhtä suurta osaa hoivasta.

2.2 Hoivan tasa-arvon, familismin ja taloudellistumisen jännitteet muuttuvassa hyvinvointivaltiossa

Ideologia sukupuolten tasa-arvosta sosiaalipolitiikan tavoitteena alkoi heikentyä 1990-luvulla. Suomi ajautui syvään lamaan ja talouskriisiä onkin pidetty Suomessa hyvinvointivaltion käännekohtana. (Julkunen 2010, 102.) Korkean työttömyyden ja taloudellisen laman merkittävä seuraus oli ajattelutavan muutos: hyvinvointivaltiota kritisoitiin liian suureksi paisuneena ja sen seurauksena valtion menoja, kuten laajaa sosiaaliturva- ja hyvinvointipalvelujärjestelmää pyrittiin karsimaan (Kantola, Koskinen Sandberg & Ylöstalo 2020). Tämä tarkoitti myös merkittäviä leikkauksia perhe-etuuksiin (Julkunen 2010, 102; Nygård, Nyby & Kuisma 2019, 526). Julkisen sektorin uudistaminen, työmarkkinoiden joustavoittaminen ja yksilön vastuuta korostavaan aktivointipolitiikkaan siirtyminen ovat muuttaneet merkittävästi sitä kontekstia, jossa tasa-arvopolitiikkaa tehdään (Kantola ym.

2020, Eräranta 2013) ja viimeistään vuonna 2008 alkanut maailmanlaajuinen finanssikriisi on asettanut valtion menojen vähentämiseen pyrkivän talouskuripolitiikan keskeiseksi politiikan tavaksi (Kantola ym. 2020, 21.) Tätä hyvinvointivaltion hallinnan muutosta on tulkittu siirtymisenä uusliberalistiseen hallinnan rationaliteettiin, jossa valtion roolia pyritään vähentämään samalla kun markkinoiden roolia on lisätty ja yksilöitä kutsutaan ottamaan yhä enemmän vastuuta omasta hyvinvoinnistaan (Eräranta 2013; Saarinen, Salmenniemi & Keränen 2014; Nygård ym. 2019).

Sosiaalipolitiikkaa koskevassa tutkimuskirjallisuudessa talouskriisien on nähty vahvistaneen Suomessa familistista perhepolitiikkaa, jossa valtio ja kunnat tukevat etenkin pienten lasten kotihoitoa (Julkunen 2010, 117; Jallinoja 2006; Anttonen & Sointu 2006, 72). Anneli Anttonen ja Liina Sointu (2006, 46) kirjoittivat 2000-luvun puolivälissä, että suomalainen lapsiperheiden tukijärjestelmä on luonut modernin kotiäitiyhteiskunnan, jossa äidit jättäytyvät väliaikaisesti pois työelämästä hoitaakseen pieniä lapsia itse kotona. Kotihoidontuen myötä alle kolmivuotiaiden lasten kotihoito alkoi yleistyä ja laman aikainen korkea työttömyys lisäsi äitien kotiin jäämistä (Lammi-Taskula 2004). Suomessa alle kolmevuotiaiden lasten äitien työllisyysaste on pysynyt eurooppalaista tasoa matalampana myös laman jälkeen. Anttonen ja Sointu huomauttavat raportissaan, että perheiden valinnan vapaudella perustellulla tuella on myös taloudellisia motiiveja, sillä kotihoito tulee kunnille ja valtiolle päivähoitoa halvemmaksi. (Anttonen & Sointu 2006, 27–73, Julkunen 2010, 128–129.) Uusliberalistisen hallinnan eetoksen yksilön vapaudesta ja vastuusta voidaankin nähdä vain vahvistaneen diskurssia perheiden valinnan vapaudesta.

Perheiden ”valinnan vapaus” asettuu tutkimusten valossa kyseenalaiseksi, sillä se on lisännyt vain naisten hoitovapaan käyttöä. Perheissä valinta tehdään usein perinteisen sukupuolten välisen työnjaon mukaisesti, jolloin äiti on lapsen ensisijainen hoitaja (esim. Repo 2009b). Kahden tasa-arvoisen hoivaajan ideaalin rinnalla näyttääkin vallitsevan myös vahva äidinhoivan korostaminen (Salmi & Närvi 2017, 34, 80–81; Jallinoja 2006). Esimerkiksi Riitta Jallinoja (2006) on kiinnittänyt huomiota siihen, miten 1990–2000-lukujen vaihteessa erilaiset asiantuntijat ja yksityishenkilöt esittivät julkisuudessa useita puheenvuoroja lasten kotihoidon puolesta. Niissä päivähoito asettui epäedulliseksi alle kolmivuotiaiden lasten kiintymyssuhteen muodostumisen ja sen myötä kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Vaikka kaikissa puheenvuoroissa ei suoraan painotettu äitien roolia, olivat äidit Jallinojan tulkinnan mukaan niitä, joita keskustelu koski. (Jallinoja 2006.) Hietamäen, Revon ja Lammi-Taskulan (2018, 417) työsuhteessa olevien äitien kotihoidontuen käytön perustelua

koskevassa tutkimuksessa yli puolet yksivuotiaiden lasten äideistä perusteli kotihoitoa sillä, että nimenomaan äidin kuuluu olla kotona ja usein myös heidän puolisonsa tukivat tätä ajattelutapaa. Kotiäitiyttä korostivat etenkin ne äidit, joilla oli yliopistotutkintoa matalampi koulutus (emt.). Tästä syystä on nähty, että suomalaisen perhepolitiikan muodollinen sukupuolineutraalius ohittaa sen, että ”vapaa valinta” ei ole itsessään vapaa sukupuolten välisen työnjaon pitkästä historiasta, joka ylläpitää äidin ensisijaisuutta hoivaajana sekä perheissä että työpaikoilla. Se pyrkii ikään kuin loksauttamaan asiat tuttuihin uomiinsa ja uusintaa näin perheiden välistä työn jakoa (Salmi & Närvi 2017; Lammi-Taskula & Salmi 2016, 182; Julkunen 2010, 222).

Koska sukupuolineutraalilla perhepolitiikalla ei olla onnistuttu tasaamaan lasten hoitoa vanhempien kesken, sen rinnalle on tullut isien kiintiöiden kasvattamiseen pyrkivä sukupuolisensitiivinen politiikka (Julkunen 2010, 222; Eräranta 2013, 55–57). Isät ovatkin olleet hallitusten tasa-arvo-ohjelmien keskiössä jo pitkään, mutta tavoitteiden saavuttaminen on ollut ristiriitaista. Toisaalta parannukset isien vapaa-oikeuksissa ovat näkyneet vapaiden käytössä: isäkuukauden käyttö alkoi lisääntyä vuodesta 2007, jolloin sen pitämisestä tuli joustavampaa. Suurin hyppy kiintiövapaan käytössä tapahtui vuoden 2013 uudistuksen jälkeen, kun sen käyttö nousi 33 prosentista 44 prosenttiin. Tuolloin isyysvapaasta tuli täysin itsenäinen etuus, joka on mahdollista pitää lapsen kaksivuotispäivään saakka. (Salmi & Närvi 2017, 22–23.) Kasvusta huolimatta kiintiövapaita pitävien isien osuus on jäänyt Anneli Miettisen ja Miia Saarikallio-Torpin (2020, 348–349) tutkimuksen mukaan alle puoleen ja vain 45 % vuonna 2016 syntyneiden lasten isistä piti isäkuukauden. Tämä voidaan myös nähdä niin, että yli puolet isistä ei pidä ollenkaan kiintiövapaata. Yhtä lailla, vaikka lapsen syntymän yhteydessä äidin kanssa yhtä aikaa pidetty lyhyt isyysvapaa on suosittu, silti jopa neljännes isistä jättää sen kokonaan käyttämättä. (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020, 349.) Lisäksi isäkuukautta pidempää vanhempainvapaata pitävien isien osuus on pysynyt hyvin pienenä (1–3 %, tosin nousua tapahtui vuonna 2015 5 prosenttiin) (Salmi & Närvi 2017).

Minna Salmi ja Johanna Närvi (2017) kirjoittavat, että ”vapaan valinnan” argumentti perhevapaapolitiikassa on johtanut siihen, että isyysvapaiden pituus on jäänyt lyhyeksi, kun taas jaettava, mutta käytännössä usein äidin pitämän vanhempainvapaa on kaikkein pisin perhevapaajakso. Nais- ja tasa-arvojärjestöt ovatkin ajaneet 2000-luvun alusta asti perustavanlaista perhevapaauudistusta, joka lisäisi isien kiintiövapaita merkittävästi ja näin tasaisi vapaiden käyttöä isien ja äitien välillä (Ylöstalo, Koskinen, Poutanen & Lepistö tulossa). Kuitenkin tutkijoiden näkemykset siitä, lisäävätkö isien omien kiintiövapaiden

pidettäminen niiden käyttöä, tuntuvat olevan ristiriitaisia. Salmi ja Närvi (2017, 34–25) sekä Eerola (2015, 417) katsovat, että kiintiöityjen vapaiden lisääminen mahdollistaa ei-niin-itsestään selvän valinnan tekemisen ja isän jäämisen kotiin, kun taas Miettinen ja Saarikallio-Torp (2020, 355) ovat vähemmän toiveikkaita. He näkevät, että parannukset vapaisiin hyödyttävät lähinnä sellaisia perheitä, joissa äidin työmarkkinaorientaatio on vahva ja joissa ”hoivaajaisä-ideologia” saa vastakaikua.

Yksi syy siihen, miksi Suomessa ei olla määrätietoisesti ajettu sukupuolten tasa-arvoa on se, että politiikkaa määrittää yhä enenevässä määrin talouden intressit (Elomäki & Ylöstalo 2020, Eräranta 2013, 45–48). Suomalaiset tasa-arvopolitiikan tutkijat Anna Elomäki ja Hanna Ylöstalo (2020, 54) ovat tuoneet esiin, kuinka 2000-luvun uusliberalistisessa valtiossa tasa-arvo ei ole enää itseisarvo, johon sosiaalipolitiikan avulla pyrittäisiin, vaan tasa-arvo nähdään välineenä valtion kilpailukyvyn, talouden ja työllisyyden kasvulle. Perhepolitiikassa tämä on tarkoittanut sitä, että politiikan keskiössä on naisten työllisyyden kasvu ja tasa-arvopolitiikka on usein työllisyyspolitiikkaa, johon myös tämän tutkielman johdannon ministeri Pekosen lainaus viittaa (Elomäki & Ylöstalo 2020, 55; Ylöstalo ym. tulossa; Eräranta 2013). Poliitiikan taloudellistumisesta esimerkkinä on Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoitus osana säästöpolitiikkaa sekä perhevapaaajärjestelmän epäonnistunut uudistus. Kummankin politiikkatoimen perusteluissa ja tavoitteissa korostuivat pienten lasten äitien työllisyyden kasvu sekä tavoite tehdä sosiaalipolitiikkaa, joka ei lisäisi valtion menojen kasvua esimerkiksi lisäämällä isille jyvitetyn vanhempainvapaan määrää. Perhevapaaudistus kaatui lopulta poliittisiin erimielisyyksiin siitä, miten näiden tiukkojen raamien sisällä uudistus tulisi toteuttaa. (Elomäki ym. 2021.) Myös Marinin hallituksen läpi viemä perhevapaaudistus kehystyi julkisuudessa työllisyyden ja talouden kautta, vaikka sen ääneen sanottu tavoite oli edistää perheiden hyvinvointia ja tasa-arvoa. Nämä tavoitteet jäivät uutisoinnissa toisarvoisiksi ja huomio kiinnittyi uudistuksen vaikutuksiin julkiseen talouteen. (Ylöstalo ym. tulossa.)

Hanna Ylöstalo (2022) on jäljittänyt uusliberalismin, uuskonservatismiin ja feminismin monimutkaisia suhteita pohjoismaisen hyvinvointivaltion ja Suomen perhevapaaudistuksen kontekstissa. Retorisesti perhevapaaudistuksessa on ollut kyse sukupuolen tasa-arvon edistämisestä, mutta poliittisesta argumentoinnista voi erottaa uusliberaalin feminismin ja uuskonservativisen feminismin eetoksen. Uusliberaali feminismi ajaa voimakkaasti naisten työmarkkinaosallistumista tasa-arvon toteuttamiseksi, kun taas uuskonservativinen feminismi korostaa vanhempien vapauksia ja etenkin äitien tärkeää työtä hoivaajina. Molemmat

suuntaukset löytävät yhteisen tarttumapinnan uusliberalismista, sillä panostukset naisten työllisyyteen tai perheiden hyvinvointiin ja sitä myöten syntyvyyden kasvuun johtavat parempaan talouskasvuun sekä valtion vahvaan kilpailukykyyn globaaleilla markkinoilla. (Ylöstalo 2022.) Sekä talouden ja tasa-arvon ristivetoa perhevapaaudistuksessa tutkineet Elomäki, Mustosmäki ja Koskinen-Sandberg (2021) että Ylöstalo (2022) tuovat analyyseissään esiin, kuinka taloudellistunut politiikka ei ota huomioon rakenteita tai niiden vaikutusta intersektionaalisiin eroihin, jolloin perheiden erilaisia mahdollisuuksia hyödyntää etuuksia ei oteta huomioon. Näin politiikassa jää huomioimatta ne sukupuoliin, luokkaan ja etnisyyteen liittyvät valtarakenteet, jotka järjestävät ja uusintavat hoivaa yhteiskunnassa.

2.3 Työn ja perheen yhdistämisen tutkimus

Edellä on tuotu esiin, kuinka tämän hetken sosiaalipolitiikkaa ohjaa uusliberaali talouden ja työvoiman kasvuun pyrkivä eetos. Sosiaalipolitiikka, kuten perhevapaat, erilaiset etuudet ja palvelut kaikki vaikuttavat siihen, miten palkkatyötä ja hoivaa voidaan yhdistää. Tähän on tutkimuskirjallisuudessa viitattu työn ja perheen yhdistämisellä (esim. Eräranta 2013). Riitta Jallinoja (2006) on jäljittänyt työn ja perheen yhdistämisen kysymyksen problematisoitumisen 1990-luvun ja 2000-luvun vaihteeseen. Tällöin hän kiinnitti huomiota siihen, miten perhe nousi aivan uudella tavalla mediassa esiin. Puheenvuoroja esitettiin niin kotiäitiyden, kuin palkkaäitiydenkin puolesta sekä asiantuntijat ottivat kantaa lapsen suotuisaan kehitykseen ja vanhemmuuteen. Jallinoja kutsuu tätä familistiseksi käänneeksi: siinä missä ennen lapset ”menivät siinä elämän ohessa”, nyt perhe nousi yhtä tärkeäksi elämän osa-alueeksi työelämän rinnalle. (Jallinoja 2006.)

Työn ja perheen yhdistämiseen liittyvää tutkimusta on tehty Suomessa runsaasti ja naisten työmarkkina-asema on monissa tutkimuksissa todettu poikkeavan miesten asemasta (esim. Salmi & Närvi 2017; Lammi-Taskula & Salmi 2016; Pietiläinen 2018; Teräsaho, Tanhua & Rantanen 2023). Korkeammasta koulutustasostaan huolimatta nuorten naisten on miehiä vaikeampaa saada vakituista työtä tai edetä urallaan, minkä lisäksi naisten palkat jäävät miehiä pienemmiksi työnantajien ennakoissa äitiydestä johtuvia lisäkustannuksia. Myös lapsettomat naiset kärsivät tästä ”äitiysrangaistuksesta”. Miesten paremmat tulot nähdäänkin perheissä helposti perhevapaan pitämistä estävänä tekijänä, vaikka monet eivät tee asiasta sen tarkempia laskelmia. (Lammi-Taskula & Salmi 2016.) Vaikka miehiä ei enää nähdä päävastuullisina perheen elatuksesta, vaan taloudellisen vastuun katsotaan kuuluvan vanhemmille yhteisesti (Pietiläinen & Attila 2018, 116), niin usein käytännössä miehet ovat

taloudellisesti vastuussa naisten jäädessä vanhempainvapaalle (Eerola 2015; Eerola, Lammi-Taskula, O'Brien, Hietamäki & Räikkönen 2019). Tätä tukevat myös tutkimustulokset, joiden mukaan perheellistymisen myötä miesten työllisyys paranee ja tulot kasvavat, kun taas naisten työllisyys vähenee ja tulot pienenevät (Julkunen 2010, 130). Raija Julkunen (2010, 210) kirjoittaakin, että sukupuolineutraali politiikka on julkilausutun tasa-arvoideaalin vastaisesti syventänyt miesten ja naisten eroa vanhemmuudessa ja lisännyt naisten riippuvuutta miesten tuloista.

Naisten ja miesten erilaista tulotasoa selittää osittain se, että työmarkkinat ovat hyvin segregoituneet (Teräsaho ym. 2023, 11) ja naiset työskentelevät miehiä huomattavasti useammin julkisella sektorilla sairaanhoidossa, kotihoidossa, lastenhoidossa ja opetustehtävissä (Kauhanen & Riukula 2019, 84). Lisäksi naiset työskentelevät miehiä useammin määrä- ja osa-aikaisia työsuhteissa, tekevät vuorotyötä ja heidän vaikutusmahdollisuutensa työssä ovat vähäisemmät (Salmi & Närvi, 2017, 15; Lammi-Taskula & Salmi 2016). Etenkin pienten lasten äitien työmarkkina-asema on hauras (Lammi-Taskula & Salmi 2016; Rokkonen 2020) ja pisimpään lapsia kotona hoitavat ne äidit, jotka ovat vähän koulutettuja ja joiden työmarkkina-asema on jo ennen lapsen syntymää heikko tai äidillä ei ole työpaikkaa, jonne palata. Vastaavasti korkeasti koulutettujen ja työllistettyinä olleiden äitien hoitojaksot jäävät lyhyemmiksi. (Salmi & Närvi 2017.) Myös miesten perhevapaiden käyttö seuraa tätä: korkeasti koulutetut ja hyvässä työasemassa olevat miehet käyttävät isyyysvapaata huomattavasti enemmän kuin vähäisen koulutuksen saaneet ja heikommassa työasemassa olevat (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020). Sukupuolittuneen työnjaon lisäksi vanhempainvapaiden jakaminen kytkeytyy myös muihin intersektionaalisiin eroihin, kuten yhteiskuntaluokkaan tai asemaan maahanmuuttajana. Maahanmuuttajaperheissä kotihoidontuen käyttö on yleistä, minkä lisäksi ulkomaalaistaustaisten äitien on vaikeampaa saada opiskelupaikkaa tai työtä ja he työllistyvät useammin matalapalkka-aloille. (Elomäki ym. 2021.) Valinnat työn ja kotihoidon välillä ovat siis perheille hyvin erilaisia ja niitä ratkotaan usein kulttuuristen ja normatiivisten kysymysten lisäksi käytännöllisyyden, kuten työsuhteen jatkumisen ja tulojen riittävyyden näkökulmasta (Hietamäki, Repo & Lammi-Taskula 2018).

Työn ja perheen yhdistämistä on nähty vaikeuttavan se, että perhevapaat ovat kehittyneet hitaasti ja perhevapaajärjestelmässä ei ole ollut tarpeeksi joustoa. Kehitystä selittää edellisessä luvussa esittelemäni politiikan taloudellistuminen ja poliittinen erimielisyys. Lisäksi neuvotteluja uudistuksista käydään kolmikantaisesti työmarkkinajärjestöjen kanssa, jolloin

lopputulos on tasa-arvonäkökulmasta ollut kompromissi. (Salmi & Närvi 2017, Elomäki ym. 2021, 297–298.) Toisaalta asenteet ja työpaikkojen kulttuuri voivat vaikuttaa isien pitämiin vapaisiin. Sukupuolittunut työnjako saa aikaan sen, että naisten vanhempainvapaalle jäämistä pidetään itsestäänselvyytenä, kun taas miehille voi olla vaikea tehdä työpaikan tavasta poikkeava valinta. Vaikka kyselytutkimusten mukaan asenteet miesten työpaikoilla ovat kehittyneet myönteiseen suuntaan, laadullisissa tutkimuksissa esiin nousee edelleen nuiva suhtautuminen miehiin, jotka ottavat vanhempainvapaalle jäämisen puheeksi. Myös miehet itse kokevat työtahdin kiristyneen ja työtehtävien lisääntyneen, jonka seurauksena töistä pois jääminen pitkäksi aikaa näyttäytyy mahdottomalta. Työkiireitä ja mahdottomuutta jäädä pois työstä korostavat etenkin ne miehet, jotka eivät pidä ollenkaan vanhempainvapaata. Isien kokemuksissa ja todellisissa mahdollisuuksissa tuntuu silti olevan jonkinlainen katkos. Työelämän paineet näyttävät kasaantuvat etenkin naisten työpaikoilla, joissa työtehtävien määrä ja tahti on kasvanut miehiä enemmän ja joissa koetaan enemmän henkilöstövajetta ja ajan riittämättömyyttä työtehtävien hyvin tekemiseen. Tästä huolimatta naiset pitävät perhevapaita, hoitavat lapsia sekä tekevät enemmän kotitöitä. (Lammi-Taskula & Salmi, 2016.) Lammi-Taskula ja Salmi (2016) pohtivatkin mahdollisuutta, että työn vaatimukset toimivat joillakin miehillä hoivavastuun välttämisen legitimointina, jota tukee myös hierarkkinen ajattelu (miesten) ansiotyöstä tärkeämpänä, kuin (naisten) hoivatyö.

Naisten kohdalla on tutkittu myös työelämän koetun rasittavuuden ja uupumuksen kokemuksien vaikutusta vanhempainvapaiden pitämiseen (Hietämäki, Repo & Lammi-Taskula 2018; Rokkonen 2020). Työhön liittyvä väsymys, kuormittavuus, kiire sekä työnhyvinvointiin liittyvät tekijät nousevat toistuvasti esiin naisten kertoessa valinnoistaan. Etenkin vähemmän koulutettujen ja pienipalkkaisten äitien päätökseen jäädä pidemmäksi aikaa kotihoidontuelle selittää työn raskaaksi, huonosti palkatuksi ja kiireiseksi kokeminen sekä työpaikan huono ilmapiiri. (Hietämäki, Repo & Lammi-Taskula 2018; Salmi & Närvi 2017, 101.) Vanhempainvapaa voikin olla äideille tärkeä hengähdystauko työelämästä sekä hetki, jolloin työnteon mielekkyyttä ja suuntaa mietitään uudelleen (esim. Rokkonen 2020). On tärkeä huomata, että aina kotiin jääminen ei ole merkki halusta ylläpitää ”perinteistä työnjakoa” perheessä, vaan se voi myös olla pakoa työelämän huonoista olosuhteista ja rasittavuudesta.

Olen tässä luvussa käynyt läpi sitä, miten tasa-arvopolitiikan agenda naisten ja miesten yhtäläisestä oikeudesta työhön ja hoivaan asetettiin 1960–1980-luvun hyvinvointivaltion rakentamisen kaudella, mutta 1990-luvulla tämä hyvinvointivaltiollinen rationaliteetti

kriisiytyi, diskurssi perheiden valinnan vapaudesta vahvistui ja hyvinvointivaltion hallinnan muutoksen myötä taloudellinen ajattelutapa on levinnyt myös sellaisille politiikan alueille, jotka eivät suoraan kytkeydy talouspolitiikkaan. Raija Julkunen (2010, 201) kirjoittaa, että naisystävällisestä yleisilmeestä huolimatta mieselättäjyyden rakenteet eivät ole koskaan kadonneet, vaan sosiaaliturvassa voidaan nähdä työmarkkinoiden rakenteita toistavia eroja ja hierarkioita. Vaikka sukupuolten tasa-arvo on edelleen keskeinen tavoite politiikassa ainakin argumentaation tasolla, voidaan nähdä miten yhteiskunnan rakenteet vaikuttavat hoivan jakamiseen. Siksi onkin tärkeä kysyä, miten tasa-arvo toteutuu perheiden arjessa.

3 Tutkielman analyttiset käsitteet

Tässä luvussa esittelen aineistoni analyysin kannalta tärkeät käsitteet, jotka ovat hoiva ja sukupuolitapaisuus.

3.1 Hoiva

Hoiva on kokonaisuudessaan niin laaja ja monitulkintainen, että se käsitteenä karkaa helposti määrittelijänsä käsistä. Hoivan määritelmällä ei ole samanlaista vakiintunutta tietoteoreettista perustaa, kuin esimerkiksi kasvatuksen käsitteellä kasvatustieteissä tai hoidon käsitteellä hoito- ja lääketieteessä (Anttonen & Zechner 2009,17; Vasara & Sihto 2023, 11). Samalla hoiva on kuitenkin jotain universaalia – meillä kaikilla on jonkinlainen henkilökohtainen kokemus hoivasta omassa elämässämme, usein sekä hoivan vastaanottajina ja itse hoivaajina (Dowling 2021; Tronto 2009, 110).

Tutkimuskirjallisuudessa hoivan on ymmärretty tarkoittavan kaikkia niitä toimintoja, joita tarvitaan maailmamme rakentamiseen, uusintamiseen, ylläpitämiseen ja korjaamiseen sekä niitä fyysisiä, emotionaalisia ja älyllisiä kykyjä, joita nämä toiminnot vaativat (Dowling 2019, 20). Suomalaiset hoivatutkijat Paula Vasara ja Tiina Sihto (2023) lisäävät, että hoivan määritelmä pitää sisällään hoivan, jota tehdään palkattuna tai palkatta, sopimukseen perustuvana tai vapaaehtoisesti, ammatillisesti tai perustuen moraaliseen velvoitteeseen. Hoiva voidaan siis nähdä monenlaisena huolenpitoa, apuna ja tukemisena: tunteina ja tekoina, jotka ovat läsnä jokapäiväisessä arjessa koko elämänkulun ajan. (Sihto & Vasara 2023, 12.) Anneli Anttonen ja Minna Zechner (2009, 18) kiteyttävät, että hoivalla viitataan kaikkeen siihen työhön, jota huolenpito edellyttää.

Hoivaa teoretisoinut tutkija Joan C. Tronto (2009, 105–108) näkee hoivaavan toiminnan prosessina, jonka vaiheet Toivonen ja Nätkin (2017, 315) ovat suomentaneet välittämiseksi ja huolehtimiseksi (*care about*), hoivaamiseksi, huolenpidoksi ja hoivan tuottamiseksi (*care for*, vaikka Tronton (2009) mukaan kyse on enemmänkin hoivavastuun tunnistaminen ”*care for the family*”), hoivan antamiseksi (*caregiving*) ja hoivan vastaanottamiseksi (*care-receiving*). Tronton mukaan hoivan ajattelemisen prosessina korostaa sitä, ettei hoiva ole vain sisäsyntyinen taipumus, vaan monimutkaisempi käytäntö, jossa yhdistyvät ennakointi, ajattelu ja toiminta tietyn lopputuloksen tavoittamiseksi. Hyvä hoiva vaatii siis tietoa sekä kompetenssia toteuttaa hoivaa. Se, mikä on hyvää hoivaa, vaihtelee yksilöiden, ryhmien ja kulttuurien välillä. (Tronto 2009, 108–110;118.)

Näkemykset siitä, miten laajasti hoivan kohdalla tulisi ymmärtää toiminnat, jotka ”rakentavat, uusintavat, korjaavat ja ylläpitävät maailmaamme” eivät ole yhtenäisiä (Dowling 2021; Tronto 2009). Hoiva voidaan määrittellä kahden subjektin väliseksi vuorovaikutteiseksi suhteeksi, jossa hoivattava on riippuvainen avusta, eikä voi itse tehdä hyvinvointiin vaadittavia askareita. Tällöin hoiva ja kotityö katsotaan erillisiksi asioiksi. Hoivaa ei ole se, jos vaimo laittaa ruuanlaittoon kykenevälle puolisolleen ruokaa tai jos perhe ostaa kotiinsa siivouspalvelun. (Anttonen & Zechner 2009, 27–8.) Hoivan ymmärtäminen kahden subjektin välisenä suhteena toteutuu ehkä parhaiten pienten lasten ja vanhempien kohdalla, mutta kuten Anttonen ja Zechner (2009) huomauttavat, hoivan tarpeet ovat moninaiset ja vaihtelevat, jolloin kotityön ja hoivan rajaa voi olla vaikea määrittää. Esimerkiksi vanhukselle kotisiivous voi olla myös hoivapalvelu. (Anttonen & Zechner 2009, 28.) Tronto (2009) onkin pitänyt hoivan määrittelyä kahdenväliseksi suhteeksi liian kapeana. Hän esittelee hyvin laajan määritelmän hoivasta, joka pitää sisällään ihmisten välisen huolenpidon lisäksi itsemme ja oman ruumiimme huolenpidon, sekä ympäristöstämme ja sen objekteista huolehtimisen (Tronto 2009, 103). Vaikka Tronto (2009, 103) hoivan määritelmä tekee osittain hyvin hankalaksi vetää tarkkaa rajaa sen suhteen, mikä voidaan lukea hoivaksi ja mikä ei, sen avulla voimme ymmärtää, ettemme hoivaa pelkästään toisiamme, vaan hoivaamalla muokkaamme myös itseämme ja ympäristöämme.

Olen tässä tutkielmassa kiinnostunut kaikesta siitä toiminnasta, jota perheiden arjessa tehdään ei vain lasten, mutta myös aikuisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten tämä toiminta on sukupuolittunutta. Vaikka tutkimukseni kohdistuu lapsiperheiden arkeen, en ole vain kiinnostunut siitä, miten vanhemmat hoivaavat lapsiaan, vaan myös kuka imuroi, tiskaa tai huomaa milloin lapselle tarvitsee ostaa uusi talvihaalari tai varata lääkäriaika. Näen tämän kaiken osana perheen arjen hoivatyötä. Ammennankin tutkimuksessani Tronto (2003) hoivan laajasta määritelmästä, joka pitää sisällään subjektien välisen vuorovaikutuksen, mutta myös sellaisen hoivaavan toiminnan, joka ei suoraan kohdistu toiseen ihmiseen. Tällöin on mahdollista ymmärtää esimerkiksi kodin siisteydestä huolehtiminen osana hoivaa ja saada parempi käsitys hoivan arjen sukupuolittuneisuudesta. Lisäksi hoivan ymmärtäminen laajasti jättää avoimeksi sen, millaiset käytännöt ovat hoivaa ja avaa mahdollisuuden ymmärtää myös sellaisia hoivan tapoja, jotka eivät ole naistapaisia. Hoivalla en kuitenkaan tarkoita mitä tahansa toimintaa, vaan se pitää sisällään vain sellaisen toiminnan, jonka tarkoituksena on huolenpito: huolta voidaan pitää lapsista, puolisoista, lemmikistä tai kodista.

Hoivan feministisessä keskustelussa tärkeänä on pidetty sitä, että naisten tekemään palkatonta ja palkallista hoivatyötä tehdään näkyväksi ja että sen arvo tunnustetaan yhteiskunnassa (Anttonen 1997; Anttonen & Zechner 2009). Hoiva onkin nähty työnä, minkä lisäksi hoivan keskusteluissa on korostettu myös sen moraalista ja poliittista ulottuvuutta, hoivaetiikkaa (Anttonen & Zechner 2009).

Teoreettinen keskustelu hoivasta ja sen määrittelemisen työkseen on mahdollistanut täysin uuden tavan puhua hoivan merkityksestä yhteiskunnalle. Samalla se oli irtiotto ”hoivaavasta naisesta”. Hoivaavuus ei ole naisten ominaisuus, jonka avulla hoiva tapahtuu kuin luonnostaan, vaan usein hoiva on fyysisesti raskasta työtä, joka vaatii myös tietotaitoa (vrt. Tronton määritelmään hoivasta prosessina). (Anttonen & Zechner 2009, 20.) Sen sijaan hoiva on ymmärretty uusintavana työnä, jolla tarkoitetaan kaikkia niitä tehtäviä, jotka luovat ja ylläpitävät inhimillistä elämää (Anttonen & Zechner 2009, 22). Vaikka uusintavaa työtä ei ole määritelty yhteiskunnassa arvoa tuottavaksi, sen nähdään mahdollistavan kaiken taloudellista arvoa tuottavan toiminnan (Dowling 2021, 26; Fraser 2016, 110). Hoivan määrittäminen työnä ja sen taloudellista arvoa korostamalla pyritään purkamaan hoivan aliarvostusta yhteiskunnassa: koska hoivan oletetaan olevan naisille ominaista, he tekevät sitä myös hyvin vähällä palkalla tai ilmaiseksi. Tästä seuraa se, että ”hoivan puitteita voidaan jatkuvasti kiristää ja kutistaa”, kuten Emma Dowling (2021, 26) lainaa Silvia Federicia. Tutkijat ovat huomauttaneet, että vaikka kotona tehty palkaton uusintava työ mielletään ilmaiseksi, sillä on sekä rahallisia ja ei-rahallisia kustannuksia tekijälleen väsymyksen, stressin ja menetettyjen työtuntien muodossa. (Salmenniemi, Tuomaala-Özdemir & Ylöstalo 2022, 145.)

Hoivan etiikalla tarkoitetaan sitä, että työn lisäksi hoiva on myös moraalinen asenne ja tapa olla maailmassa. Tronton (2003) mukaan hoivan näkeminen vain työnä ei ota huomioon sitä moraalisenä ja poliittisena kysymyksenä: hoiva ei ole vain toimintaa, vaan käytäntö, jota määrittävät kulttuuriset ja sosiaaliset säännöt, sekä normit. Tronto (2009) myös näkee hoivan saatavuuden universaalisenä arvona, kulttuurisesta ja sosiaalisesta kontekstista huolimatta. Tällöin hoiva ja sen järjestäminen yhteiskunnassa asettuu ydinkysymykseksi parempaa yhteiskuntaa kuvitellessa. (Anttonen & Zechner 2009, 33–34.) Kuten Anttonen ja Zechner (2009, 34) kirjoittavat, hoivaetiikka on radikaalisti uudenlainen tapa ymmärtää toimijuutta ja sen ehtoja yhteiskunnassa. Hoivaetiikan mukainen ihmiskuva toisistaan riippuvaisina ja toisten tarpeista huolehtivana asettuu vastakkaiseksi autonomiselle ja riippumattomalle ihmiskäsitykselle ja pitää sisällään laajemman moraalisen ymmärryksen siitä, kuinka toimintaamme tulisi ohjata toisista ja ympäristöstämme huolehtiminen. Hoivaetiikalla voi

näin olla muutosvoimaa, jos se asetetaan esimerkiksi politiikkaa ohjaavaksi periaatteeksi. (Anttonen & Zechner 2009, 35.)

Kuten perhevapaiden kohdalla, myös hoiva laajemmin on hyvin sukupuolittunutta ja yhteiskunnasta riippumatta naistapaista työtä (Tronto 2009; Anttonen & Zechner 2009, 27). Maailmanlaajuisesti on arvioitu, että naistyöntekijöistä jopa 19,3 prosenttia tekee hoivatyötä, kun taas miestyöntekijöistä vain 6,6 prosenttia (Dowling 2021). Sukupuolen lisäksi hoiva kytkeytyy intersektionaalsiin eroihin, kuten yhteiskuntaluokkaan ja etnisyyteen. Hoiva on järjestetty yhteiskunnassa tavalla, joka lisää etenkin työväenluokkaisten ja rodullistettujen naisten hoivan määrää. (Tronto 2009; Anttonen & Zechner 2009, 45–46.) Hoivaan liittyvällä jähmettyneellä sukupuolten välisellä työnjaolla on siis rakenteelliset syynsä ja seurauksensa. Anttonen ja Zechner (2009, 26) esittävät, että julkisen ja yksityisen hoivan välisiä rajoja neuvotellaan jatkuvasti uudelleen, jolloin sosiaalipoliittiset toimenpiteet vaikuttavat nimenomaan naisten tekemän palkattoman hoivatyön määrään. On kuitenkin tärkeä huomata, että kaikki naiset eivät ole samassa asemassa ja hyvin toimeentulevilla naisilla on taloudellisia ja sosiaalisia resursseja hankkia hoivaa kodin ulkopuolelta tai markkinoilta (Anttonen & Zechner 2009, 47).

Hoivan käsitteellä on tässä tutkielmassa ikään kuin kaksi tarkoitusta. Ensimmäkin olen sen avulla määrittänyt sitä, mistä puhun, kun puhun hoivasta. Hoivan laajasti ymmärtämällä voidaan tutkia laajemmin perheissä palkatta tehtävää koti- ja lastenhoitotyötä. Toiseksi hoivan käsitteellä on pyritty tuomaan esiin sen yhteiskunnallista merkitystä. Hoiva on universaali tarve, joten ei ole yhden tekevää, miten hoivaa ja sen saatavuutta mahdollistetaan yhteiskunnassa.

3.2 Sukupuolitapaisuus arjen ja kotitöiden järjestäjänä

Hoivan epätasa-arvo menee pitkälle kodin uumeniin. Poliitikassa vähemmin esillä ollut kotitöiden jakamisen epätasaisuus ei näy bruttokansantuotteessa, mutta tuntuu konkreettisesti sitä tekevien ihmisten arjessa. Vaikka puhutaan yleisesti ”arjen pyörittämisestä”, se ei ole jotain mikä tapahtuu itsestään, vaan arki sisältää lukuisia valtataisteluita ja neuvotteluita. Arjessa ja sen elämisessä on mahdollisuus pieniin ja suuriin yhteiskunnallisiin muutoksiin, sillä ne ”tapahtuvat”, materialisoituvat ja tulevat todeksi ihmisten ruumiillistuneissa ja arkistuneissa toiminnoissa. (Jokinen 2005, 11–13.) Eeva Jokinen (2005, 12) näkeekin, että arki on ovi yhteiskunnalliseen muutokseen ja toiminnan välttämättömyyksiin sekä

mahdollisuuksiin. Ihmisten arki ei ole täysin vapaata, muttei myöskään täysin säädeltyä ja siksi arjen logiikan kuuluukin ”vieraan” kesyttäminen ”kotoisaksi”. (Jokinen 2005.)

Yhdysvaltalainen sosiologi Arlie Hochschild kiinnostui 1980-luvun alussa siitä, miksi lasten ja kodin hoitoa koskevat tehtävät jäivät naisten harteille myös silloin, kun nämä kävivät miestensä tapaan palkkatöissä. Hän seurasi usean perheen arkea ja nimesikin tämän naisten tekemän palkattoman työn kotona ”toiseksi vuoroksi” (engl. second shift). Hochschild näki, että naisten suurempi vastuu kodin töistä oli syys sille, miksi tasa-arvo ei ollut toteutunut naisten työmarkkinoille pääsystä huolimatta ja kutsui tätä ”viivästyneeksi vallankumoukseksi” (stalled revolution). (Blair-Loy, Hochschild, Pugh, Williams & Hartmann 2015.)

Toisen vuoron voidaan nähdä edelleen elävän naisten arjessa. Tilastojen mukaan suomalaiset naiset käyttävät kotitöihin keskimäärin 4 tuntia päivässä, kun miehet tekevät 2 tuntia 40 minuuttia. Lisäksi naisille yksinkertaisesti jää vähemmän vapaa-aikaa: heidän palkka- ja kotitöihin käyttämänsä aika on pidempi kuin miehillä, vaikka miehet tekevät enemmän palkkatöitä (Närvi & Salmi 2019). Alle kouluikäisten lasten isien tekemä kotityömäärä on viime vuosikymmeninä kasvanut, mutta edelleen perheen perustaminen lisää erityisesti naisten tekemää hoiva- ja kotityön määrää. Siinä missä lapsettomien pariskuntien palkka- ja kotityöhön käyttämä aika on suhteellisen samanlainen, kasvattaa perheen perustaminen eroja sukupuolten välillä roimasti. Etenkin pienten lasten äidit tekevät yli puolitoistakertaisen määrän kotitöitä miehiin nähden, mutta selkeä ero säilyy myös lasten kasvaessa vanhemmiksi. Ei olekaan yllättävää, että erityisesti alle 55-vuotiaat naiset kokevat kantavansa liikaa vastuuta kotityöstä. Naiset ovat myös suuremmassa vastuussa lastenhoidosta sekä käyttävät siihen miehiä enemmän aikaa. (Tilastokeskus 2021; Närvi & Salmi 2019; Pietiläinen & Attila 2017.) Tämä ei kuitenkaan ole ainakaan täysin tiedostettua, sillä esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen toteuttaman Tasa-arvobarometrin mukaan miehet kertovat naisia useammin vastuun kotitöistä jakautuvan tasaisesti (Närvi & Salmi 2019).

Kotityöt myös jakautuvat hyvin sukupuolittunein tavoin. Naiset kertoivat olevansa useimmiten vastuussa kotitaloustöistä, kuten pyykinpesusta, silityksestä, ruuanlaitosta ja siivouksesta. Miehet puolestaan ilmoittivat olevansa useimmiten vastuussa kodin huoltotöistä, korjaamisesta, rakentamisesta, kulkuneuvojen huoltamisesta sekä laitteiden asentamisesta ja huollosta. (Tilastokeskus 2021; Pietiläinen & Attila 2017.) Näitä kotityön ja lastenhoidon

sukupuolittuneita käytänteitä voidaankin kuvailla hoitamiseksi ja huoltamiseksi. (Jokinen 2005, 46; Anttonen & Zechner 2009, 44.)

Eeva Jokinen on kirjassaan *Aikuisten arki* (2005) nimennyt tämän taipumuksen ”naisten töihin” ja ”miesten töihin” sukupuolitapaisuudeksi. Sukupuolitapaisuus on jotain, mitä ei tietoisesti ajatella vaan esimerkiksi kotitöiden kohdalla ”kukin tekee sitä, mikä luonteelta tuntuu”. Tapaisuuksista tulee arjen doksa eli totunnaistuneita käyttäytymistapimuksia ja niihin liittyviä epäsystemaattisia uskomuksia, joita ei sen kummemmin kyseenalaisteta. Me vain ”tiedämme” tiettyjen kotitöiden kuuluvan naisille ja toisten miehille. (Jokinen 2005, 47.) Tavat kuvaavat sosiaalista todellisuuttamme, siihen kuuluvia normeja, sääntöjä ja pakkoja, mutta myös ennustettavuutta ja jatkuvuutta ihmisten ja rakenteiden vuorovaikutuksessa: tavat ovat käytettävissä, kun mukaudumme rakenteisiin ja instituutioihin, mutta nämä myös kutsuvat meitä toimimaan tietyllä tapaa (Jokinen 2005, 50). Yksi keskeinen sukupuolitapaisuuden organisoitumisen tapa on Jokisen (2005, 50) mukaan heterotapaisuus eli doksan mukainen ajatus miehistä ja naisista toisistaan erillisinä, mutta toisiaan täydentävinä ja ihanteellisina pareina. Heterotapaisuus on olennainen osa sitä prosessia, joka tekee sukupuolitapaisuuden mukaisesta järjestyksestä hyveitä, tottumuksia ja luonnollistumia. Eerolan, Närven, Terävän ja Repon (2021) haastatteleminen pariskuntien puheessa tämä näkyi siten, että miesten oli helpompi perustella kotityövelvollisuuksien laiminlyöntiä lasten kanssa käyttämällä ajalla (”hyvä isä” omistaa aikaansa kokonaisvaltaisesti lapsille), kun taas naisille vastuu kotitöistä menee lasten kanssa vietetyn ajan edelle (”hyvä äiti” tekee terveellistä kotiruokaa ennemmin kuin eineksiä ja uhraa tämän tekemiseen aikaa lasten kanssa). Doksan mukainen hyvin ja oikein toimiminen onkin erilaista riippuen vanhemman sukupuolesta.

Tarkastelemalla sukupuolitapaisuutta feministifilosofi Judith Butlerin sukupuolen performatiivisuuden ja sosiologi Pierre Bourdieun habituksen käsitteen avulla, Jokinen (2005) pääsee käsiksi siihen, miten sukupuolitapaisuudesta tulee osa arjen elettyä kokemusta. Filosofin ja teoreetikko Butlerin keskeisin ajatus on, että sukupuoli ei ole jotain mikä vain on olemassa, vaan se on jotakin, jota tehdään ja toistetaan. Sukupuoli ja sen vaikutukset muodostuvat ruumiillisessa tyylittelyssä, jossa erilaiset ruumiilliset eleet, liikkeet ja niiden tyylit muodostavat illuusion yhtenäisestä sukupuolittuneesta subjektista. Jotta subjekti olisi tunnistettava vallitsevassa heteronormatiivisessa sukupuolijärjestyksessä, on elehdittävä ja tyyliteltävä kuin mies tai nainen. Toiston kautta subjektiivinen muuttuu sosiaaliseksi ja sosiaalinen subjektiiviseksi. (Jokinen, 2005, 59.) Bourdieun habituksen käsitteellä tarkoitetaan

objektiivisten yhteiskuntarakenteiden ja subjektiivisen kokemuksen yhteenkietoutumista. Se on ruumiillistunutta historiaa, joka on sisäistetty toisena luontona ja jonka historiallisuus on unohdettu. Käsitteellä pyritään saamaan kiinni siitä, miten tietyt rakenteet, instituutiot ja kentät materialisoituvat habitukseksi eli kestäviksi käyttäytymistäipumuksiksi. Nämä taipumukset eivät ole synnynnäisiä, mutta tuntuvat siltä, sillä niitä vahvistetaan systemaattisesti ja siksi habitus ei viittaakaan ennalta määrättyyn, vaan tuottavaan suhteeseen rakenteen ja subjektin välillä. (Jokinen 2005, 50–51.) Kotityöt ovat vakiintuneet naistapaiseksi toiminnaksi, jota naisille opetetaan, mutta mitä heiltä myös oletetaan ja vaaditaan: ”se tekee, kuka ensimmäisenä ehtii” tarkoittaa usein naista, sillä naisilla on ollut tapana ehtiä. Tämän toiston ja käytännön toiminnan kautta naisille myös kehittyy ”pelin taju” eli kyky ennakoida ja toimia kentällä hyvin. (Jokinen 2005, 59.)

Sukupuolittaisuus ja ”pelin taju” näkyvät erityisesti siinä, miten yksityinen kodin ja perheen piiri asettuu edelleen naisten alaksi, jonka he hallitsevat kuin luonnostaan ja josta heillä tästä syystä on ”vetovastuu”, myös tasapuoliseen jakoon pyrkivissä parisuhteissa (Jokinen 2005, Magnusson 2005). Usein naisten suurempaa kotityövastuuta saatetaankin perustella sillä, että huomaavat sen tarpeen miehiä aiemmin ja myös osaavat tehdä niitä miehiä paremmin (esim. Jokinen 2005; Magnusson 2005). Arjen hallintaan ja pyörittämiseen vaaditaan paljon myös sellaisia tehtäviä, joista sopiminen ei ole yhtä selvää, kuin siitä sopiminen kuka tiskaa tai vie roskat ulos. Esimerkkinä tästä on näkymätön kotityö, joka nousi yleisen keskustelun aiheeksi, kun Jenny Lehtinen kirjoitti lokakuussa 2015 Ylelle kolumnin ”Metatyö räjäyttää äidin pään!” (Yle 29.10.2015). Siinä hän kutsuu metatyöksi kuvaamaansa ”jatkuvaa aivotyötä”, jota arjen ennakointi, suunnittelu, aikatauluttaminen ja organisointi vaatii ja joka kasautuu heteroparisuhteessa naisen harteille. Naiset ovatkin ikään kuin arjen johtajia, joilla on päävastuu arjen sujumisesta, kun taas miehillä on enemmän liikkumavaraa omassa ajankäytössään, niin työn kuin vapaa-ajankin suhteen (esim. Magnusson 2005; 2008). Äitien ensisijaisuuteen vanhempina ja arjen johtajina on kiinnitetty huomiota tutkimuskirjallisuudessa (mm. Rose, Brady, Yerkes & Cole 2015, Jokinen 2005, Orgad 2019; Erickson 2011), mutta itse metatyöstä on vain vähän tieteellistä tutkimusta: vain Susanna Luukinen (2017) on kehittänyt metakotityön käsitettä ja sisältöä Helsingin yliopistossa tekemässään pro gradu -tutkielmassa.

Vaikka kotityöhön liittyvät sukupuolittaisuudet ovat sitkeitä, Jokinen (2005, 48) kuitenkin näkee, että hänen haastattelemansa henkilöt suhtautuivat itseensä myös reflektiivisesti eli itseään ja toimintaansa arvioiden. Vaikka habituksen sisäistämä toiminta on tavanmukaista,

on kuitenkin aina mahdollisuus tehdä myös toisin (Jokinen 2005,51). Hän kirjoittaa, että etenkin Bourdieun ajattelua soveltavat tutkijat ovat päätelleet, että nykyisessä jälkimodernissa yhteiskunnassa sukupuolta pohditaan ja kyseenalaistetaan, sillä habitus ja kenttä eivät enää luontaisesti sovi toisiinsa. Tämän seurauksena syntyy hankausta ja pohdintaa aiheuttavaa säröilyä. Esimerkiksi töihin palaaminen vanhempainvapaan jälkeen voi olla kohta, jossa habituksen ristiriitaisuus saa aikaan tällaista pohdintaa. Tasa-arvon kenttä ja kotityön kenttä edellyttävät keskenään ristiriitaisia habituksia ja siksi syntyy säröilyä. (Jokinen 2005, 55.) Siispä tavat, joilla yksilöt reflektivat omaa sukupuolitapaista toimintaansa, vaikuttavat siihen, miten hoivaa ja kotityövastuuta perheessä jaetaan.

Jokinen (2005, 55) erottaa aineistostaan neljä erilaista sukupuolitapojen ja niiden reflektoinnin tapojen mallia. Ensimmäinen malli perustuu konventioille, jossa toimitaan nais-, mies- ja heterotapojen mukaan niitä juurikaan kyseenalaistamatta. Toisessa mallissa voidaan tunnistaa tietoinen sukupuoli- ja heterotapaisuus ja pitää sitä toivottavana. Kolmannessa mallissa sukupuolirefleksioinnista on tullut jopa automaattiseksi, jolloin tasa-arvoisuuden pohtiminen kehystää toimintaa, mutta ei välttämättä vaikuta siihen. Neljännessä tietoinen sukupuolirefleksivisyys taas johtaa myös tasa-arvotekoihin. Jokinen kiinnittää omassa aineistossaan huomiota siihen, että haastateltavat ovat ”harjaantuneita sukupuolen reflektioijia” ja tavallaan sisäistäneet suomalaisen sukupuolten tasa-arvon ideaalin. Tärkeä havainto on myös se, ettei reflektointi ja toiminta seuraa toisiaan.

Myös Eva Magnusson (2005;2008) on haastattelututkimuksessaan tarkastellut suomalaisten, tanskalaisten ja ruotsalaisten työssä käyvien vanhempien kotityön jakoa ja siihen liittyviä puhetapoja. Haastattelujen perusteella Magnusson (2005, 156–157) on tyypitellyt parit eriarvoisiksi, tasa-arvoisiksi sekä näiden välissä oleviksi. Epätasa-arvoisten parien työnjako on hyvin selvä ja se noudattaa perinteistä käsitystä miesten ja naisten työstä, sekä painottivat naisten kotiorientaatiota ja miesten työorientaatiota. Parit vetosivat puheessaan biologiaan ja miesten ja naisten luonnollisiin ominaisuuksiin. Tämä työnjaon ”luonnollinen järjestys” tarkoitti myös sitä, ettei kotitöistä tarvinnut eikä niistä tulisikaan riidellä, vaan parit painottivat harmoniaa sujuvan arjen kannalta tärkeänä tekijänä. Eriarvoisten parien miehet pystyivätkin helpommin jättämään kotityöt välistä sekä pitämään kiinni omasta ajastaan. Tasa-arvoiset parit taas puhuivat haastatteluissa neuvotteluista strategioista, joilla he olivat pyrkineet eroon yksipuolisesta vastuusta. Heidän puheestaan puuttui tyystin eriarvoisille pareille ominainen perinteisiin sukupuolirooleihin viittaava puhe ja he ammensivatkin perusteluissaan tasa-arvodiskurssista. Parit kokivat, että kotitöiden ja lasten hoidon tasainen

jakautuminen molempien vanhempien kesken nähtiin lisäävän koko perheen hyvinvointia. He eivät puheessaan painottaneet harmoniaa, vaan kotityön jako oli myös jatkuva neuvottelun ja jopa kiistelyn kohde ja saikin näin olla. Magnusson näki myös, että näiden kahden ääripään väliin jäi pareja, joilla kotitöiden jako aiheutti paljon enemmän kiistaa. Heillä ei ollut edellisten kaltaista yhteisymmärrystä kotityön jaosta, vaan he olivat paljon erimielisempiä ja jakaantuneita. (Magnusson 2005.)

Voimmekin nähdä, että vaikka yhteiskunnallisen tasa-arvodiskurssin tasolla kotitöiden jako on tasa-arvokysymys, niin siitä huolimatta pareilla on useita kulttuurin mahdollistamia tapoja asettautua sukupuolitapaisuuteen ja löytää sille oikeutus (Julkunen 2010, 163). Lähden jäljittämään näitä aineistossani.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää sitä, miten kotona tehtävästä hoivatyöstä vanhempien kesken neuvotellaan ja miten muodostunutta jakoa perustellaan. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, millaiset asiat ylläpitävät tai murtavat hoivaan liittyvää sukupuolitapaisuutta ja lopulta millainen ymmärrys tasa-arvosta hoivan neuvotteluissa muodostuu.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten hoivan jakamisesta neuvotellaan perheissä ja miten hoivavastuiden jakautumista perustellaan?
2. Millaisin tavoin sukupuolten työnjakoa ylläpidetään tai murretaan?
3. Millainen ymmärrys tasa-arvosta haastateltavien puheessa muodostuu?

Vaikka haastattelen vanhempia heidän arkielämästään, tutkielmani kohteena ei ole yksilöt ja näiden tekemät valinnat, vaan sosiaaliset käytännöt. Kiinnitän aineiston luennassa huomioni siihen, miten haastattelutilanteessa hoivavastuun jakaminen kiinnittyy laajempiin merkityssysteemeihin ja millaisia asiantiloja haastateltavat puheellaan mahdollistavat sekä mitkä monista tulkintamahdollisuuksista tulevat läsnä oleviksi ja reflektoiduiksi. (Jokinen, Juhila, Suoninen 2004, 37; 42–43.) Millaiset asiat esitetään itsestään selvyyksinä, millaisiin asioihin tarjotaan selityksiä tai perusteluja ja miten?

4.2 Aineisto

Tutkielmani aineisto koostuu viidestä pienten lasten vanhempien parihaastattelusta, jotka on kerätty vuoden aikana lokakuusta 2022 lokakuuhun 2023. Ennen haastatteluaineiston keräämistä asetin haastatteluille hyvin vähän rajoituksia. Etsin sellaisia haastateltavia, joilla oli ainakin yksi alle kouluikäinen lapsi ja jotka asuivat yhdessä. Rajoitukset tein siitä syystä, että alle kouluikäisen lapsen hoiva on kaikkein intensiivisintä, kun pienet lapset eivät vielä osaa itsenäisesti huolehtia itsestään. Myös neuvottelu on kaikkein arkipäiväisintä silloin, kun vanhemmat asuvat yhdessä. Esimerkiksi lapsen huoltajuuden jakavat erovanhemmat joutuvat kyllä neuvottelemaan, mutta he hoitavat oman kotinsa kotityöt. Hoivan neuvottelut eroperheissä voisikin olla täysin oman tutkimuksen aihe. Koska mielenkiintoni tutkimuksessa

kohdistuu neuvotteluihin, halusin molemmat vanhemmat mukaan haastatteluihin (esim. Pietilä 2017, 111). Vaikka olen kiinnostunut tasa-arvon rakentumisesta haastatteluissa, haastattelukutsussa (Liite 2) ei mainita tasa-arvoa. Tämän valinnan tein siksi, että halusin jättää avoimeksi sen, mitä vanhemmat kertovat hoivan jakamisesta. Tasa-arvon mainitseminen olisi mahdollisesti voinut puhutella vain niitä vanhempia, jotka kokevat tasa-arvon itselleen tärkeänä arvona.

Haastatteluaineistoni sain kerättyä suurimmaksi osaksi käyttäen omia verkostojani: neljä viidestä haastattelukutsuuni vastanneista pareista olivat sellaisia, jotka olivat saaneet kutsun yhteiseltä tutulta. En kuitenkaan tuntenut haastateltuja etukäteen ja tapasin heidät ensimmäistä kertaa haastattelun yhteydessä. Viimeisen haastattelun sain laittamalla haastattelukutsun sosiaalisen median alustalle äideille tarkoitettuun ryhmään. Osallistujat pystyivät ilmoittamaan kiinnostuksestaan osallistua haastatteluihin sähköisellä lomakkeella (Webropol). Näin huolehdin muun muassa siitä, että osallistuminen haastatteluihin pysyi anonyymina muille ryhmän käyttäjille. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien kotona ja neljässä haastattelussa myös lapset olivat kotona haastattelun aikana. Halusin tällä helpottaa vanhempien osallistumista, kun heidän ei tarvinnut järjestää lastenhoitoa haastattelun ajaksi. Vaikka lapset ajoittain keskeyttivät haastattelun ja vaativat vanhempien huomion, en koe, että lasten läsnäolo olisi vaikuttanut haastatteluihin negatiivisesti, vaan näen, että haastattelut tehtiin juuri siinä arjen kontekstissa, jossa vanhemmat elivät.

Alkuperäisenä tavoitteenani oli haastatella kuutta pariskuntaa, mutta haastateltavien löytäminen osoittautui yllättäen tutkielman haasteeksi. Syytä tähän on vaikea sanoa. Lapsiperhearke on kiireistä, jolloin kahden vanhemman saaminen yhteiseen haastatteluun voi olla vaikeampaa, kuin vain yhden vanhemman. Lisäksi äidit voivat olla isiä halukkaampia puhumaan arjestaan, kotitöistä ja lastenhoidosta. Myös Jokinen (2005, 35–36) koki mieshaastateltavien löytämisen haastavaksi ja pohti mahdollisuutta, että miehet eivät ehkä halua joutua haastattelussa kohtaamaan ja pohtimaan arjen tasa-arvoa. Tätä voisi tukea se, että sain sosiaalisen median kutsuuni useamman vastauksen äideiltä, mutta jotka eivät sitten enää vastanneet pyyntööni osallistua haastatteluun. Koska haastattelut, joissa äidit olivat ilmoittaneet kiinnostuksestaan eivät toteutuneet, pohdinta jää arvailujen varaan.

Lopullisessa aineistossa isät olivat iältään 30–37-vuotiaita ja äidit 28–38-vuotiaita. Perheiden lapsista vanhin oli 7-vuotias, kun taas nuorin vasta 9 kuukautta. Lasten määrä vaihteli yhdestä kolmeen ja yhdessä perheessä odotettiin toista lasta haastattelun aikana. Kaikki osallistujat

elivät heteroseksuaalisessa parisuhteessa ja kaikki lapset olivat molempien vanhempien biologisia lapsia. Yksi pareista oli monikulttuurinen ja perheen isä oli muuttanut alun perin Suomeen opiskelemaan. Perheiden isistä kahdella oli ammattikoulututkinto ja kolmella korkeakoulututkinto ja heidän ammatteihinsa kuului kivimies, sähköalan yrittäjä, insinööri, asiantuntija kulttuurialalla. Yksi isistä oli haastatteluhetkellä työttömänä, mutta oli korkeakoulututkintoaan vastaavassa työkokeilussa järjestössä. Äideistä yhdellä oli ammattitutkinto ja neljällä korkeakoulututkinto. Heistä yksi työskenteli lastenhoitajana ja kolme äitiä työskenteli väitöskirjatutkijoina humanistisilla sekä luonnontieteiden aloilla. Tämän lisäksi yksi äideistä oli ollut kotona lasten kanssa noin seitsemän vuotta. Ennen lapsia hän oli tehnyt maisterin koulutukseensa liittymätöntä yötyötä. Analyysin lukemisen helpottamiseksi kaikille haastateltaville on annettu peitenimet. Tärkeimmät haastateltavien tiedot on koottu taulukkoon 1 (Liite 1).

Vaikka laadullisessa tutkimuksessa ei usein ole määrällisen tutkimuksen tapaan tavoitteena tehdä laajempaa joukkoa koskevia yleistyksiä (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 17), pienessä aineistossa on aina vaarana se, että jokin merkittävä näkökulma jää piiloon. Tutkielman analyysi voisi olla hyvin erilainen, jos kaikki haastateltavat vanhemmat olisivat olleet esimerkiksi korkeasti kouluttautuneita. Tämän tutkielman puute on, että kaikki haastatellut parit asuvat kaupungeissa Etelä-Suomessa. Muualla Suomessa sekä maaseudulla asuvien perheiden arki voi poiketa suurestikin tämän tutkielman perheiden arjesta. Esimerkiksi lastenhoitopalveluiden saatavuus tai pitkät työmatkat voivat vaikuttaa hoivan arkiseen järjestämiseen. Lisäksi tämä tutkielma ei pysty vastaamaan kysymyksiin monimuotoisten perheiden tasa-arvosta, vaan on rajoittunut vastaamaan tutkimuskysymyksiin heteroseksuaalisen ydinperheen kontekstissa. Monimuotoisia perheitä olisikin tärkeä tutkia, sillä perhevapaaudistuksessa pyrittiin lisäämään myös vapaiden joustavaa käyttämistä etenkin monimuotoisten perheiden tasa-arvon lisäämiseksi (Valtioneuvosto 1.8.2022).

4.3 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna (Liite 3), jonka teemat olivat kotityö, lastenhoito, työn ja perheen yhdistäminen ja vapaa-aika. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa sen, että haastattelurungosta voi poiketa ja kysymyksiä voidaan esittää myös sen mukaan, mitä haastateltavat kertovat. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 47–48.) Päädyin tähän tutkimushaastattelun muotoon siksi, että tiesin etukäteen, millaisista laajemmista teemoista

halusin haastatteluissa keskustella, mutta halusin jättää haastattelussa tilaa myös sille, että vanhemmat saivat kertoa heidän arkensa ja perheensä kannalta tärkeitä ja oleellisia asioita.

Haastattelu on tutkimuksen muoto, jossa aineisto muodostuu vuorovaikutuksessa (Ruusuvuori & Tiittula 2017). Koska aineistoni toteutetaan parihaastatteluina, luen aineistoa myös vuorovaikutuksen näkökulmasta, missä hyödynnän ajatusta toiminnan kontekstuaalisuudesta. Tällöin ei pyritä laboratoriomaiseen ”puhtauteen”, jossa kaikki haastattelun ulkoiset häiriötekijät eliminoidaan eikä myöskään haastattelijan ja haastattelutilanteen vaikutusta haastattelutilanteeseen pyritä minimoimaan. Sen sijaan nähdään, että puhetta tuotetaan, uusinnetaan ja muunnetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä, kuten haastattelussa. Aineiston vuorovaikutuksellisuus otetaan analyysissä huomioon, jolloin se kontekstualisoi sanottua. (Jokinen ym. 2004, 29–30.) Kontekstina voidaan analysoida hyvin pieniä kohteita, kuten yksittäisten sanojen tai lauseiden merkitystä, äänensävyjä sekä tekoja (Jokinen ym. 2004, 30). Olen ottanut omaan analyysiini vaikutteita Virve Peterin (2006) väitöskirjassa käyttämästä tavasta analysoida haastateltavien välistä vuorovaikutusta ja sen kontekstia. Peteri (2006) kiinnittää omassa luennassaan muun muassa huomiota siihen, miten haastateltavat käyttävät ironiaa oman kompetenssinsa rakentamisessa. Lisäksi kielen käyttö voidaan ajatella suhteutuvan myös haastattelutilanteen ulkopuolelle kulttuuriseen kontekstiin, jolloin tulkinta edellyttää kulttuuristen tapojen, stereotyyppien ja yhteiskunnallisen ilmapiirin tuntemusta. (Jokinen ym. 2004, 30–32.) Etenkin useamman osallistujan haastatteluissa mielenkiinto kohdistuu siihen, miten osallistujat pyrkivät rakentamaan jaettuja tulkintatapoja tai haastamaan niitä (Pietilä 2017, 114).

Keskeistä haastattelun analyysissä on huomioida miten merkitykset rakentuvat haastattelukysymysten ja puheenvuorojen myötä ja suhteessa toisiinsa, jolloin myös haastattelijan puhe otetaan analyysin kohteeksi (Jokinen ym. 30–31). Tästä syystä en häivyttä omaa ääntäni tutkijana aineiston luennassa, vaan sisällytän sen analyysiin silloin, kun se on analyysin kohteen kannalta tärkeää. Haastattelijana osallistuin keskusteluun ja pyrin aktiiviseen kuunteluun. Sen lisäksi, että esitin kysymyksiä, myötäilin haastateltavien kertomusta minimipalautteella (”joo” ”aivan” ”mm”), nyökkäämällä ja nauramalla ja joissakin kohtaa tiivistin haastateltavien puhetta. Tällöin haastateltavat voivat vahvistaa ja tarkentaa tai korjata kuuntelijan tekemiä tulkintoja. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 74–75.)

Haastattelut nauhoitettiin, minkä jälkeen ne litteroitiin kirjalliseen muotoon. Koska Suomeen muuttaneen isän suomen kieli ei ollut niin vahva, haastattelu tehtiin ja litteroitiin englanniksi

ja ne aineistoesimerkit suomennettiin, jotka esiintyvät analyysissa. Olen käyttänyt analyysin tukena myös tutkimuspäiväkirjaa, johon olen jokaisen haastattelun jälkeen kirjannut ylös itselleni mielenkiintoisia asioita esimerkiksi siitä, millaiset asiat nousivat haastattelussa esiin. Tutkimuspäiväkirja toimiikin eräänlaisina muistiinpanoina ja itse analyysi perustuu aineistoon.

4.4 Analyysimenetelmä

Analyysini on diskurssianalyttisesti inspiroitunut. En erittele analyysissa erilaisia diskursseja, mutta olen kiinnostunut haastattelupuheesta muodostuvista merkityksistä ja siitä, miten merkityksiä tuotetaan. Diskurssianalyysi ei ole tarkkarajainen tutkimusmenetelmä, vaan ennemminkin väljä teoreettinen viitekehys. Se ei siis tarjoa valmista kaavaa aineiston analyysiin, vaan metodologisia työkaluja riippuen tutkimusasetelmasta. (Jokinen ym. 2004, 17–18.)

Diskurssianalyysiin liittyy ajatus kielestä sosiaalisesti jaettuina merkityssystemeinä; ne eivät ole sattumanvaraisesti yksittäisistä ihmisistä syntyviä vaan muodostuvat osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. Merkitysten myös katsotaan muodostuvat suhteessa ja erotuksena toisiinsa sekä myös hierarkkisina dikotomioina. (Jokinen ym. 2004, 18–19.) Jokinen, Juhila ja Suoninen (2004) korostavat, ettei merkityssystemi ei ole yksi yhtenäinen kokonaisuus, vaan sosiaalinen todellisuus on moninainen ja kirjava. Se muodostuu useista merkityssystemeistä, jotka voivat olla keskenään kilpailevia ja merkityksellistää maailmaa, sen suhteita ja prosesseja eri tavoin (Jokinen ym. 2004). Olen esimerkiksi tutkielmani kirjallisuusosuudessa tuonut esiin, miten hoivan jakamista perheissä voidaan merkityksellistää tasa-arvoisen kahden elättäjän mallin mukaisesti, mutta myös familismille ominaisella äidin ensisijaisuuden kautta. On tärkeä huomioida, että diskurssit tai aineiston teemat eivät ole jotain, mikä vain on aineistossa ja mitä tutkija ikään kuin poimisi. Sen sijaan ne ovat aina tutkijan tulkinnan tulosta (Jokinen ym. 2004, 28; 45; Tuomi & Sarajärvi 2018, Ruusuvuori ym. 2010, 15).

Aloin ensin jäsentää litteroidusta aineistosta sitä, miten eri teemoista, kuten kotitöiden ja lastenhoidon jakamisesta, perhevapaiden jakamisesta, töistä ja vapaa-ajasta puhutaan. Kiinnitin tässä vaiheessa huomiota siihen, miten jakamista kuvailtiin ja millaisia perusteluja sille annettiin. Suhteutin myös samalla aineistosta tekemiäni havaintoja teoreettiseen viitekehukseen. Muodostin tämän perusteella kaksi toisistaan eroavaa tapaa puhua ja perustella hoivan jaosta. Toinen oli sukupuolitapaisuutta ylläpitävä tapa ja toinen

sukupuolitapaisuutta murtava tapa. Seuraavassa vaiheessa erittelin tarkemmin sitä, mitkä asiat näissä kahdessa neuvottelun mallissa problematisoituivat, mistä parit puhuivat ja millaisin tavoin he tuottivat puhetta neuvottelusta vuorovaikutuksessa keskenään.

4.5 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikka on koko tutkimuksen mukana kulkeva käytäntö, aina tutkimusasetelman muodostuksesta, aineiston keruuseen sen käsittelyyn ja tutkimuksen raportointiin. Olen tutkielman teossa sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin sekä eettisiin periaatteisiin (TENK 2023, 2019). Tämä tarkoittaa tutkielman kohdalla sitä, että olen huomionnut toisten tutkijoiden työn oikeanlaisella viittaustekniikalla, sekä pyrkinyt niin tutkimusmenetelmän, että analyysin raportoimissa rehellisyyteen, huolellisuuteen ja avoimuuteen (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018).

TENK:in tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaan tutkimukseen osallistuvan ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta tulee noudattaa, eikä tutkimuksesta saa aiheutua tutkittavalle merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja (TENK 2019, 7). Vaikka tämän tutkielman aihe ei ole arka, on kuitenkin huomioitava, että kyse on ihmisten henkilökohtaisesta elämästä. Eettisesti hyvän tutkimuksen kannalta on oleellista, että vaikka tutkijana teen tulkintoja aineistosta, en vääristele haastatteluja ja osoitan tulkintani myös aineistolainauksin. Lisäksi säilytän haastateltavien anonymiteetin. Haastatteluita tehdessä on huolehdittu myös siitä, että haastattelut perustuvat vapaaehtoisuuteen ja luottamukseen. Osallistujat ovat saaneet ennen osallistumistaan tietää tutkimuksen aiheesta ja tavoitteista haastattelukutsussa (liite 2) ja ennen haastatteluja on huolehdittu suostumuslomakkeiden allekirjoittamisesta. Lomakkeen lisäksi kerroin suullisesti, miten osallistujien tietoja säilytetään ja mitä niille tapahtuu tutkimuksen valmistuessa. Osallistujat saivat pitää itsellään yhden suostumuslomakkeen, jolloin heillä oli vielä myöhemminkin mahdollisuus palata haastattelun periaatteisiin. Vielä haastattelun lopuksi olen kysynyt, onko osallistujilla jotain lisättävää tai kysyttävää tutkimukseen liittyen. Tämä mahdollistaa hetken haastattelun lopussa, jossa osallistuja voi ilmaista ajatuksensa tai vaikka perua haastattelun käytön osana aineistoa.

Myös tutkijan oman position reflektointi on olennainen osa tutkimusetiikkaa. Tieto ei synny itsestään, vaan olen tutkijana itse aktiivisesti osallistunut sen muodostumiseen tekemällä valintoja siitä, mitä pidän aineistossa merkittävänä ja miten se suhteutuu aikaisempaan tutkittuun tietoon. Uskottava tutkimus syntyykin siitä, että tutkija avaa näitä valintoja sekä perustelee tulkintansa aineiston ja aikaisemman tutkimuksen vuoropuhelussa. Tunnistan

etenkin sen, että tasa-arvo on normatiivinen ideaali, johon itsekin ihmisenä suhtaudun tietyllä tapaa: olen kiinnostunut tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä kysymyksistä ja haluan myös edistää näitä päämääriä yhteiskunnassa. Siksi olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, miten tulkitsen aineistossani niiden parien puhetta, jotka eivät tuoneet esiin tasa-arvoa tai joiden arki saattoi näyttäytyä pohjoismaalaisen kahden elättäjän ja kahden hoivaajan mallin ihanteen vastaiselta. (Ruusuvuori ym. 2010, 16.) Kuten Tuomi ja Saari (2018) kirjoittavat, normatiiviset oletukset tulee myös huomioida osana tutkimuksen eettisyyttä. Olen pyrkinyt analyysissäni välttämään ennakko-oletuksia, sillä ne eivät myöskään tue hyvää tiedettä: tämän tutkimuksen kontekstissa sen toteaminen, että joku on epätasa-arvoinen, ei vielä olisi kovin hyvä analyysin johtopäätös (Tuomi & Saari 2018).

5 Hoivan ja tasa-arvon neuvotteluja

Lähes kaikissa haastatteluissa vanhemmat kertoivat elävänsä ruuhkavuosia tai he kuvailivat sitä, kuinka erilaisten kotitöiden määrä oli suurempi verrattuna aikaan ennen lapsia.

Lapsiperhearki oli vaatinut kaikilta vanhemmilta sopeutumista, oli se sitten omien siisteysstandardien alentamista tai omasta vapaa-ajasta ainakin hetkellisesti luopumista.

Jo haastatteluja tehdessä huomasin, että parit erosivat merkittävästikin sen suhteen, kuinka paljon sukupuolitapaisuutta pyrittiin tietoisesti murtamaan. Kun toisille hoivaan liittyvä töiden jako oli tärkeä saada jaettua puoliksi, niin toisille pareille riitti se, että arki rullaa mahdollisimman sujuvasti eteenpäin ilman konflikteja. Mielenkiintoisesti nämä tavat merkityksellistää hoivan jakoa arjessa olivat kytköksissä vanhempien työmarkkina-asemaan ja siihen, millaisia valintoja perheet olivat voineet tehdä. Hoivan neuvottelut eivät ole vain perheen sisäisiä neuvotteluja, vaan niihin vaikuttavat yhteiskunnan rakenteiden tarjoamat mahdollisuudet.

Tutkielman analyysiluku rakentuu seuraavanlaisesti: aloitan analyysini tarkastelemalla, millaisia neuvottelun tapoja käytetään, sekä millaisia diskursseja näihin liitetään silloin, kun hoivaan liittyvää sukupuolitapaisuutta pidetään yllä tai kun niitä murretaan. Tuon esiin miten hoivan jakautumisesta neuvotellaan, miten jakoa perustellaan, sekä mistä hoivasta neuvotellaan ja millaiset asiat eivät hoivan kontekstissa problematisoidu. Toisessa alaluvussa analysoin sitä, miten työelämän rakenteet vaikuttavat hoivan jakamiseen perheissä. Viimeisessä analyysiluvussa analysoin sitä, millainen ymmärrys tasa-arvosta erilaisten neuvottelun tapojen valossa rakentuu.

5.1 Hoivan jakamisen eriävät tavat

Niissä perheissä, joissa hoivavastuu jakautui epätasaisesti vanhempien kesken, ei vanhempien kertomuksen mukaan ollut tullut erityisemmin tarvetta sopia lastenhoitoon tai kotitöihin liittyvistä vastuista. Sen sijaan hoivan jakamista kuvailevassa puheessa toistuivat sellaiset lauseet, kuin ”se tekee, kuka ehtii” tai ”se, joka jaksaa”. Anna ja Teemu, jotka olivat kaksivuotiaan lapsen vanhempia ja odottivat haastattelu hetkellä toista lasta, eivät pitäneet kotitöiden jakamista erityisen tärkeänä. Niiden tekeminen esiintyi heidän puheessaan enemmänkin pakollisena pahana, jota kumpikaan ei mielellään tehnyt. Parille tärkeämpää olikin se, että tehtävät tulivat suoritetuksi, kuin se, kumpi niitä teki. Seuraavasta

aineistoesimerkistä käy ilmi, miten ”se tekee, kuka ehtii” logiikan mukaisesti jaettu hoiva ei vaadi vanhemmilta etukäteissuunnittelua, vaan tehtävien jakautuminen tapahtuu ”lennossa”:

Haastattelija: Jos te voitte ihan vapaasti kertoa, että miten te jaatte kotitöitä?

Anna: Se kumpi ehtii ja jaksaa [nauraa] lähinnä.

Teemu: Kumpaa alkaa ärsyttää eka enemmän.

Anna: Pyykit on enemmän mun, koska mä en anna Teemun pestä pyykkiä, mut muut on sitte et kumpi ehtii tai jaksaa.

Teemu: Ja mä pesen vessaa enimmäkseen ja tiskit nyt silleen menee aika silleen, on kun lentävä maalivahti, kumpi just tosiaan kerkee.

Toisessa perheessä yrittäjänä toimiva isä Antti oli työskennellyt usean vuoden ajan arkipäivät eri puolilla Suomea kulloisenkin työprojektin mukaan, mutta nyt viimeisen vuoden ajan hän oli tehnyt töitä pääasiassa perheen kotipaikkakunnalla. Kolmilapsisen perheen äiti Pauliina oli ollut kotona lasten kanssa esikoisen syntymästä asti, yhteensä seitsemän vuotta. Hän kertookin haastattelun alussa, että hänen vastuullaan on suurin osa arjen pyöryksestä, vaikka Antti oli nykyään arki-iltaisin kotona. Vaikka heidän hoivan jakonsa noudattaa elättäjä - kotiäiti mallia, myös heidän puheessaan esiintyi usein ”se tekee, kuka ehtii”, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi. Haastattelijan kysymykseen siitä, miten he jakavat kotitöitä he vastaavat:

Antti: Ei ole mitään semmoista niin tarkkaa semmosta.

Pauliina: Vähän se on, että kuka ennättää tehdä, kyllähän se. Sä voit sanoa toiselle, että voitko sä ottaa ton, jos sulla on meneillään joku. Mut ei se – nyt kun Antti on tässä kotona, niin Antti helposti sit iltaisin esimerkiksi iltatoimii rupeaa niitten kanssa tekemään. Että sitten mun ei välttämättä tarvitse niitä tehdä. Et se menee vähän semmoisen mukaan, että mä teen sen päivisin, kun mä ennätän tehdä tavallaan, niin mä teen niitä asioita paljon.

Myös myöhemmin haastattelussa Pauliina perustelee, kuinka tämä tapa jakaa kotitöitä ja lastenhoitoa toimii heillä, sillä muuten monia asia jäisi tekemättä:

Pauliina: [...] Meillä on ainakin toiminut, että ei meillä ole koskaan ollut mitenkään semmoista niinku tarkkarajasta se, että ketä tekee mitäkin. Ehkä se jopa meidän hommassa, kun Antti on ollu niin paljon pois, niin enemmän rajottais. Että mä en ainakaan tee tota hommaa ja toi ei kuulu mulle. Jos Antti on pitkään pois niin sehän jäisi se homma sitten. Tavallaan, että se on se, kuka kerkeää ja kuka viitsii.

Haastattelupuheen luennassa huomio kiinnittyy sen ristiriitaisuuteen. ”Se tekee, kuka ehtii” jättää kotitöiden ja lastenhoidon avoimeksi sekä kummallekin vanhemmalle yhtäläisesti kuuluvaksi. Samalla Pauliinan puheesta käy selväksi, että hän on suurimman osan ajasta vastuussa kodista Antin käydessä töissä. Lause ” [e]ttä sitten mun ei välttämättä tarvitse niitä tehdä” paljastaa, kuinka perheen arjessa päävastuu lasten iltatoimista kuuluu Pauliinalle, samoin kuin se, että kotitöiden hoito jäisi tekemättä, jos Antilla olisi tarkkoja vastuualueita. Voidaankin tulkita, että ”se tekee, kuka ehtii” rakentaa haastatteluissa käsitystä tasa-arvoisesta parisuhteesta tästä ristiriitaisuudesta huolimatta (Jokinen 2005).

Sekä Antin ja Pauliinan, että Teemun ja Annan haastatteluissa hoivan sukupuolitapaisuutta ei voi jäljittää puheessa suoraan argumentoituihin. Toisin kuin Magnussonin (2005) haastattelemat pariskunnat, yksikään haastatelluista vanhemmista ei perustellut kotitöiden ja lastenhoidon jakoa biologisella taipumuksella tai tukeutumalla perinteisiin sukupuolirooleihin ja ajatukseen ”miesten töistä” ja ”naisten töistä”. Sen sijaan he toivat esiin, kuinka kodin askareet sujuivat molemmilta. Esimerkiksi Antti kertoo, kuinka Pauliina on heidän perheessään ollut useammin vastuussa ruohonleikkauksesta, joka on tyypillisesti kotitöiden jakoa koskevassa tutkimuksessa liitetty miesten vastuualueeseen (esim. Jokinen 2005, 46). Sukupuolitapaisuutta uusinsivat perheiden arjessa työelämän rakenteet, joita mukailevat neuvottelun tavat vahvistivat äitien suurempaa vastuuta kodista ja isien suurempaa vastuuta työstä. Palaan tarkemmin rakenteiden rooliin hoivan neuvotteluissa myöhemmin analyysissä. Yksi näistä tavoista oli se, että suurempi vastuu ja samalla ”se, joka ehtii” oli enemmän kotona aikaa viettävä vanhempi. Tällainen implisiittinen sopimus tuli esiin haastatteluissa sekä välillisesti, että suoraan. Kysyttäessä, mikä kotitöiden jaossa on tärkeää, Teemu tuo esimerkin kautta esiin, mikä hänen mielestään on reilua kotitöiden jaossa:

Anna: No en mä tiä onks se meille niin

Teemu: Itselle se on semmonen vaan välttämätön paha mikä pitää tehdä ja sitten toivoo, että se menis jotenkin littii. [...] että jos toisel nyt on enemmän aikaa, että sitten toinen tekee sillä viikolla. Esimerkiksi, kun mä olin, ku lapsi oli kaks viikkoo kipeä ja sitten mä sinä viikkona siivosinkin enemmän täällä. Ja sitten kun se oli niin poikki, että se oli sohvilla ja nukku niin kerkesin. Mutta sitten kun jos mä oon enemmän töissä, niin mä oletan, että toinen kerkeis.

Anna: Mut kun mä oon kotona, kun lapsi on kipeä, niin sitten se roikkuu mussa. Mut jos Teemu on kotona, niin sit sille on vaan ihan sama. Niin sitten en pystyisi samaan [Teemu: Nii] vaikka toinen odottaa sitä [Teemu: No ei] mut siis sillee no vähän [Teemu: no vähän].

Molemmissa perheissä se, joka on ollut enemmän kotona, oli äiti. Molemmat olivat pitäneet äideille osoitettujen vapaiden lisäksi myös jaettavat perhevapaat ja heidän puolisonsa olivat olleet isyyslomalla lasten syntymästä kaksi viikkoa yhdessä äidin kanssa. Pauliina ei ollut ollut työelämässä kolmen lapsen syntymän välillä. Näin he olivat niitä, jotka olivat luoneet lapsille ja itselleen sopivan arkirytmän, mikä sisälsi konkreettisten tehtävien lisäksi myös kotiin ja lapsiin liittyvän metatyön. Esimerkiksi Anna kertoo suunnittelevansa perheen ruuan, sillä hän ”tietää mitä kerkeää ja jaksaa tehdä” ja tämä oli hänen vastuullaan, sillä hän kuvaili itseään tarkaksi. Sekä Annasta että Pauliinasta olikin tullut eräänlaisia ”arjen johtajia” (vrt. Jokinen 2005, 57). He tiesivät lasten ruoka- ja harrastusaikataulut, missä kenenkin kausivaatteet olivat ja mitä sujuva arki lasten kanssa vaatii. Tämä johtajan rooli myös mahdollisti heidän puolisoilleen sen, että nämä pystyivät ikään kuin irtisanoutumaan joistakin hoivaan liittyvistä tehtävistä ja, kuten seuraavissa aineistolainauksissa kerrotaan, ”tulemaan perässä”:

Haastattelija: Et tavallaan just se työ ja se, että sä oot kotona on määrittänyt tällä hetkellä sitä.

Pauliina: Tällä hetkellä sitä niin, niin. [...] että sitten kun mä meen töihin, sitten pitää katsoa tavallaan, että mikä se uusi järjestely on. Että kuka pystyy tekemään mitäkään ja miten se tehdään. Totta kai toi Antin homma rajoittaa sitä paljon, että ei Antti pysty viikolla tekemään semmoisia määriä. Mut et sä myöskään odotakaan sitten taas. Et mä yleensä sitten sumplin ne muiden kanssa, jos on niin, että nää [lapset] on menossa jonnekin harjoituksiin tai jonnekin muualle. Niin sit mä sumplin ne mun isän tai Antin isän kanssa. En mä yleensä ees Antilta kysy niitä asioita, mä olen sit jo sopinut ne monta viikkoa etukäteen.

Antti: Niin ja mä en koe tarvetta osallistua semmoseen aikataulun suunnitteluun, kun ei se muhun vaikuta millään tavalla.

Pauliina: Niin ei, eikä Antti sitten taas tykkää suunnitellakaan semmoista. Mä taas sitten oon enemmän semmoinen, et mä sitten suunnittelen ne valmiiksi ja Antti sitten tulee perässä niin sanotusti.

Antti: Mä saan töissä ihan tarpeeksi suunnitella. Helpompi sit kun tulee kotiin, et OK, kerro et mitä me tehdään.

Myös Annan ja Teemun kohdalla lapsen kanssa alusta asti kotona oleminen määrittä sitä, että Anna oli paremmin tietoinen lapsen päivittäisestä rytmistä:

Teemu: Ja kun toi [lapsi] on enemmän Annan perään, niin kyl sä teet iltapalapuurot ja semmoiset ja sä sanot milloin tol on ruoka ja enhän mä vieläkkään muista millon ton pitäisi syödä. Mähän annan sille aina kun tekee mieli, nii sulla on sen aikataulu, syömisaikataulu esimerkiks.

Anna: No mä oon kaks vuotta sitä tehnyt niin [Teemu: Niin niin no sehän se] sehän tulee sieltä vaan [Teemu: Niinhän se on]

H: Niin että sulla on tarkempi semmoinen käsitys siitä aikataulusta?

Anna: Joo kyllä. Ja se, kun lapsi on samassa päiväkodissa kuin minä, niin mähän tiedän päivärytmin suht tarkkaan. Niin sitten mä koitan sitä viikonloppuna pitää vielä.

Teemu: Se oli ennenkin sitä päiväkotia. Sulla oli se oma rytmi, niin en mä edes mennyt kyseleen, et mä vaan menin sen mukana.

Anna: Niin et se on enemmän mun. Mut sitten taas se tuntuu ihan luonnolliselta, koska mä olen kotona ja sitten se on vaan jäänyt, koska mä tiedän sen, että mikä sopii, enkä vaan menee silleen, että katsotaan.

Näistä yllä olevista aineistokatkelmista käy hyvin selväksi se, miten kotitöistä ja lastenhoidosta tulee Jokisen (2005,27) kuvaamaa arjen doksaa eli totunnaistuneita käyttäytymistapoja, joita ei sen kummemmin reflektoida tai huomata. Se, jolla on aikaa, ottaa vastuulleen hoivaan liittyviä tehtäviä ja tämä puolestaan vahvistaa arjessa jo olemassa olevaa arkista tietämistä (Jokinen 2005). Koska näissä perheissä äideillä on ollut aikaa, he tiesivät viikon rutiinit ja lapselle sopivat ruuat kuin itsestään. Toiston kautta työnjaosta oli tullut osa kummankin vanhemman habitusta, jolloin jako myös tuntui asiaan kuulualta, luonnolliselta, kuten Anna toi esiin. (Jokinen 2005,56.) Äideille tämä tarkoitti arjen metatyön hyvää hallintaa ja suurempaa vastuuta kotitöistä, kun taas se ei kuulunut isien habitukseen ja he pystyivät ilman sen suurempaa neuvottelua tai riitelyä jättämään tiettyjä tehtäviä tekemättä. Esimerkiksi haastattelussa kysyttäessä, miksi Teemu ei saa pyykätä, Anna toteaa yksinkertaisesti, että ”[k]oska Teemu pesee ne väärissä asteissa [...] ja laittaa liikaa pesuainetta. Sit mä saan ihottumaa, niin sen takia se on mun vastuulla [...]” Kuten Eeva Jokinen (2005, 58) toteaa, tällaiset kotityöhön liittyvät, jopa naurettavilta tuntuvat käytännöt vahvistavat sukupuolten epätasa-arvoa ja vastustavat muutosta. Pyykkäyksen sukupuolitapaisuus tuntuu niin luontevalta, ettei Teemun edes tarvitse opetella pyykinpesua.

Hoivaan liittyvien lukuisten tehtävien ja vastuiden jakaminen ei näiden parien arjessa ainakaan haastateltavien kertomuksissa nouse ongelmaksi. Kummankin pariskunnan kertomukset olivat keskenään hyvin yhtenäisiä, eikä suurista ristiriidoista kerrottu. Isät eivät juuri näissä haastatteluissa pohtineet omaa osallistumistaan ja toisaalta taas äidit eivät kokeneet omaa vastuutaan ongelmaksi – päinvastoin se nähtiin luonnollisena tai elämäntilanteeseen kuulualta. Jokinen (2005) on nimennyt rennoksi refleksiivisyydeksi sen, kuinka tasa-arvo kehys tunnustetaan ja oman arjen tasa-arvoisuutta ikään kuin peilataan tähän.

Kuitenkaan tasa-arvo tai sen ilmeinen puute ei problematisoidu. ”Se tekee, kuka ehtii” on osa rentoa refleksiivisyyttä, kuten sekin, että epätasa-arvoisuutta selitetään ”pois”, omilla haluilla tai sillä, ettei kotitöiden jaosta kannata tehdä vaikeampaa, kuin se on. Rento refleksiivisyys tuleekin haastattelussa esiin myös huumorin kautta, kun kummassakin haastattelussa pariskunnat päätyvät yhteiseen vitsailuun kotitöiden jaosta. Sananvaihdon jälkeen molemmat parit päätyvät siihen, että nimenomaan rento suhtautuminen arjen askareisiin on tavoiteltavaa ja sillä välttää myös turhat riidat arjessa. Kolmilapsisen perheen isä Antti aloitti humoristisen sananvaihdon asettamalla itsensä ikään kuin epätyypillisen elättäjän rooliin. Hän tekee eroa hyvin perinteiseen työssä käyvän miehen kuvaan, jonka kotona oleva vaimo hoitaa kaikki kotityöt ja valmistaa ruuan valmiiksi työstä palaavalle miehelleen. Toisin kuin perinteinen mies, hän hallitsee myös naistapaisten kotityön:

Antti: Mäkin pystyn elämään sen asian kanssa, että jos esimerkiksi ei oo ruoka ruokapöydässä, kun mä tuun. Tai pyykit viikattu tai imuroitu niin elämä ei siihen kaadu.

Pauliina: Nii pyykit pesty ja viikattu ja [naurua] - Että se voi itse ottaa paistinpannun sieltä kaapista ja viikata itse vaatteita ja käyttää -

Antti: Ihan, kyl mä pystyn.

Pauliina: Pesukonetta ihan. Mutta ei meillä ole niinku hirveästi semmosesta oo koskaan tullut.

Antti: Kumpikin osaa käyttää kaikkia laitteita.

Pauliina: Niin ja sitten ei ole semmoista stressiä kotielämästä. [...]

Antti: Eihän tässä selväjärkisenä olis pysytty [Pauliina nauraen: Ei, ei], jos stressattais asioista. Tai kyllä olis kauan sitten jo mennyt mielenterveys yhdellä, jos toisella.

Pauliina: Niin ja sitten tavallaan se, että sitkun kumpikaan ei oleta toiselta oikeastaan, että sä teet. Sä teet mitä sä kerkeät, eikä kumpikaan oleta, että sun olisi pitänyt tehdä sitä ja tätä.

Teemun ja Annan haastattelussa pikkutarkka jokaisen kotityön laskeminen tasapuolisuuden varmistamiseksi koetaan jopa hölmönä tai liian pitkälle menevänä:

Teemu: Mutta ei ole silleen, ei ole mitään Excel taulukkoa niin [Anna: Joo ei [nauraa]] että käytin neljäkymmentäviisi minsaa viime torstaina, et oot velkaa.

Anna: Ei löydy listaa, että monta kertaa mä oon laittanut tiskit, montas sä olet? [naurua]

Teemu: Sit voi sanoo, et ei ollu ku puolikas koneellinen, et ei lasketa.

Anna: Nii ja puhtaat ja likaset on eri arvosia tietysti [Teemu: Niih] [naurua] Ei löydy tällaisia [Teemu: Ei]

Haastattelija: Se ei sopis teille?

Anna: Ei, se ei, ei mun mielestä. Se menee ihan niinku sitten-

Teemu: Sillä niitä riitoja just saa. Et jotenkin, et kunhan mututuntumalla tuntuu, että menee reilusti. Et on semmoinen fiilis ettei, eikä oo ollutkaan, että toinen tahallaan jättäis.

Parit rakentavat huumorilla yhdessä yhteistä käsitystä siitä, ettei lastenhoidon ja kotitöiden pikkutarkka jakaminen ole heille arjessa tärkeää, mutta kumpikaan ei koe joutuvansa tekemään toista enemmän. Heidän voidaan tulkita huumorin avulla vastustavat tällaista tarkasti puoliksi jakamiseen tähtäävää tasa-arvon mallia, mistä kertoo esimerkiksi se, että Teemu ja Anna ovat tietoisia siitä, että jotkut käyttävät Excel taulukkoa kotitöiden mittaamisessa. Näin hoivan jako merkityksellistyykin parien haastatteluissa joustavuuden ja rentouden kautta.

Hyvin erilainen tapa jakaa hoivaa ja ymmärtää sen merkitystä parisuhteelle muodostuu kolmessa muussa haastattelussa. Toisin kuin edellä kuvaamissani neuvotteluissa, sukupuolitapaisuutta aktiivisesti murtamaan pyrkivien parien haastatteluissa hoivaan liittyvien tehtävien jako nousi esiin tärkeänä neuvottelujen kenttänä. Se, kuka kotitöitä teki ei ollut pareille itsestään selvää ja haastatteluissa puhuttiinkin paljon eri tehtävien jakautumisesta ja miten nykyiseen tilanteeseen oli päädytty. Vaikka kaikki kolme paria olivat keskenään yhtä mieltä siitä, mikä on hoivan työnjaossa tavoiteltavaa, he eivät korostaneet riidattomuutta kertoessaan hoivan jaosta. Sen sijaan he tunnistivat tilanteita ja tehtäviä, jotka helposti jäävät pelkästään toisen puolison hoidettavaksi. Haastatteluissa kerrottiin myös kotitöiden aiheuttaneen riitoja ja kotitöiden ja lastenhoidon määrä koettiin ajoittain raskaana. Magnusson (2005) on myös omissa haastatteluissaan havainnut, että tasa-arvoisemmat parit eivät pyri esittämään arkeaan harmonisena yhteiselona, vaan tuovat esiin ristiriitoja ja epäkohtia. Hoivan jaon merkitystä parien keskinäisessä suhteessa kuvastaa myös se, kuinka reilun kolmevuotiaan lapsen äiti Kaisa tokaisi haastattelun lopussa: ”tuolla nauhalla me kuulostetaan varmaan siltä, että me jotenkin tapellaan”, kun taas toisessa haastattelussa kahden lapsen äiti Roosa keskeytti vastauksensa sanomalla: ”nyt tässä tulee vähän semmoinen kuva, et me ollaan täällä jotain siisteysfriikkejä”.

Kertoessaan siitä, miten lastenhoitoa ja kotitöitä oli perheessä jaettu, parit kuvailivat runsaasti erilaisista järjestelyjä ja tapoja sopia tehtävien jaosta. Kutsun näitä järjestelyjä jakamisen

järjestelmiksi, sillä ne ovat systemaattisia, vuoroihin tai vastuualueisiin perustuvia tapoja järjestää hoivaa parin kesken. Jakamisen järjestelmät perustuvat kompetenssiin ja preferenssiin, sillä työnjako oli saattanut muodostua vanhempien taitojen, mieltymysten tai luonteeseen liittyvien tekijöiden perusteella. Esimerkiksi Kaisa kertoi omasta kiinnostuksestaan vaatteisiin ja aikaisemmasta koulutuksestaan pukuompelijana, jonka takia hän vastasi pääosin perheen vaatehuollosta, sekä lapsen vaatteiden hankinnasta. Puolitoistavuotiaan lapsen isä Daniel taas kertoi, että kokkaaminen ja ruokaostosten teko oli hänelle harrastus, jota hän teki mielellään ja keittiöstä oli siksi muodostunut hänen ”oma valtakuntansa”. Tätä tasapainottaakseen Danielin puoliso Meri oli ottanut hoitaakseen pyykkäyksen, jonka hän myös totesi hallitsevansa paremmin. Myös kahden lapsen vanhemmat Joel ja Roosa kertovat erilaisista preferensseistä liittyen kotitöihin sekä lasten hoitoon. Roosin kertomus tiivistääkin hyvin tätä preferensseihin ja kompetenssiin liittyvää jaon logiikkaa:

Kyllä meillä on sellaisia asioita, mitkä on jakautunut esimerkiksi täysin vaikka toisen vastuulle. Joko preferenssistä tai sitten jostain muusta. Esimerkiksi lasten kakkavaippojen vaihtaminen ei ole mun asia. Se on Joel, joka hoitaa sen, jos vain hän on saatavilla. Siis että ainoa tilanne, että jos hän ei ole kotona eikä ole niinku siinä, niin sitten mä tietenkin teen sen. Mut mä en, mä en tee sitä muuten, mulla on helppo - mulla on semmoinen oksennusrefleksi tulee helposti [...] Hänelle ei tee pahaa se, niin hän hoitaa sen [...]. Sitten taas normaaliarjessa mä esimerkiksi tykkään enemmän pestä pyykkiä, niin mä pesen kaikki meidän pyykit. Jotain tällaisia juttuja, että on sellaisia preferenssejä. Ei me kaikkea jaeta 50–50, mutta niin kun ehkä se kuorma.

Normaaliarjella Roosa viittaa siihen, että haastatteluhetkellä hänen puolisonsa Joel oli vanhempainvapaalla parin 9 kuukautisen kuopuksen kanssa ja heidän 4vuotias esikoisensa oli osan päivästä päiväkodissa. Kuten edellä kuvaamieni pariin kohdalla, myös Roosin ja Joelin haastattelusta saa sen käsityksen, että kotona oleva vanhempi tekee enemmän kotitöitä, koska ehtii paremmin. Parit eroavat kuitenkin siinä, että kotona tehtävä hoivatyö tunnustettiin jopa raskaampana, kuin palkkatyö. Esimerkiksi Roosa kertoo haastattelussaan näin: ”[...] näkisin sen niin, että se on prioriteettina, että jos hän tarvitsee sen hengähdystauon mun työpäivän jälkeen, niin sitten hän ensin sen saa. Ja sitten vastaavasti mulla oli sama, kun mä olin vanhempainvapaalla.” Tämän kaltainen puhe osoittaa, että parit ovat hyvin tietoisia toistensa vastuualueista, jolloin työn määrä ei jää näkymättömäksi ja kuorman määrää pyritään tasaamaan.

Puhe preferensseistä ja kompetenssista liittyi haastatteluissa etenkin kotitöihin, kun taas pienten lasten päivittäisiin hoivatehtäviin liittyvät jakamisen järjestelmät olivat sellaisia, että vuoroista sovittiin joko päivittäin tai niistä oli sovittu viikoiksi kerrallaan. Niissä oli huomioitu arjessa syntyvät erilaiset pakkotahdit (Jokinen 2005, 21), kuten työn asettamat aikataulut:

Roosa: Aika lailla puoliksi ehkä menee. Me sitten ollaan jotain tiettyjä asioita ehkä jaettu enemmän. Niinkun nytkin sä hoidat [esikoisen] päiväkotiin viemisen ja hakemisen ihan aikataulullisista syistä, kun [esikoinen] tekee lyhyempää päivää ja mä en ole etätöissä vaan ihan lähitöissä. [...] Niin senkin takia. Mutta sitten se ehkä menee aika lailla puoliksi. Kun on kaksi lasta niin helposti iltatoimetkin menee niin, että mä kysyn, että kumman Pokemonin valitset? Niin sitten hän hoitaa toisen lapsen iltatoimet ja mä toisen. Ja sitten esimerkiksi [kuopuksen] iltanukutus on sellainen mitä me hoidetaan vuoroiltoina ja sit taas toinen vuoroiltoina lukee [esikoiselle] iltasadun.

Kysyttäessä lapsen hoidon jakamisesta myös yhden lapsen työssä käyvät vanhemmat Kaisa ja Akseli kertoivat hyvin samanlaisesta jakamisen systeemistä:

Kaisa: Meillä oli siis jo ennen lapsen syntymää se, että meillä oli joka toinen ruokavuoro. Niin se on tavallaan laajentunut. Periaatteessa se on aina silleen, että vaikka kun sä veit tänään [lapsen] päiväkotiin, niin mä haen ja huomenna sitten mä vien ja sä haet. [...] että meillä on sellainen tavallaan se oletus, mutta sitten jos tulee jotain siihen, että jos jommankumman pitääkin tulla tekemään ruokaa niin sitten toinen hakeekin. Ja sitten just nukutukset, kylvetykset suunnilleen kanssa. Katsotaan, että ne menee joka toinen.

Haastatteluissa tulee esiin, kuinka jakamisen järjestelmät pyrkivät tasapuolisuuteen sekä tekevät arjen rutiineista sulavampia. Arki helpottuu, kun vanhempien ei tarvitse neuvotella hoivaa joka päivä uudestaan. Seuraava Kaisan ja Akselin haastattelusta otettu aineistoiesimerkki on pitkä, mutta se kuvastaa jakamisen järjestelmien olennaisia seikkoja: tehtävien jakaminen tasaisesti mahdollistaa omien harrastusten ja menojen mahdollittamisen arkeen. Neuvottelut myös luovat parin välille keskusteluyhteyden. Kysyttäessä miten vapaa-ajan omista menoista perheessä sovitaan, he kertoivat:

Kaisa: [...] Jotkut asiat on sovittu ennakkoon ja sitten jotkut on silleen, että no nyt mulla olisi mahdollisuus [...] mennä sinne, että sopiiko se? Meillä on muuten tavallaan jaettu silleen, että joka toinen ilta toinen nukuttaa, että periaatteessa joka toinen ilta voisi olla vapaa. Mutta sitten taas, jos on joku meno, joka ei osukaan niihin ja se pitää jotenkin neuvotella. Sitten meillä on jotain juttuja, että mulla on periaatteessa joka toinen torstai, me ollaan sovittu, että mä käyn avannossa silloin. Niin sitten siitä ei tarvitsisi aina keskustella. Sitten aina välillä jompikumpi on sillai, että otetaanko kalenterit esiin ja käydään läpi, että mitä on tiedossa ja vähän katsotaan miten ne nukutukset menee ja tollai.

Akseli: [...] Siis aika monet ystävät, jotka on saanut kanssa ensimmäisen lapsen tälleen about samanikäisenä, niin on ollut sillai, että kun ei mitään voi tehdä, kun aina pitää olla kotona tai jotain. Ja sitten kun kysyy - ku sit taas meillä on ollut sillai, että yleensä kun vaan kysyy jotain, että voiko, vaikka loppukuussa mulla on tämmöinen juttu ja tässä kuun vaihteessa tämmöinen juttu, että onnistuuko nää? Niin sitten sä oot yleensä, että joo onnistuu. Että se on ehkä kyse siitä, että

Kaisa: Että ihmiset ei välttämättä tajua puhua niistä asioista tai kysyä.

Akseli: Kysyä, niin. Et se on lähtökohtaisesti niin, että tarvitsee molempien olla koko ajan paikalla, mutta eihän se niin mene. Toki se on rankempaa, että ei ole tavallaan sitä toista. [...] Mutta [...] on aika tosi helposti saatu neuvoteltua [...].

Kaisa: Niin mä just nimittäin tajusin, että ensi viikolla, kun mulla on sellainen työjuttu. Eli meillä on sen kyseisen projektin päättäjäiset vihdoinkin, niin sitten sulle tulee kaks nukutusta peräkkäin. [Akseli: Mm] Niin sit mä mietin, että pitääaks mun jotenkin korvata se. Yleensä se on sillai, että jos [...] toisen vapaailta meneekin siihen, niin yleensä se toinen vähän niinku lunastaa sen tuplanukutuksella. Tää kuulostaa nyt [nauraa]

Akseli [huvittuneesti]: Joo me -

Kaisa: Tää on tämmönen monimutkainen vaihdantatalous [nauraa].

Kaisan käyttämä ilmaisu ”vaihdantatalous” hoivan jakoa kuvaavana toimintana sisältää ajatuksen, että puoliset aktiivisesti neuvottelevat jakamisen ehdoista ja tavoista. Hoivan vaihdantatalous toimii arjessa ikään kuin aikapankin tavoin, jolloin hoivatyötä vaihdetaan vapaa-aikaan. Kotitöistä ja lastenhoidosta keskustelemisen tärkeys tuli myös muissa haastatteluissa esiin. Esimerkiksi Roosa kertoi, kuinka he olivat muuton ja uuden kodin remontoinnin yhteydessä pistäneet käyttämänsä siivouspalvelun tauolle. Parin harkitessaan palvelun jatkamista, oli myös avautunut mahdollisuus keskustella kodin työnjaosta ja saavuttaa jaettu ymmärrys arjen tehtävistä.

Vaikka pareilla oli monia keinoja siihen, että he pyrkivät jakamaan kotitöitä, etenkin eriävät näkemykset siisteyden tasosta tai siitä, kuka tekee kotitöitä ”oikealla tavalla” aiheuttivat tilanteita, joissa toinen osapuoli tunsu tekevänsä enemmän ja joutuvansa kantamaan suuremman osan arjen kuormasta.

Akseli: Mut mä välttelen pidempään, kun sä.

Kaisa: Niin sä välttelet pidempään. Et mä pidän jotain sellasta perussiisteyttä yllä, mitä sä et ehkä ihan niin paljon pidä. [Akseli: No en mä tiedä.] [...] No kun mä järjestelen asioita, mua ei haittaa se, että on vähän likaista, jos asiat on sillai kohtalaisen järjestyksessä, mutta sä taas jätät asioita ympäriinsä. Vai?

Akseli: Niin ehkä jonkun verran. Mutta se, että taso menee siinä, että jos sua ärsyttää se, että kun mä nousen tästä tuolista ja tää tuoli ei oo tässä ihan pöydän vieressä ja se ei niinku häiritse mua millään tavalla. Mutta sä jatkuvasti huomautat mua siitä, vaikka se ei mun mielestä ole aiheuttanut mitään entropiaa täällä meidän kodissamme että.

Kaisa: Niin mä tiedän joo. Mutta jos ajattelee kaikkia imurointia ja tollasta. Niin se on silleen, että sitten kun ollaan saavutettu tietty taso, että jompaa kumpaan alkaa ärsyttää, niin sitten otetaan puheeksi. Ja aika usein se on niin, että mä otan puheeksi, että voitsä imuroida tai voitsä pestä vessat koska mä tein jo jonkun asian. Tyyppisesti.

Akseli: Se on totta kyllä joo, Että sinänsä, sinänsä olisi varmaan sun kannalta parempi, että mäkin ehdottaisin sitä useammin, jolloin sun ei tarvis kantaa sitä huolta siitä.

Parien puheesta syntyy kuva hoivasta, joka ymmärretään tärkeänä nimenomaan sukupuolten tasa-arvon kannalta. He pyrkivät jakamaan työtehtäviä hyvinkin tarkasti tavalla, jota Anna ja Teemu ja Antti ja Pauliina jopa omissa haastatteluissaan vastustivat. Tämä ei kuitenkaan tarkoita parien arjessa kaiken jakamista puoliksi ja jotkut tehtävät, kuten pyykkäys on näissäkin perheissä jaettu sukupuolittunein tavoin. Enemmänkin parit pyrkivät tasapainoon, jotta kaikki työt eivät jäisi äitien harteille: samoin kuin työelämän kenttä, myös kodin kenttä on jaettava yhtäläisesti.

Nämä hoivan jakamisen tavat ”se, kuka ehtii” ja hoivan järjestelmät ovat suhteellisen pysyviä ja jatkuvia tapoja, joita vanhemmat käyttivät arjessaan. Olen paikantanut haastatteluista myös sellaisia tilanteita ja neuvottelun paikkoja, joissa nämä tavat eivät enää toimikaan ja arjen tapaisuudet problematisoituvat. Kaisan, Akselin, Roosa, Joelin, Merin ja Danielin haastatteluissa metatyö muodostui tällaiseksi hoivan ja kotityön alueeksi, joka oli paljastanut arjen taipumukset ja vaati uudenlaisia neuvotteluja. Koska metatyö nousi kolmessa haastattelussa merkittäväksi aiheeksi, käytän sitä esimerkkinä valaisemaan miten arjen tapaisuudet myös ajoittain murtuvat.

Kuten olen edellä tuonut esiin, sukupuolitapaisuutta murtamaan pyrkivien parien tavoitteena oli jakaa hoivaa mahdollisimman tasaisesti jakamisen järjestelmien avulla. Kuitenkin edellisestä Akselin ja Kaisan haastatteluesimerkistä kävi ilmi, että äidit arjen johtajina oli myös näissä haastatteluissa todettavissa. Toisin kuin Pauliinan ja Annan kohdalla, tämä rooli koettiin ongelmallisena. Kaisa, Roosa ja Meri kaikki mainitsivat metatyön käsitteen osana kotitöitä ennen, kuin haastattelussa ehdittiin edes kysyä perheen arjen suunnittelusta ja organisoinnista. He kertoivatkin tekevänsä parisuhteessa enemmän metatöitä, minkä myös

heidän puolisonsa myönsivät. Äidit esimerkiksi huomasivat siivouksen tarpeen puolisoaan aiemmin ja ehdottivat siivoamiseen ryhtymistä, tekivät listoja erilaisista tehtävistä, olivat tietoisia lasten tarpeista näiden kasvaessa ja huolehtivat lasten vaatteisiin sekä muihin hankintoihin liittyvää suunnittelua ja olivat tiiviissä yhteydessä lasten päivähoitopaikkoihin. Itse neuvottelukin on yksi metatyön muoto, joka voi olla sukupuolittunutta: Kaisa kertoi haastattelussa toivovansa, että vielä enemmän hoivaan liittyvistä tehtävistä tapahtuisi niin, ettei hänen tarvitsisi pyytää tai huomauttaa asiasta Akselille. Äitien roolia voisi kuvata kodin työjohtajina, sillä he kertoivat delegoivansa osan tehtävistä puolisoilleen.

Daniel ja Meri muodostivat poikkeuksen aineistossa, sillä Daniel oli pariskunnasta tarkempi siivouksen suhteen ja vastasi ruokien suunnittelusta, ostamisesta ja valmistamisesta.

Kuitenkin lapseen liittyvät metatyöt kuuluivat lähes kokonaan Merille. Haastattelussa hän kysyykin Danielilta, kokeeko tämä olevansa uupunut ruokaan liittyvästä metatyön määrästä, johon Daniel vastaa kieltävästi. Meri taas tuo esiin, että hänelle uuvuttavaa on nimenomaan ”vastuuvanhemman” rooli:

Meri: OK, no hyvä. Sitten se ei vaivaa mua. Koska joskus musta tuntuu, että mua vaivaa se, kun sä kysyt multa esimerkiksi ”Meri, [lapsi] itkee eikä suostu nukahtamaan. Mitä mun pitäis tehdä?” Ja mä oon sillai, että yritä itse selvittää, tiedätkö? Mä en ole yhtään sen auktoritatiivisempi kuin sinäkään. Se on välillä vähän väsyttävää, että mulla pitäisi aina olla se lopullinen vastaus kaikkeen.

Daniel: Mutta mä yritän kyllä olla enemmän niinkun – ja mä ymmärrän, että susta se on ärsyttävää ja mä vaan teen sitä silti. Ja tietysti, kun me ollaan vain kahdestaan ja mä oon ollut hänen kanssaan paljon yksin ihan syntymästä saakka, ei mulla ole ollut mitään ongelmia [lapsen] kanssa.

Myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on huomattu, että vaikka isät pärjäisivät lasten kanssa yksinään, he helposti äidin läsnä ollessa ottavat ”äidin apurin” roolin, jolloin suurin osa lasten kasvatukseen liittyvästä vastuusta jää äideille (Rose ym. 2015). Hoivaan liittyvä metatyö voikin pitää sisällään emotionaalista työtä sekä kasvatukseen ja lapsen tarpeisiin liittyvää tiedon kartuttamista (ks. Tronto 2009; Erickson 2011). Koska tunnetyö on voimakkaasti sukupuolittunutta ja sen nähdään luonnistuvan naisilta paremmin (Erickson 2011, 61–63), voi sen sukupuolitapaisuutta olla vaikea huomata ja murtaa.

Nick Crossley (2003) on tarkastellut sitä, miten habitus kriisiytyy, kun se ei enää sovi saumattomasti yhteen kentän kanssa. Tällä hän tarkoittaa sitä, että emme tiedosta doksa ja sisäistämiämme tapaisuuksia, ennen kuin ne sisältävän habituksen ja kentän välille syntyy jännite. Ristiriita subjektiivisten odotusten ja objektiivisesti havaittavien rakenteiden välillä

avaa mahdollisuuden kritiikille ja habituaalinen voidaan haastaa. Koska tapaisuudet ovat niin hyvin omaksuttuja, vasta tällaisen kriisin kautta habitus voi murtua. (Crossley 2003, 47.) Crossleyn (2003) Bourdieun teoriaa seuraava ajatus habituksen kriisiytymisestä auttaa ymmärtämään sitä, miksi metatöihin liittyvä sukupuolitapaisuus nousi niin isoksi teemaksi, mutta vain osassa haastatteluista. Tasa-arvoon arjessaan pyrkivät äidit olivat metatyön käsitteen kautta ikään kuin joutuneet kasvatusten habituksen kanssa, joka ei sopinutkaan tasa-arvoisen parisuhteen ja arjen kenttään. He huomasivat, että jakamisen järjestelmät eivät päteneetkään kaikkeen hoivaan liittyvään työhön:

Kaisa: Mä muistan, että se oli yksi sellainen ihan loistava sarjakuva siitä [metatyöstä], niin se oli mulle semmonen herätys.

Kaikki kolme äitiä kertovat, että he olivat tulleet tietoisiksi siitä, kuinka paljon metatyöhön liittyviä tehtäviä he olivat parisuhteessa tehneet. He kokivatkin hankalaksi jakaa metatöihin liittyviä tehtäviä tasaisesti, mikä voidaan ajatella liittyvän metatyön luonteeseen: se on näkymätöntä työtä, jonka tarvetta ei huomaa yhtä helposti, jos sitä ei ole tottunut tekemään. Toisaalta habituksen kriisiytyminen oli muuttanut suhtautumista metatöihin (Crossley 2003, 48). Äidit yrittivätkin purkaa tätä metatöihin liittyvää sukupuolitapaisuutta tuomalla esiin niitä kaikkia töitä, mitä arjen jouheva kulku vaatii ja mistä heidän puolisonsa ei tarvinnut arjessa välittää ja pitivät tärkeänä sitä, että myös metatyö ymmärretään työnä (vrt. Luukinen 2017).

Roosa: [...] mua ärsytti niin paljon se, että kuinka paljon niitä metatöitä on. Ja mitä hän ei ymmärtänyt, että kuinka paljon mä teen sitä metatyötä. Niin sitten mä pyysin, että voidaanko vaikka kerran viikossa istua alas ja listata seuraavan viikon metatyöt [...] Me tehtiin sitä muutama viikko ja sitten se jäi pois. Ehkä tietyllä tapaa, kun arki on sen verran hektistä ja koko ajan on jommallakummalla kädet täynnä. Nää arki-illatkin menee silleen, että toinen katsoo lapsia ja toinen hoitaa sillä aikaa jonkun homman, mikä täytyy ehkä hoitaa. [...] niin sitten mäkin oon pystynyt sanomaan hänelle, että no katso sinä nyt lapsia, kun minä katson näitä haalareita täältä netistä. [...] Molemmat ymmärtää sen, että se työ on tehtävä sen eteen, eikä se tarkoita sitä, että no älä nyt ole puhelimella koko ajan. [...] molemmat näkee sen semmosena kotityöaikana.

Vaikka metatyöhön liittyvä epätasa-arvoisuus oli tullut parien elämässä esiin, siitä aiheutuva konflikti ei ollut täysin ratkennut. Tämä tulee esiin Kaisan ja Akselin puheesta:

Kaisa: [...] mä oon tosi suunnitelmallinen ihminen. [...] mä niinku tykkään jotenkin ajatuksellisesti järjestää asioita. Ja sitten nyt kun on ollut juttu Hesarissa siitä pariskunnasta, jotka excelöi kaikki kotityöt. Mä olin, että mmm, kuulostaa mielenkiintoiselta. Mä oon jopa ladannut sen excelin koneelle ja sit kun mä avasin sen ja katsoin sitä, niin mä olin, että ei nyt mä tajuan, että kuinka paljon enemmän mä teen. Mutta sitten mä koin senkin semmosena, että mä en nyt jaksa

ottaa sitä metatyötä. Että tehdäänkö tällainen Excel? [...] mä tavallaan jostain syystä kaipaen sitä, että sä olisit sillai: Hei tehdääks tämmönen Excel?

Akseli: Niin joo mut mä, mä en tiedä tulisko sitä tapahtumaan kuitenkaan. Tai siis tarkoitan sitä, että mun mielestä sellaset asiat ei oo mulle kuitenkaan kovin tärkeitä.

Kaisa: Niin no mutta kun mulla olis tavallaan tärkeää [...], että sä hahmottaisit kuinka paljon enemmän mä edelleen teen. [Akseli: Joo] Tai siis mä luulen, että sä tiedät. Mut siinä on just se, että sä tiedät, että sitten kun se on paperilla, niin sä joudut ottamaan vastuuta siitä.

Akseli: Niin, eikä siinä mitään. Mun mielestä se olisi ihan hyväkin, tämmöinen excelointi ja tämmönen. Mutta se että - Niin sanotaan näin, mitä mä sanoin sulle lounaallakin, että mä voin tehdä enemmän, jos se tavallaan lopettaa sen keskustelun metatyön rankkuudesta ja siitä, että se vastaa kokonaista päivätyötä [...] Mä en halua vähätellä metatyön tekemistä, mutta musta sen merkitystä on vähän kasvatettu. Mutta se ei tarkoita sitä, että jotenkin tekisit pelkästään metatyötä, vaan sä teet sitä ja sitten sen lisäksi kotitöitä enemmän kuin minä. [...]

Metatyö ei ollut vielä tullut osaksi jakamisen järjestelmiä ja neuvottelu siitä, miten metatyötä parhaiten jaettaisiin, oli perheissä vielä kesken. Tästä kertoo se, kuinka paljon neuvottelua ja keskustelua metatöiden ympärillä käytiin – sekä haastateltavien arjessa, että itse haastatteluissa. Lisäksi puhe metatöistä toi esiin vanhempien keskinäistä tyytymättömyyttä toisin kuin kotitöihin ja lastenhoitoon liittyvät tehtävät, joita parien oli helpompi jakaa. Metatöiden kohdalla ei ollut yhtä selvää, mitä kukakin tekee ja kuten Akseli, myös Daniel pohti haastattelussa, kuinka paljon arjen suunnittelutyöstä hänen tulisi ottaa itselleen.

Danie: Ehdottomasti [...] sä teet käytännössä yksin kaiken metatyön meillä. Se on vähän. Se on vähän surullista. Joskus mä olisin voinut tehdä enemmän, mutta en ole kuitenkaan tehnyt. Mutta musta tuntuis pahemmalta, jos mä olisin yks sellaisista isistä, tai miehistä, jotka ei tee mitään [kotona]. [...] musta tuntuu, että mä kamppailen sen kanssa, että töitä on jo niin hirveän paljon, ei vain [lapsen] liittyen, vaan ihan kaikki, syöttäminen, tän kodin siivoaminen, sen varmistaminen, että meillä on kaikilla puhtaita vaatteita valmiina [...] Joo mä voisin tehdä enemmän, mutta musta tuntuu ihan ookoolta, koska ei ole siitä kyse, että mä en tekisi mitään.

Mielenkiintoisella tavalla metatöiden kohdalla töiden jakoa selitettiin ensisijaisesti luonneeroilla ja vasta sen jälkeen kulttuurisilla tekijöillä, kuten sukupuoliroolien omaksumisella. Äidit kertoivat olevansa tarkempia ja suunnittelevansa enemmän, kuin taas isät kertoivat olevansa paljon huolettomampia. Akseli kertoi haastattelussa helposti jättäytyvänsä sivuun perheen arjen suunnitteluun liittyvästä työstä, koska Kaisalla on vahvempi näkemys siitä, miten asiat tulisi tehdä. Metatöiden kohdalla parien selitykset siitä, miksi äidit tekivät suuren

osan työstä ovatkin hyvin saman tyyppisiä, kuin ”se tekee, kuka ehtii”. Metatöiden kohdalla ”se tekee, jolle on luontevampaa”:

Joel: Se on se sun ennakointi [...] mikä siinä on se avainsana. Mulla on enemmän, että mä siinä ensimmäisenä pakkasaamuna mietin, että jaa niin se haalari. [...] toi ennakointi ei ole se mun kaikkein vahvin osa-alue edes töissäkään, [...] että se on vaan semmoinen luonteenpiirre, että se ei ole se mun vahvin osa-alue.

Annan ja Teemun sekä Pauliinan ja Antin haastatteluissa parit eivät reflektoineet sukupuolta tai sukupuolirooleja osana hoivan jakoa. Näissä haastatteluissa sen sijaan parit pohtivat sitä, mistä tällainen ”se tekee, jolle on luontevampaa” johtuu ja mainitsevat esimerkiksi sukupuolen, parin keskinäisen dynamiikan sekä kotona oppimansa tapaisuudet:

Daniel: [...] Mutta tässä on selvästi kyse sukupuolesta, että on tiettyjä odotuksia – Vaikka haluaisin ajatella itseäni kaikessa tasa-arvoisena, niin sekin vaikuttaa, miten mä kasvoin, että tää on se tapa. Meillä on hyvin samanlainen jako, kun mun lapsuudenkodissa, että mun isä teki ruokaa ja siivosi. [...] Me kasvetaan tietyllä tavalla ja tavallaan koti voi olla mun vastuualuetta, mutta lapset on silti edelleen äidin vastuulla. Mikä ei tietenkään ole asia, josta mä olisin tietoisesti samaa mieltä. Mutta jostain syystä ne sun tavat vaan tulee, kun lapsi syntyy.

Kaisa: Ehkä just se mitä mä sanoin, että sitten kun avasi sen Excelin, niin tulee sellainen herääminen, että alkaa itseäkin vähän ahdistaa. Tai kun siinä oli just silleen, että perheen yhteisten lomien ehdottaminen, niiden suunnittelu ja mä teen näitä kaikkia ja ainakin kuvittelen, että mä saan niistä nautintoa. Ja sitten kun me ollaan just puhuttu siitä, että kuinka paljon on kasvatuksesta, sukupuolesta ja luonteesta, että mitkä ne on ne komponentit tässä.

Akseli: Niin kyllä mä ottaisin tässä puheeks myös sen, että miten meidän parisuhde on niinku tavallaan kasvanut tässä, että kun me ollaan oltu aika pitkään kimpassa niin se on myös näiden osien summana ajautunut siihen, että mulla on myös helpompi jättäytyä tekemättä näitä, koska sä selkeästi otat sen suunnitteluvastuu ja ehdottamisvastuun.

Kaisa: Niin niin joo siis se, että me ollaan aina tehty niin, niin se on vaikee yhtäkkiä niinku yli 10 vuoden jälkeen rikkoa sitä kaavaa.

Kuten Daniel omalla kohdallaan, myös Jokinen (2005, 58) on huomannut, kuinka lasten saanti vahvistaa sukupuolitapaisuuksia arjessa. Näin oli käynyt kaikille haastattemilleni pareille ja äideillä oli puolisoitaan parempi ”pelin taju” arjen suunnittelussa ja organisoinnissa (Jokinen 2005, 59). Habituksen kriisiytymisen (Crossley 2003) jälkeen arjen doksa ei enää näyttäydäkään itsestään selvältä, kuten Kaisan ja Akselin pohdinnasta voidaan huomata. Metatyön problematisoituminen osoittaa, että sukupuolitapaisuudet eivät ole kiveen hakattuja

ja habituksen kriisiytyminen voi johtaa suurempaan sukupuolitapaisuuksien reflektointiin ja hoivan uudestaan neuvotteluun.

5.2 Työn rakenteet hoivan neuvotteluissa

Tämän tutkielman kaikissa haastatteluissa käy ilmi, että hoivan neuvottelut eivät ole vain perheen sisäisiä neuvotteluja, vaan niihin vaikuttavat etenkin työmarkkina-asema. Perheiden valintoja ohjaavat siis yhteiskunnan rakenteet. Perhevapaiden jakaminen on ollut vaikeampaa tai jopa mahdotonta niissä perheissä, joissa toinen tai molemmat vanhemmat tekevät muunlaista työtä, kuin perinteistä, toimistoaikoihin sijoittuvaa palkkatyötä. Pienyrittäjänä toimivan Antin työt olivat liikkuvia, kun taas perheen äiti Pauliina oli maisterintutkintonsa jälkeen tehnyt opiskelemaansa alaan liittymätöntä ja matalasti palkattua yötyötä. He olivat tehneet päätöksen Pauliinan kokopäiväisesti kotiin jäämisestä, sillä molempien työ oli hankala yhdistää lastenhoitoon.

Valintaa voidaan pitää epätyypillisenä Suomessa, sillä se on vastoin kahden tasa-arvoisen elättäjän mallin ideaalia. Etenkin Pauliina ilmaisi haastattelun aikana useaan kertaan, että heidän sopimansa järjestely oli molemmille tiedossa jo hyvissä ajoin ennen lasten hankintaa. Kysyttäessä tarkennukseksi, onko Antti voinut pitää isyysvapaata, Pauliina otti ensimmäisenä esiin sen, ettei Antilla olisi edes ollut mahdollista jäädä pitkiksi ajoiksi pois työstään. Hän osasi jo valmiiksi peilata perheen tilannetta suhteessa uudistukseen ja sen tavoitteisiin lisätä isien vanhempainvapaiden käyttöä. Hän siis tunnisti työssä käyvän äidin normin ja vanhempainvapaisiin liittyvän jakamisen ideaalin, josta poikkeavaa järjestelyä täytyi perustella:

Pauliina: Mut ei hänellä olis minkäänlaista mahdollisuutta pitää mitään semmosta, kun näitä uusia vanhempainvapaita [...], et saisi olla monta kuukautta pois. Heitä ei oo kuitenkaan firmassa niin monta ja hänel -

Antti: Ja sit se rahantulo loppuu tasan siihen paikkaan, kun ne työt loppuu.

Pauliina: Niin et sä voi tavallaan pitää semmosii. Et vaikka toinen voiski mennä töihin siinä välissä, niin se ei kuitenkaan, kun heillä ei sit jatkuis työt sen kolmen kuukauden jälkeen.

Antti: Se käy niin kalliiks, jos täysin irtautuis siitä hommasta niin.

Vanhempainvapaiden jakamisella voisi siis olla perheelle pidempiaikaisia vaikutuksia, mikäli työt loppuisivat. Toisessa hyvin samanlaisia perusteluja sisältävässä haastattelukohdassa Antti huomauttaa, että yrityksen loppuminen vaikuttaisi myös muiden ihmisten työpaikan ja tulojen

menetykseen. Pitkään työstä poissa oleminen ei ole siis mahdollista senkään takia, että sillä on vaikutuksia toisiin perheisiin. Antti vertasikin tilannettaan naapuriin, joka oli juuri jäämässä vanhempainvapaalle palkallisessa työsuhteessa:

Ja ihan hyvin nyt esimerkiksi naapuri, heillä on kans pieni lapsi. Niin heillä isä on nyt just jäämässä. Hän on valtion hommis, niin eihän se oo mitään muuta, kun ilmoittaa, että hän jää yhdeksäks kuukaudeks kotiin, niin homma pyörii edelleen. Sieltä aina tulee joku muu, joka voi tehdä.

Antti oli voinut kuitenkin olla myös kotona ja lasten kanssa. Yrittäjäyys mahdollisti oman ajankäytön ja työn suunnittelun ja sitä myöten enemmän vapautta perheen ja työn yhdistämiseen. Toisin kuin moni palkkatyössä käyvä, Antti teki neljäpäiväistä työviikkoa ja pystyi ajoittain pitämään pidempiä vapaita töistä:

On siinä sekin puoli, et hyvin pystyn järjesteleen. Jos mä tarviin jonkun viikon tai puol viikkoo vapaaks, niin se on yleensä vaan järjestelykysymys. Mä teen sit sen työn jonain aikana sitten. Et sinänsä se antaa vähän pelikortteja siihen hommaan.

Teemu ja Anna olivat ammattikoulun käyneitä ja perheen perustamisen jälkeen molemmat olivat vaihtaneet vuorotöistä sellaiseen työhön, jossa työpäivät sijoittuivat arkipäiviin. Myös heidän kohdallaan Teemun kausityö oli osaltaan vaikuttanut siihen, että päiväkodissa työskentelevä Anna oli pitänyt kaikki vanhempainvapaat. Tämän lisäksi Anna oli selvästi halunnut olla lapsen kanssa kotona, kun tämä on ollut vielä pieni.

Teemu: Sit mä huomasin, että mä sain niin vähän rahaa siihen nähden, mitä mä olisin saanut, kun mä oon töissä. Niin mä olin, että en mä rupea tähän.

Anna: Enkä mä olis kyllä - No ois Teemu voinut sitten jäädä, jos se olis ollut, että olisin mennyt töihin vähän aikaisemmin. Et olisi voinut olla, kun siinä on se kakaralla ja isällä kaksivuotiaaseen asti, mutta --

Teemu: Se oli se, siis siitä tuli niin paljon vähemmän rahaa, että mä, siinä ei ollut mitään järkeä mulle.

Anna: Teemu tekee aina osan vuodesta töitä, niin ne laskee silti kahdellatoista kuulla. Ne laskee sen koko vuoden tuloksi, vaikka on vaan puoli vuotta töissä.

Teemu: Niin tai mulla on 3–4 kuukautta lomautusta, että mulla pitäisi alkaa nyt ensi kuussa taas.

Anna: Niin, sitten ne silti laskee sen tulon silteen koko vuodelle, vaikka se ei vastaa sitä niin. Sitten sen takia oli. Kun sitten taas, kun mä olin ympäri vuoden ollut töissä niin sitten se mitä mä sain - [Haastattelu keskeytyy hetkeksi, kun lapsi vaatii vanhempien huomion.]

Haastattelija: Oliko se teillä semmonen taloudellinen?

Teemu: Joo oli oli

Anna: Joo, enkä mä nyt olisi välttämättä suostunutkaan menemään silloin töihin, kun lapsi olis ollut vuoden ikäinen. En olisi henkisesti ollut valmis siihen.

Näissä perhevapaiden jakamisen kertomuksissa korostuivat sekä taloudelliset tekijät, että äitien oma halu jäädä kotiin hoitamaan lapsia. Perhe asettui äitien puheessa merkityksellisemmäksi, kuin suorittava ja usein matalasti palkattu työ. Annan ja Pauliinan valinnat eivät äitien vanhempainvapaiden käyttöön liittyvän tutkimuksen valossa näyttäydäkään poikkeuksellisilta ratkaisuilta. Ne äidit, joilla on matalampi koulutus tai heikompi kiinnittyminen työmarkkinoille, pitävät myös pidempiä vanhempainvapaita (Kuitto, Salonen & Helmdag 2019). Lisäksi pienten lasten äitien kotiin jäämisestä on tullut Suomessa suosittumpaa, kuten Riitta Jallinoja (2006) on familistista käännettä analysoidessaan osoittanut. Familismiin liittyvä lapsen etu -diskurssi näkyi myös näiden äitien puheessa, toisin kuin niiden haastattelemieni äitien, jotka olivat hyvin piankin palanneet töihin vanhempainvapaalta. Kotiin jäämisen valinnan oikeutukseen liittyy siis vahvasti puhe elämisestä ”lasten ehdoilla”.

Pauliina: Lasten ehdoilla enemmänkin mennään. Se, mikä on tavallaan niitten harrastukset ja [...] miten niiden se arki pyörii ja siitä se rakennetaan se muu homma vähän niinku sen ympärille. Että koska ei meillä ole sinänsä semmoisia mitään harrastuksia tai mitään semmoisia, mitkä olisi mitä me harrastettais. Et tavallaan niitten ehdoilla oikeastaan mennään aika pitkälle.

Pauliina vielä myöhemmin haastattelussa: Me ollaan ajateltu tavallaan sitä pitkälti molemmat, puhuttu sitä aina, että lapset on niin pieniä, niin pienen hetken. Että olisi sitten sen ajan siinä ja antaisi niille niitä mitä ne - eikä niiden tarvitse olla mitään ihmeellisiä juttuja, mitä sä tavallaan niitten kanssa teet ja meet [...]

Anna taas nosti esiin, kuinka kotona oleminen on hyväksi hyvin pienelle lapselle ja etenkin julkisessa päiväkodissa pienen lapsen saama hoiva ei ole yhtä laadukasta, kuin kotona:

Anna: Ja sitten me käytiin leikkipuistossa tuossa vieressä - siis leikkipuiston vieressä on semmoinen aika iso uusi päiväkotikoti, niin siellä näki paljon pihalla ihan pieniä, oma lapsi oli silloin vuoden ikäinen, niin siis jotain samanikäisiä. Ne vaan itkin siinä portin vieressä eikä siellä ollut kukaan huomannut, kun se piha alue on niin iso ja paljon lapsia ja vähän aikuisia. Niin sitten oli myös se mulle tärkeää, että on pieni päiväkotikoti.

Tuntuu kans, että yksityisellä vaihtuvuus ei oo välttämättä niin suuri, kun sitten taas kaupungilla voi olla mistä vaan joku sijainen. Tai ainakin lukeut hirveästi sitä, että on aina eri ja lapsella on nimet vaatteissa, lukee niinku ulkopuolella... Näitä juttuja... Et ei meillä ainakaan ole ollut semmoista, että tarvitsisi nimetä

[vaatteita] [...] tai että tiedetään [siellä päiväkodissa] kuka tämä lapsi on. Että kyllä siellä on selvästi parempi.

Shani Orgad (2019) on tuonut esiin, kuinka angloamerikkalaisissa yhteiskunnissa perheiden sukupuolittuneita valintoja on niin mediassa, kuin myös tutkimuksessa tulkittu henkilökohtaisina preferensseinä, jotka ovat luonnostaan sukupuolittuneita. Esimerkiksi naisilta puuttuu samanlainen kunnianhimo valtaan ja menestymiseen työelämässä ja heillä on suurempi halu hoivaan ja kasvattamiseen. (Orgad 2019; ks. myös Rottenberg 2014, 425.) Orgadin (2019) mukaan tällainen puhe piilottaa sen, miten voimakkaasti rakenteet vaikuttavat naisten valintoihin. Myös Pauliinan ja Annan kohdalla työelämän rakenteet ovat vaikuttaneet siihen, kuinka he ovat voineet valita. Lisäksi heidän puheessaan korostuu huoli julkisen talouden säästöpainoiden alla olevan varhaiskasvatuksen saatavuudesta ja hoidon laadusta (myös Rokkonen 2020; 248). Annan tavoin myös Pauliina ja Antti tuovat haastattelussa esiin lasten päivähoidon. Heidän kohdallaan Antin reissutyö ja Pauliinan yötyö tarkoittaisi sitä, että lapset joutuisivat viettämään vuorohoidossa öitä viikottain sen sijaan, että he saisivat olla kotona. Tämä ei ollut kummankaan mielestä hyvä vaihtoehto heidän lapsilleen. Rokkonen (2020, 249) on huomannut, että äidit jäävät kotiin silloin, kun kokoaikaista työtä on vaikea sovittaa päivähoitoon epätyypillisen työajan takia. Siksi ei ole hämmästyttävää, että molemmat äidit kannattavat perheiden vapautta valita, miten he lasten hoidon järjestävät. Puhuttaessa perhevapaaudistuksesta Pauliinan ja Annan puhetta voi tulkita niin, että vapaiden jakaminen on mahdollista vain joillekin perheille:

Pauliina: [...] sitä rajoitetaan niin paljon, että sä et voi sitä perheen kesken siis päättää. Jos se äiti jää kotiin, niin se jää kotiin. Miksi se tavallaan pitää väkisin yrittää änkeä sinne, kun se ei kaikilla onnistu.

Anna: Mutta ei se jotenkin, ei tunnu luonnolliselta mun mielestä. [Miettii hetken] Onhan sitä paljon kaivattu. Niin kun moni perhe, mistä on lukenut, niin onhan se silleen hyvä, jos toimii. [...]

Annan ja Pauliinan haastatteluissa usein esiintyvä puhe lapsen edusta voidaan tulkita tapana rakentaa vahvaa toimijuutta yhteiskunnan rakenteista huolimatta. Tällöin vastuu kodista ja lasten hoidosta on heidän oma valintansa, joka ei ole asettanut heitä itselle epämieluisaan tilanteeseen. Kulttuuriset familismin puhutavat tarjoavat hyväksytyyn mallin, jolla omia valintoja voi merkityksellistää. Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim (2002) ovat analysoineet, kuinka työelämään siirtymisen myötä naiset ovat vähemmän riippuvaisia perheestä. Tämä on mahdollistanut perheelle omistautumisen ja ”toisille elämisen” (living for others) lisäksi individualistisempiin ihanteisiin kiinnittyvän ”itselle elämisen” (living for one

self). He kuitenkin näkevät, että naisten heikompi työmarkkina-asema on syy siihen, että joillekin naisille on edelleen mielekkäämpää valita perheelle eläminen. (Beck & Beck-Gernsheim 2002). Annalle ja Pauliinalle vanhempainvapaat ja lasten kanssa kotona oleminen tuntui olevan työtä antoisampaa, sekä hengähdystauko työelämästä. Tähän viittasi esimerkiksi se, että kumpikin oli kokenut työelämän rajoittaneen paljon muuta elämää.

Pauliina: Että sitten se, kun sä olit yöllä töissä, niin [...] ei hirveästi kiinnostanut lähteä minnekään, enää pyörimään minnekään. Sä olit ihan tuolla sohvalla ja luet kirjaa ja näin. Että se on varmaan siitä [kiinni], että mitä sä harrastat ja mitä sä teet. Miten sä yhdistät sen [oman ajan] ja pienen lapsen.

Haastattelemilleni kolmelle muulle parille vanhempainvapaiden ja molempien työurien yhteen sovittaminen oli ollut hyvin joustavaa. Vanhemmat kertoivat käyneensä keskusteluja ennen lasten syntymää siitä, miten vanhempainvapaat jakautuisivat molempien kesken ja isien vanhempainvapaan pituus vaihteli muutamasta kuukaudesta kahdeksaan kuukauteen. Haastattelussa kysyttäessä kukaan isistä ei ollut juuri kokenut vaikeana pitää pitkiäkään vapaita työstä. Kaikki vanhemmat olivatkin olleet sekä yhdessä lapsen kanssa kotona työttömyysjakson takia tai hyödyntäen loma-aikoja, mutta myös yksin toisen vanhemman ollessa töissä. Yksi merkittävimmistä eroista edellä kuvaamiini haastatteluihin oli se, että työn rakenteet tukivat näiden perheiden kohdalla perhevapaiden jakamista ja äitien nopeaa palaamista takaisin töihin. Samalla kuin isien työ mahdollisti vapaalle jäämisen, Roosa ja Meri kertoivat, että heidän työehtonsa jopa estivät hoitovapaan käytön, jolloin heidän ei olisi ollut edes mahdollista jäädä moneksi vuodeksi lapsen kanssa kotiin. Tämä vahvistaa entisestään havaintoa, että työelämän rakenteet vaikuttavat siihen, millaisia valintoja vanhemmat voivat tehdä.

Haastatteluhetkellä insinöörin työstään vanhempainvapaalla olevaa Joelia lukuun ottamatta kaikki vanhemmat kävivät töissä: Daniel teki haastatteluhetkellä kuusituntista työpäivää työkokeilussa, korkeakoulutustaan vastaavassa työpaikassa, Akseli työskenteli täysiaikaisessa työsuhteessa kaupungilla ja kaikki kolme äitiä, Roosa, Meri ja Kaisa työskentelivät väitöskirjatutkijoina. Näitä vanhempia yhdisti siis korkeakoulutus ja työskentely asiantuntijatyössä. Heidän puheensa työstä, työn ja perheen yhdistämisestä sekä oman vapaa-ajan pitämisestä sisälsivät enemmän ”itselle elämisen” ideaaliin kytkeytyviä puhetapoja (Beck & Beck-Gernsheim 2002). He esimerkiksi kertoivat siitä, miten työ oli heille tärkeä ja miten he tarvitsivat perheen lisäksi myös muunlaista elämää:

Daniel: Me molemmat tajusimme, että meidän tarvitsee [...] en tiedä, toteuttaa itseämme myös jollakin muulla tavalla, kuin vain vanhempina.

Asiantuntijatyö toi mukanaan autonomiaa ja joustavuutta perheen ja työn yhdistämiseen. Esimerkiksi Roosa ja Joel kertovat, kuinka heidän työnantajansa suhtautuvat hyvin joustavasti siihen, miten vanhemmat vuorottelevat työtä ja hoivaa silloin, kun lapset sairastavat. Toisaalta asiantuntijatyöhön liittyvä työn ja vapaa-ajan rajojen hämärtyminen, jolloin työ ikään kuin leviää myös vapaa-ajalle, oli hyvin tyypillinen kokemus vanhempien arjessa (Repo 2009a, 91–91). Tätä kuvasti esimerkiksi se, että väitöskirjatutkijoina työskentelevät äidit kertoivat työajan ulkopuolella ja usein perheellisille hankaliin aikoihin järjestettävistä seminaareista ja tapahtumista. Meri kuvaa, kuinka hänen väitöskirjaansa saamansa rahoitus edellyttää osallistumaan tiedeyhteisön toimintaan, mutta illalla järjestettävät tapahtumat lisäävät parin neuvottelua lapsen hoidosta. Hankalaksi työn ja perheen yhdistämisestä tekeekin epäselvät käytänteet siitä, kuinka paljon usein palkattomana tehtyä työtä yhteisössä täytyy tehdä.

Meri: Luulen, että ongelma on siitä, että meillä ei ole selkeitä työaikoja. Eli apurahatutkijana mulla ei ole tiettyjä työtunteja, vaan mun täytyy vaan saada aikaan tuloksia. Ja myös yliopiston palkkalistoilla olevilla on tää kokonaistyöaika. [...] Musta tuntuu, että odotukset on vähän epäselviä. Niinkun millon sun täytyisi olla saatavilla ja millon on OK, että ei oo saatavilla? Kuinka paljon sun täytyisi osallistua iltatapahtumiin? Kuinka paljon on OK olla pois? Se on – sulla on tilaa neuvotella, mutta samaan aikaan se on hieman epäselvää.

Vanhemmat kertoivatkin useita sellaisia tapoja, joilla he olivat muodostaneet rajoja työn ja perheen välille sen jälkeen, kun he olivat saaneet lapsia. Näihin kuului esimerkiksi töiden lopettaminen tiettyyn aikaan joka päivä sen sijaan, että työpäivä olisi jatkunut pitkälle iltaan. Tai kuten Daniel kertoi, tietoinen valinta siitä, ettei tarkista työpäivän jälkeen enää sähköposteja:

Daniel: [...] Se on välillä tosi vaikeaa [...]. Mä työskentelen kotona, koska [...] meidän toimisto on Helsingissä. [...] Ja yhtäkkiä hän [lapsi] tulee kotiin ja sun täytyy lopettaa töiden ajattelu. [...] ja mun työhön liittyy paljon sähköposteja ja muuta ja usein odotan, että joku ihminen vastaisi mulle. Joskus sun täytyy oikeesti taistella itses kanssa, että OK, älä nyt ajattele, onko se yks ihminen vastannut ja ei nyt katsota kokoa ajan puhelinta [...] Kun hän syntyi, mun täyty poistaa kaikki sähköposti sovellukset mun puhelimesta, koska mä olin liian koukussa niihin. Musta – musta vieläkin tuntuu, että ne voi helposti harhauttaa mun ajattelemaan töitä. [...] Se todella pilaa tavallaan, mä en oo tarpeeksi läsnä silloin. Toisaalta [...] Meri ajattelee enemmän [lasta] myös työpäivän aikana. Mä olen siinä mielessä huolettomampi, että lapsi on päiväkodissa, en mä ajattele häntä silloin niin paljon.

Kuten Danielin puheesta tulee ilmi, hänen puolisolleen Merille työn ja perheen erottaminen oli siitäkkin syystä hankalaa, että lapsi oli ajatuksissa myös työaikana. Aineistosta voikin nähdä sukupuolittuneet erot työn ja perheen yhdistämisessä. Työstä puhuttiin merkityksellisenä osana elämää, mutta sen yhdistäminen lasten myötä elämään tulleeeseen hoivavastuuseen aiheutti etenkin äideille kahden roolin yhteensovittamista ja näiden ristiriitojen kanssa kamppailua. Etenkin Meri ja Kaisa kertoivat, miten työ oli kärsinyt perheen perustamisesta, kun taas esimerkiksi Akseli tai Joel eivät kertoneet tällaisista kokemuksista. Seuraavassa aineistolainauksessa Kaisa ja Akseli molemmat kertovat omasta kokemuksestaan, jotka ovat hyvin erilaiset:

Kaisa: No mä oon kokenut sen superhaastavaksi. Koska mulla on aikaisemmin sillai, että mä oon uponnut aika syvälle sinne tutkimukseen silloin, kun mä oon tehnyt sitä ja tehnyt tosi iltapainotteisesti ja tosi deadlineläheisesti ja jotain tällaisia yön yli juttujakin sitten kun deadlinet lähestyy. [...] nyt ei voi enää tehdä niin, tai siis voisi tiettyyn pisteeseen asti, mutta se sit vaatis joustoa tosi paljon puolisolta ja myös sitä, ettei näkisi ehkä lasta niin paljon. Niin en ole sitten tehnyt enää niin. [...] mä huomaan, että mulla työt on kärsinyt, kun mä en ole vielä ihan vieläkään oikein saanut kiinni siitä, että miten mä saisin tätä työtä tehtyä ilman, että perheaika kärsii siitä. Enemmän mulla on nyt ollut viimeiset pari vuotta sillain, että työ kärsii perheestä enemmän, kuin perhe työstä.

Akseli hieman myöhemmin: [...] Aikaisemmin esimerkiksi oli aika paljon työn aiheuttamaa stressiä ja tuommoista. Ei nyt mitä semmoista kovin vakavaa, mutta semmoista kuitenkin, että yöunet meni välillä ja välillä heräsi kylmässä hiessä, kun joku iso juttu oli lähestymässä. Mutta se, että vaikka ehkä saman niinku vaativuus tai vastuu asteen töitä edelleen tai ehkä jopa korkeampia, niin ei ne, ei ne sit stressaa mua enää samalla tavalla. Ja mä jotenkin, en tiedä johtuuko siitä, että on ollut pidempään työelämässä ja osaa handlata sen stressin paremmin vai johtuuko siitä, että se työ ei ole enää se tärkein asia.

Haastattelussa he puhuvat ikään kuin toistensa ohi, eikä erilaisen kokemuksen syitä tai seurauksia sen enempää eritellä. Lopulta he päätyvät siihen, että perheestä on tullut työtä tärkeämpi prioriteetti. Se, miksi juuri näillä äideillä työn ja perheen yhdistäminen problematisoituu, voidaan ajatella johtuvan siitä, että asiantuntijatyöhön liittyy paljon kunnianhimoa ja itsensä toteuttamisen tarvetta, joka taas ei suorittavaa työtä tekevien Annan ja Pauliinan työhön samalla tavalla kuulunut (Julkunen 2008, 123–124.) Catherine Rottenberg (2014) on analysoinut sitä, miten mediassa ja populaarissa ymmärryksessä on muotoutunut uudenlainen feministinen subjekti, asiantuntijatyötä tekevä äiti, joka tasapainottelee perheen ja työn välillä ilman, että luopuisi kummastakaan. Emansipaation mitta ei näin ole enää työmarkkinoille pääsy, vaan työn ja perheen taitava yhdistäminen. (Myös Ylöstalo 2022.) En esitä, että äidit tietoisesti ottaisivat tällaisen identiteetin, vaan näen, että tämä on osa

laajempaa kulttuurista kontekstia. He tiedostavat tämän normin ja joutuvat peilaamaan itseään ja omaa arkeaan tähän. Lisäksi tämän normin olemassaolo auttaa ymmärtämään, miksi Meri, Roosa ja Kaisa pitävät perhettä ja työtä yhtä tärkeänä ja elämänalueina, joita tarvitsee sovittaa yhteen, kun taas Annalle ja Pauliinalle on ollut helpompi valita perheeseen keskittyminen.

Lisäksi äitien ristiriitaa voi lisätä työelämän piiloiset rakenteet, jotka suosivat miehiä. Hyvin samaan tapaan, kuin aikaisemmin metatyön yhteydessä esittelemäni Nick Crossley, Lisa Adkins (2003) on kehittänyt modernisaatioteorian ja Bourdieun habituksen käsitteen yhdistämistä. Hän kutsuu habituksen inertiaksi sitä, kuinka sukupuolen luonnollisiksi mielletyt ominaisuudet, kuten naisten suurempi hoivaavuus, jatkuvat vaikka yhteiskunnalliset olosuhteet olisivatkin muuttuneet. Hän nostaa esimerkkinä töihin vanhempainvapaalta palaavan naisen, jonka perheen myötä kasvanut hoivavastuu ei enää istukaan miehisiin työelämän rakenteisiin ja jolloin habituksen ja työn kentän yhteensopimattomuus tulee näkyväksi. Tämä suurempi ristiriitaisuus ja työelämän patriarkalisuus, kuten Adkins sanoo, voi olla yksi selitys sille, miksi naiset jäävät miehiä useammin pidemmille hoitovapaille myös niissä perheissä, missä molempien vanhempien työmarkkina-asema on vakaa. (Adkins 2003, 30.) Kaisan myöhempi pohdinta lapsen syntymän onnellisesta ajankohdasta ja menestyksekkään uran ”hiljaisista säännöistä” kuvaa sitä, miten tämä ristiriita tulee elettyksi naisten arjessa. Töiden puolesta hetki tulla vanhemmaksi oli pirstaleisessa työelämässä hyvä, mutta samalla Kaisa tunnistaa, kuinka akateeminen työelämä suosii naisia, joilla ei ole hoivavelvoitteita. Syytä siihen, miksi näin on, on vaikea sanoittaa, mutta se on silti havaittavissa:

Mutta mä mietin just sitä että, [...] kun oli se palkkatyö ja se oli just aika onnellinen hetki tälle perheen lisäykselle siinä mielessä, että palkallinen tohtorikoulutettavan työ on yliopiston määräämäläisistä töistä ainoa, mikä tavallaan liikahtaa sen vanhempainvapaan verran eteenpäin. Ja [...] siinä oli se 3 kuukautta kun mä jäin äitiyslomalle, niin sitä palkallista mitä ei sitten olisi, jos olisi vaikka apurahalla. [...] Ja sitten tosiaan siitä projektista oli kanssa mulle jyvitetty vuoden apuraha, niin sekin sitten vaan liikkui eteenpäin. Mut mä mietin sitä, että mä jouduin aika aikaisessa vaiheessa meidän esihenkilölle, eli meidän proffalle kertomaan asiasta, koska mulla tuli siinä sairauspoissaoloja pahoinvoinnin takia aika paljon. Mä muistan, että mä sitä vähä sillai jännitin, kun akateemisessa maailmassa usein kuitenkin vieläkin, mikä on tosi harmillista, niin ne naiset, jotka on vähän korkeimmissa asemissa on yleensä itse lapsettomia, koska – Niin, koska näin se menee, ei nyt aina, mutta siis se tuntuu olevan. [...]

Se, että työn ja perheen yhteensovittaminen oli suurempi kysymys kahden asiantuntijatyötä tekevän parin arjessa, kuin muiden parien ei ollut yllättävää. Julkunen (2008, 224) on

osoittanut, että työstä on tullut yhä intensiivisempää ja etenkin keskiluokkainen tietotyö vaatii jatkuvaa oman asiantuntemuksen ylläpitoa ja kehitystä, mikä ei rajoitu vain työaikoihin. Julkusen tutkimuksen mukaan kahden korkeasti koulutetun vanhemman perheissä vain hyvin pieni osa oli sellaisia, joissa kumpikaan ei tehnyt töitä kotona. (Julkunen 2008, 224.) Samaan aikaan myös aktiivisesta vanhemmuudesta on tullut yhteiskunnallinen normi (Jallinoja 2006). Jotta parit pystyivät sovittamaan yhteen perhettä ja molempien uria, hoivan neuvotteluja käytiin työn, perheen ja vapaa-ajan muodostamassa kehyksessä. Kuinka paljon vanhemmat pystyivät järjestämään omaa aikaa, oli riippuvainen siitä, miten pieniä heidän lapsensa olivat. Yli kolmivuotiaan lapsen vanhemmat Kaisa ja Akseli pystyivät sovittamaan omia menojaan helpommin, kun taas Merin ja Danielin sekä Roosan ja Joelin kohdalla hoiva vei lähes kaiken kotona vietetyn ajan. Roosa ja Joel kertoivat, kuinka kuopuksen syntyminen oli taas muuttanut arjen rytmiä ja lisännyt hoivan määrää, jolloin myös oman vapaa-ajan pitäminen ei sen hetkisessä elämäntilanteessa ei ollut samanlaista mahdollisuutta kuin ennen. Roosa kuvaa tätä ”romahtamisena”: yhden lapsen kanssa muodostetut jakamisen järjestelmät eivät enää toimineet, vaan pari eli uudenlaista hoivan intensivoitumisen kautta kahden pienen lapsen kanssa.

Luokka tuli näkyväksi haastatteluissa siinä, miten kodin ulkopuolista apua hyödynnetään. Näillä pareilla oli sekä sosiaalista, että taloudellista pääomaa hoiva-avun ikään kuin hajauttamiseen myös ydinperheen ulkopuolelle (Bourdieu 1986). Haastateltavat käyttivät erilaisia palveluja keventääkseen arjen kuormaa: Roosan ja Joelin luona kävi siivoaja ja he tilasivat kotiin erilaisia ruoka- ja kauppapalveluja ja Kaisa ja Akseli olivat koronaepidemian myötä siirtyneet tilaamaan ruokaostoksensa ison kauppaketjun verkkokaupasta. Lukuun ottamatta Roosan ja Joelin 9 kuukautista esikoista, parien lapset olivat kaikki aloittaneet päiväkodin reilun vuoden ikäisinä. Lisäksi merkittävässä roolissa hoiva-avun antajina olivat lasten isovanhemmat. Kaisan ja Akselin kohdalla Kaisan äiti oli jopa ollut hoitamassa lapsenlastaan kokopäiväisesti, kun tämä oli vauva ja molemmat vanhemmat kävivät töissä. Kaikissa kolmessa perheessä isovanhempien tarjoama apu oli tärkeää perheen ja työn yhdistämisen kannalta, mutta myös vapaa ajan mahdollistamisessa. Kuitenkaan isovanhempien apu ei ollut samanlaista tai yhtä toistuvaa, vaan lapsia hoitivat useimmin ne isovanhemmat, jotka olivat eläkkeellä. Tällöin isovanhempien oli myös helpompi tarjota apuaan. Etenkin Kaisa ja Akseli, sekä Roosa ja Joel kykenivät hyödyntämään tätä apua usein. Joel antoiikin esimerkin siitä, kuinka hän oli hiljattain hyödyntänyt vanhempiensa tarjoamaa apua hyvin arkisessa tilanteessa vanhempainvapaansa aikana:

Joel: Just eilen vein tämän [viittaa vauvaan sylissään] kolmeksi tunniksi mun omille vanhemmille hoitoon ja kävin itse ulkona.

Roosa: Käviksä urheilemassa?

Joel: Kävin ite urheilemassa, että niin et tota aika härskisti käytin. [nauraa]

Haastattelija: Juu juu että.

Roosa: Ihan silleen.

Joel: Kysyin ensin, että voidaanko me tulla käymään. Meille tuli siis siivooja. Sitten mä vaan, sitten mä vaan silleen kysyin, että onko ruokaa, on, sitten ai niin, voisitteko te vielä katsoa tätä kolme tuntia?

Isovanhempien läsnäoloa lapsen elämässä pidettiin tärkeänä ja kuten Kaisa ilmaisi, näkemällä isovanhempia useammin, kuin ”joskus ja jouluna” lapsen ja isovanhemman välille muodostui merkityksellinen suhde luonnollisella tavalla. Isovanhempien tarjoama apu merkityksellistyi haastattelupuheessa lisäksi hyvin samoin tavoin, kuin rento refleksiivisyys. Hoitoapu auttoi pariskuntia jaksamaan paremmin arjessa, se tarjosi ”elinvoimaa” sekä tuki parisuhdetta, kuten Kaisa ja Akseli totesivat. Joelin ja Roosin haastattelussa Roosa nimesi isovanhempien hoitoavun sekä julkiset ja yksityiset palvelut, kuten päiväkodin ja ruokakauppatilaukset, arkea sujuvoittaviksi tekijöiksi. Joel kommentoi niiden merkitystä:

[...] Kaikki nää auttaa aika paljon siihen, että me pystytään itse sovussa ja järjissään. [...] että sitten jos on vähän semmoista - sitten kyllä sen huomaa, silloin kun varsinkin, jos [esikoinen] on kipeänä ja nytkin se oli reilun viikon kotona. Tästä tuli semmoinen pätkä melkein viikko, kun mä olin näitten kanssa kahdestaan kaikki päivät. Niin oli - pikkuisen oli pinna kireänä, [...] kun kaikki on niinku tauolla. Niin kyllä se heti. Kaikki noi auttaa siihen, että pysyy itse järjissään ja me pysytään jossain väleissä.

Kaikki kolme pariskuntaa eivät olleet samanlaisessa asemassa hoitoapuun nähden. Daniel ja Meri kokivat kansainvälisenä parina rasitteena arjessaan perheen tarjoaman tiheän turvaverkon puuttumisen, mitä lisäsi se, että Merin omalla äidillä oli töiden takia vähemmän mahdollisuuksia tarjota omaa apuaan. Vaikka pari jakoi hoivaa keskenään, he kokivat intensiivisen työn ja pienen lapsen vaatiman intensiivisen hoivan hyvin kuluttavana. Tämä osoittaa konkreettisella tavalla sen, kuinka hoiva ei ole vain jotain, joka tapahtuu arjessa, vaan hoivaresursseilla on myös merkitystä hoivan antajan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta.

Daniel: Mä oon töissä kuusi tuntia päivässä, mikä on se aika, kun [lapsi] on päiväkodissa. [...] Hankalinta [arjessa] on se, että ei ole ikinä aikaa pitää kotia niin siistinä, kun haluaisi. Ja tietysti me ei saada niin paljon unta tai aikaa vaan

itsellemme. Tai aikaa tehdä jotain hauskaa tai jonkinlaista aikaa yhdessä pariskuntana. Sitä ei ole olemassa tai ehkä joskus todella harvoin. Ei –

Meri: Ei niin paljon. [naurua]

Daniel: Koska [...] Se on enemmänkin, että molemmat on väsyneitä lapsenvahteja. Se on se tilanne tällä hetkellä. Ja valitettavasti, [...] mun perhe ei ole täällä. Se on tosi vaikeeta, koska he haluaisivat auttaa paljon, jos he vaan voisivat. [...]

Työelämän asettamat rajat ja mahdollisuudet ovat vaikuttaneet perheiden hoivan jakamiseen merkittävällä tavalla. Silloin kuin vanhempien vaikeaa hyödyntää perhevapaita ja jakaa hoivaa, heidän on helpompi valita perinteisten sukupuolimallien mukaisesti. Näin työelämän rakenteet suosivat edelleen sitä, että koti määrittyy äidin kentäksi ja työ isän kentäksi. Työelämän rakenteiden vaikutus on tunnistettu myös muissa hoivan jakoa käsittelevissä tutkimuksissa. Prekaaria äitiyttä väitöskirjassaan tutkinut Rokkonen (2020, 144) havaitsi, että naisten epätyypilliset työsuhteet voivat olla sellaisia, että ne ikään kuin pakottavat toisen vanhemman ottamaan vastuuta lasten hoitamisesta ja kodin arjen pyörittämisestä, kun työpätkän takia äiti joutuu vaikkapa matkustamaan. Esimerkiksi tutkimustyön projektitapaisuus oli aineistossa yksi tällainen työelämän rakenne, jonka takia äidit olivat siirtyneet hyvin nopeastikin takaisin työelämään. Nykyisen perhevapaajärjestelmä näyttää kuitenkin suosivan tietynlaisia keskiluokkaisia ja vakaita työmarkkina-asemia. Se, että asiantuntijatyötä tekeville pareille vanhempainvapaiden jakaminen oli ollut paljon helpompaa, vahvistaa havaintoa, että perhevapaajärjestelmä ikään kuin tunnistaa paremmin tällaisen työmarkkina-aseman ja hoivan jakamisen kustannukset eivät muodostu kohtuuttomiksi.

Työelämän rakenteiden huomioimisen lisäksi aineiston luenta kiinnittää huomiota siihen, että kahden uran ja perheen yhdistäminen vaatii myös verkostoja ja palveluita, mitä Merin ja Danielin kokema väsymys korostaa. Vaikka Suomessa hoiva on yhteiskunnallistunut, eli sitä tuotetaan julkisesti (Anttonen 2009), niin silti merkittävä osa siitä tehdään edelleen perheen piirissä (Julkinen 2010, 215). Ainakin tämän aineiston perusteella pareja tukeva apu näyttää olevan riippuvaista sukulaisten tarjoamasta avusta sekä ostetuista palveluista ja eivät ole näin kaikkien saatavilla.

5.3 Tasa-arvon ja hyvän vanhemmuuden rakentuminen

Olen tähän mennessä tarkastellut sitä, miten erilaisten pariin kesken hoivan jakamisesta neuvotellaan, millaiset asiat näissä neuvotteluissa problematisoituvat tai eivät, sekä miten hoivan neuvottelut limittyvät myös kiinteästi yhteiskunnan rakenteisiin, näistä

merkittävimmin työelämän rakenteisiin. Tässä viimeisessä alaluvussa keskityn siihen, millainen ymmärrys tasa-arvosta suhteessa hoivaan näiden pariin haastattelupuheessa syntyy. Merkittävä osa tasa-arvon ymmärrystä rakentui myös samaan aikaan hyvän vanhemmuuden rakentumisen kanssa.

Kuten tähän mennessä olen tuonut esiin, haastatteluista muodostuu kaksi hyvin erilaista tapaa merkityksellistää hoivan jakamista. Rennon refleksiivisyyden avulla Anna, Teemu, Pauliina ja Antti merkityksellistivät hoivan jakoa rentona ja joustavana. Kotitöiden ja lastenhoidon eri tehtävien jakamisessa tärkeintä oli se, että jako ”tuntuu tasapuoliselta”:

Teemu: Et jotenkin et, kunhan mututuntumalla tuntuu, että menee reilusti. Et on semmoinen fiilis ettei, eikä oo ollutkaan, että tota toinen tahallaan jättäisi [tekemättä].

Heille tasa-arvo parisuhteessa ei tarkoita tarkasti tehtävien laskemista, millä Teemu viittaa nostaessaan esiin Excel-taulukoinnin. Myös Kaisa ja Akseli, Roosa ja Joel sekä Meri ja Daniel vastasivat tasapuolisuuden kysymykseen ”Mikä on tärkeää kotitöiden ja lastenhoidon jaossa?” Vastauksesta puuttui kuitenkin jakoa epäselvemmäksi tekevä kuvaileva verbi eli heistä ei vain tunnu siltä, vaan on sitä käytännössä jollain todistettavalla tavalla. Näin pariin hoivan jakoon liittämät merkitykset näyttävät asettuvan jopa vastakkain. Siinä missä sukupuolitapaisuutta ylläpitävissä neuvotteluissa hoivan jako ei vaatinut tarkkaa suunnittelua ja sopimista, sitä murtamaan pyrkivät parit käyttivät osana jakamisen järjestelmiä erilaisia listoja tai vuorojen jakamista. Tästä merkityksellistämisen tapojen erilaisuudesta huolimatta kaikkien pariin haastatteluissa rakentui ajatus tasa-arvoisesta parisuhteesta. Siinä missä Kaisa, Akseli, Roosa, Joel, Meri ja Daniel toivat tasa-arvon suoraa esiin, Pauliinan, Antin, Annan ja Teemun haastatteluissa tasa-arvo rakentui epäsuoremmin.

Haastattelemieni pariin erilaiset tavat jakaa hoivaa ja ymmärtää tasa-arvoa ovat yhdenmukaisia Jokisen (2005) ehdottamien tasa-arvon ja sukupuolitapojen reflektoinnin tapojen kanssa. Siinä missä Antin, Pauliinan, Annan ja Teemun kotitöiden ja lastenhoidon jakoa kyllä kehystää tasa-arvoisen parisuhteen malli, niin sukupuolitapaisuuksia ei kuitenkaan reflektoida, problematisoida tai haasteta, eikä tasa-arvo siksi ulotu toimintaan asti. Olen tuonut esiin, miten kolmessa muussa haastattelussa kotitöiden sukupuolitapaisuus tunnustetaan ja tätä yritetään vastustaa arjessa hoivan jakamisen käytännön keinoin. Kuten Roosa ja Joel pohtivat, tasa-arvo voi olla sisäistetty ideaalina, mutta se ei konkretisoidu ilman vaivannäköä:

Haastattelija: No ajatteletteko te, että me, nuorempi sukupolvi on ehkä jotenkin halukkaampi tasa-arvoisemmin jakaan niitä [metatöitä ja kotitöitä] vai?

Roosa: Kyllä mä sen koen, että haluaa ainakin. Mut mä en ole vielä ihan varma, kuinka moni meidän ikäpolven mies on kuitenkin kotona opetettu sitten käytännössä pesemään pyykkiä ja tekemään ruokaa, että osa on, osa ei. [...] että se riippuu sitten vanhempien arvoista. Mutta kyllä mä koen, että ei meidän ikäisillä vielä, siis meidän ikäiset haluaa sen tasa-arvon ja sitten monilla se voi toteutuakin, mutta se ei ole ollut ehkä ihan suora tie välttämättä.

Joel: Siis mä vähän veikkaan kanssa, että se menee kyllä enemmän niin, että moni minun ikäiseni mies ei pistä pahasti hanttiin, että jos siitä tulee juttua, mut ei ne kyllä pistä yhtään pahaksi, jos ei tarvitse tehdä kotona mitään.

Roosa: Jos ei tarvitse, että se olisi näin. Mä meinasin just sanoa, että me -

Joel: Se ei varmaan kyllä mitenkään tule selkärangasta kovin monelle.

Roosa: Me ei olla ikinä jouduttu riitelemään tasa-arvosta, mutta kuitenkin kyllä on täytynyt tehdä selväksi, [...] mitä minä toivoisin, että meillä olisi ja sitten mikä se hänen toive on, että kuinka paljon nähdään vaivaa jonkun asian eteen tai jotain tällaista.

Itse neuvottelut voivatkin olla selitys sille, miten hoivaa voidaan jakaa parien kesken ja kuinka onnistunutta molempien vanhempien toiveiden ja odotusten yhteensovittaminen on. Sukupuolitapaisuuksia ylläpitävien parien haastatteluissa parit kertoivat, kuinka heidän ei ollut tarvinnut erikseen sopia töiden jaosta, jolloin neuvotteluja ei myöskään sen suuremmin käyty. Magnusson (2005) on myös tuonut esiin, kuinka etenkin tasa-arvon ja epätasa-arvon väliin jäävät olivat kaikkein erimielisimpiä hoivan jaossaan. Näissä neuvotteluissa ei oltu vielä löydetty yhteisymmärrystä, vaikka hoivasta neuvoteltiin.

Kuten hoivan määrittelyn yhteydessä toin esiin, hoivaa määrittävät vahvasti sosiaaliset ja kulttuuriset normit (Anttonen & Zechner 2009, 34). Anttonen ja Zechner (2009,34) kirjoittavat, että erityisesti pienten lasten kohdalla vanhempien odotetaan tarjoavan lapsilleen hyvää hoivaa sekä turvallisen kasvuympäristön. Voidaankin ajatella, että käytännön hoivan jakamisen lisäksi vanhemmat neuvottelevat myös siitä, mikä heille tarkoittaa hyvää vanhemmuutta (Eerola ym. 2021, 122). Danielin ja Merin haastattelussa tämä suorimmin esiin. Kulttuuristen erojen takia Daniel oli joutunut omaksumaan, mitä Suomessa hyvä vanhemmuus tarkoittaa:

Mä itsekkin opettelen sitä, miten kasvattaa lasta oikealla tavalla täällä ja mikä tekisi myös Merin tyytyväiseksi,

Koska Suomessa vallitsevat rinnakkain sekä hoivan jakamisen ihanne, että ”valinnan vapautta” ja äidinhoivaa korostava ihanne, ei ole olemassa yhtä selkeää hyvän vanhemmuuden normia. Annalle ja Pauliinalle hyvän vanhemmuuden voidaan nähdä rakentuvan lasten tarpeiden asettamisesta omien tarpeiden edelle. Esimerkiksi Anna perustelee haastattelussa suhteellisen pitkää hoitovapaataan sillä, että hänen mielestään alle kaksivuotias lapsi on liian pieni päivähoitoon. Pauliinalle ja Antille taas on ollut tärkeää, että heidän lapsillaan on monipuolisesti mahdollisuus harrastaa ja lasten menot määrittävät pitkälle arjen kulkua. Molemmille äideille hyvä vanhemmuus on myös tarkoittanut sitä, että he ovat olleet kotona hoitamassa lapsia. Äitien lisäksi molemmat isät tuottivat haastatteluisissa sellaista puhetta, jossa he rakensivat hyvää vanhemmuutta. Antti korosti omassa puheessaan haluaan viettää aikaa lasten kanssa. Koska työt veivät paljon aikaa perheeltä, hänelle oli tärkeää pitää kiinni perheajasta. Tämän lisäksi hän piti tärkeänä sitä, että lapset olivat tiiviisti mukana perheen yhteisissä projekteissa, kuten omakotitalon remontoimisessa.

Antti: Kyllä entistä tärkeämmäksi on tullut se, että torstaina mä tulen kotiin. Ennen lapsia se saattoi paljon helpommin mennä silleen, että jossain työmaalla joku kiire aikataulu, ok no mä teen sitten perjantaina. Sitten kun lapset syntyi, niin on entistä tärkeämpään rooliin tullut se, että se on maanantaista torstaisin työaika ja that's it [...].

--

Antti: Joku multakin kysy, että miksi ne lapset tulee sinne työmaalle? Eikö siellä paremmin sais tehtyä, jos ne ei tulis? Mut kyllä mä ajattelin, että se oli hyvin pitkälti semmoinen elämäntilanne, [...] mä en ainakaan näe järkeä, että niitä lapsia suljettaisi pois siitä. Se opettaa heitä ihan koko elämään, että ei ne asiat itsekseen tapahdu, että jotain joutuu niitten asioiden eteen tekemään ja semmoisia perusasioita opettaa. Et he osaisi ehkä arvostaa joskus jotain asiaa eri tavalla, kun on nähnyt, että sen asian eteen joutuu tekemään töitä. Ja se oli niin iso osa meidän elämää tässä, [...] niin miksi niitä sulkisi pois siitä?

Teemun puheessa esiintyy ajatus, että lasten suotuisan kehityksen ja tulevaisuuden kannalta ei ole yhdentekevää, millaista hoivaa vanhemmat tarjoavat lapselle. Aivan kuten Antille talon remonttiprojekti on tilaisuus olla läsnä sekä kasvattaa lapsia, Teemulle päivähoito ei ole vain lapsen säilyttämistä vanhempien työpäivän ajan, vaan voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen valitsemalla tätä parhaiten tukevan hoitomuodon:

Teemu: [...] sitten katsottiin päiväkotia [...] ja mä olin myös tietysti, että perhepäiväkotiin. Et yksityinen sen takia, että ei ole niin paljon niitä lapsia, että on yksittäistä semmoista vähän-

Anna: Pienemmät ryhmät.

Teemu: Niin niin, että pystyy oikeasti seuraamaan ja ohjaamaan lasta ja opettaa, eikä sillai, että niitä on ihan liikaa. Ne vaan on siellä sen takia, että vanhemmat on töissä. Että toinen katsoo vaan, että ne hengissä tulee takaisin.

Petteri Eerolan (2015; Eerola ym. 2019; Eerola ym. 2021) mukaan hoivaava ja lasten hoitoon aktiivisesti osallistuva isyys on yhä vahvempi kulttuurinen ideaali Suomessa. Tämä normi näkyy Antin ja Teemun kohdalla siinä, että he tuottavat puheessaan itseään isänä, joka ei vain suhtaudu passiivisesti lasten kasvatukseen, vaan äidin tavoin pyrkivät aktiivisesti tekemään päätöksiä hoivasta ja viettämään aikaa lasten kanssa. Voidaankin ajatella, että jaetun vanhemmuuden ideaalilla on hegemoninen asema Suomessa, sillä myös sellaiset parit, jotka eivät jaa perhevapaita, tuottavat ymmärrystä yhteisestä osallistumisesta.

Ehdotan, että parit rakentavat tasa-arvoista parisuhdetta ja jaettua vanhemmuutta ensisijaisesti yhteisen hyvän eteen työskentelemisen kautta. Sen sijaan, että kotitöiden ja lastenhoidosta muodostuisi ongelma, jota tulee ratkoa, parit keskittyvät siihen, että yhteinen arki ja etenkin lasten elämä on hyvää. Tässä kehyksessä vanhempien vastuualueet voivat olla erilaiset, mutta päämäärä on yhteinen. Mikä on merkittävää, on se, että pohjoismainen kahden elättäjän ja kahden hoivaajan ideaalimalli ei istu perheiden arjen realiteetteihin, sillä heillä ei välttämättä ole mahdollisuuksia sovittaa yhteen lasten etua ja tasa-arvotavoitteita. Sen sijaan tällainen ideaalimalli voidaan nähdä liian kapeana, sillä se ei ota huomioon miten erilainen ratkaisu voi olla vanhemmille parempi hyvän vanhemmuuden ja hoivan kannalta. Etenkin Pauliinan ja Antin haastattelu osoittaa, että tulonmenetyksen sijaan Pauliinan kokoaikainen työssäkäynti voisi merkitä ajan ja hoivan niukkenemista, kun vanhempien yötyö ja reissutyö veisi aikaa perheeltä. Aineiston luennan valossa ”perheiden valinta” diskurssi tekee yksilöistä vastuullisia sukupuolen tasa-arvon toteuttamisesta rakenteissa, jotka usein edellyttävät suuria uhrauksia tämän tavoitteen eteen.

Erityisesti Roosin, Joelin, Kaisan ja Akselin haastatteluissa parien puheessa hahmottuu monipuolinen ja syvälinen ymmärrys sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä ja ongelmista. Tämä näkyi niin niissä jakamisen järjestelmissä, joita parit kuvailivat, mutta myös miten he perustelivat valintojaan. Tasa-arvo parisuhteessa rakentuikin parien puheessa tietoisena valintana, joka tuli esiin esimerkiksi Roosin puheesta siitä, miten hänelle on tärkeää, että Joel osallistuu samalla tavalla lasten hoitoon pitämällä puolet perhevapaista. Lainauksesta voi erotella eri tasoja. Yhdellä tasolla Roosa merkityksellistää hoivan jakoa parisuhdetta tasa-arvoistavana, kun molemmat ovat ikään kuin samalla viivalla viettäessään aikaa lasten kanssa kotona. Toisella tasolla voidaan kiinnittää huomiota siihen, miten Roosa

kyseenalaistaa sitä, miten tasa-arvo todella toteutuu silloin, kun isät eivät ole lastenhoidosta vastuussa yksin vaan pitävät vapaansa äitien kanssa:

Roosa: [...] Kyllä me ennen lapsia jo keskusteltiin asiasta ja mä sanoin, että jos lapsia hankitaan, niin mä haluan myös, että - tai mä en ymmärrä miksi joku haluaa hankkia lapsia ja ei halua olla niiden kanssa. Mäkään en ole ollut mikään semmoinen kotiäiti, että mä oon palannut töihin, kun toinen on 7 kuukautta ja toinen on ollut 8 kuukautta vanha. En mä sitä tarkoita, mutta [...] mä en ymmärrä, miksi hankkii lapsia ihmisen kanssa, joka ei ole valmis jakamaan sitä vastuuta yhtälailla. Plus että sitä ei voi tietää, millaista se on, se kotona oleminen, ellet sä oikeasti ole siellä kotona. Että se on eri asia. Kun sitten munkin tuttavapiirissä on sellaisia, että ne isät pitää kyllä ne vapaat, mutta ne pitää ne samaan aikaan äidin kanssa [...] isä ei ole päävastuussa yksin siinä. [...] Se on tasa-arvoistanut tosi paljon. Vaikka mä koin, että meillä oli tasa-arvoinen suhde sitä ennenkin [...].

Etenkin äidit rakensivat puheessaan parisuhteen ihannetta, jonka voidaan nähdä asettuvan vastakkaiseksi perinteiselle ja heteronormatiiviselle parisuhteelle. Esimerkiksi Kaisa viittaa siihen, kuinka häntä harmittaa, kun hän kokee joutuvansa tahtomattaan ottamaan stereotyyppisen naisen roolin:

Kaisa: [...] jos mä joudun muistuttelemaan tai pyytämään kauheasti, niin mua harmittaa se, että Akseli laittaa mut siihen stereotyyppiseen naisen asemaan. [...] mulla on semmoinen olo, että sä työnnät mut sinne, niin sitten mä jotenkin - vaikka mä itsekin usein asetun sinne.

Akseli: Niin ja miksi mä asetun tähän passiiviseen miehen rooliin sitte? Joo.

Kaisa: Niin ja siihen mä usein palautan sen, sun kotiin tai vanhempien suhteeseen, minkälaisen suhde-esimerkin on saanut sieltä. Kun taas mä oon saanut aika semmoisen ehkä kotitöihin liittyen aika.

Akseli: Tehtiiks teillä kotitöitä?

Kaisa: Niin no ehkä just tää on se mun ajatus. Että kaikki teki yhtä vähän tai sitten esimerkiksi meillä just se oli isä, joka otti pyykit [...] vähän erilaisen [roolin] kuin mitä monissa muissa perheissä.

Korjaamalla puhetaan ”tai sitten kun”, Kaisa korostaa sitä, kuinka hänen oma isänsä oli ottanut isälle epätyypillisen roolin, joka vastaa hänen saamaansa mallia parisuhteesta. Vaikka tällainen tiedostavan tasa-arvon malli oli pareille tietoisesti tehty valinta, sitä voidaan myös ajatella toimintaa ohjaavana ja tiedostettuna normina. Kaisan, Roosan ja Merin kaltaiset korkeasti koulutetut naiset ovat niitä, jotka tutkimusten mukaan pitävät äideistä lyhyimpiä perhevapaita ja joiden puoliset useammin käyttävät isille tarkoitettuja perhevapaita (Julkunen 2010, 165). Tähän viittaakin se, että Roosa kertoo, kuinka ”hänen kuplassaan” ei näy perinteiset arvot, vaan tasa-arvo on yleisemmin hyväksytty.

Myös nämä parit rakensivat puheessa kuvaa hyvästä vanhemmuudesta. Heidän rakentamansa ymmärrys voidaan nähdä yhtenäisenä pohjoismaalaisen kahden hoivaajan ideaalin kanssa, sillä siinä painotettiin isien velvollisuutta osallistua lastenhoitoon, mutta myös lasten oikeutta molempiin vanhempiin (Julkunen 2010).

Roosa: [...] eikä se helppoa ole se kotona olevan osuus, mutta se on silti tärkeä ja [...] arvokasta aikaa myös sille lapselle. Ja meillä ei ole myöskään ollut koskaan sellaista, toki sekin on lapsikohtasta, mut ei ole lapset preferoinut vaan äitiä tai että vain äiti kelpaa. Monilla on se, että ne vetoaa siihen myöhemminkin, että äiti ei pääse mihinkään, [...] koska isä ei pärjää, kun lapset huutaa äidin perään. [...] Totta kai vaiheita on. [...] kummatkin tiesi, että tämäkin menee ohi eikä me rajoitettu meidän elämää sen takia [...] mutta että se, kun monet vetää sitten siihen aina kaikki, että on tärkeämpi se äidin kiintymyssuhde [...] ei siinä ole meidän mielestä eroa kunhan on joku, joka hoitaa.

Haastattelija: Niin, että yhtä tärkeä se isänkin kiintymyssuhde on.

Roosa: Niin yhtä tärkeää se on. Se isä on yhtä tärkeää, että vähintään kun äiti.

Joel: Joo joo, kyllä se ja kyllä se silleen näkyy noissa. Uskallan väittää, että se näkyy tuossa mun ja [esikoisen] suhteessakin, että se on silleen mutkatonta.

Yksi tapa, millä hyvää vanhemmuutta rakennettiin tällaisessa tiedostavan tasa-arvon kehyksessä, oli nimenomaan kulttuuristen oletusten haastaminen kuten Roosa tekee asettaessaan äidin kiintymyssuhteen ensisijaisuuden kyseenalaiseksi (Jallinoja 2006). Myös tämä osoittaa, kuinka vanhemmat olivat tietoisia siitä, millaisia argumentteja lasten hoitoon ja tasa-arvoon liitettiin ja kykenivät haastamaan näitä.

Loppujen lopuksi tasa-arvo tarkoitti pareille myös sitä, että he pystyivät näyttämään omalla esimerkillään mallia lapsilleen. Samalla tavalla, kuin hoivan tasapuolinen jako tuli olla arjessa jollakin tavalla todistettavissa, he kokivat, että tasa-arvo jäi vain kauniiksi sanoiksi, ellei sitä pysty myös toteuttamaan konkreettisella tasolla:

Kaisa: [...] tavallaan se, että [...] vaikka meillä on aika tällainen keskiluokkainen heteroparisuhde, niin annetaan lapselle sellainen esimerkki, että se voi olla tosi tasa-arvoinen.

Akseli: Ja mun mielestä se, että jos puhutaan tasa-arvosta ja siitä, niin mun mielestä tää on hyvä konkreettinen asia, jolla voi myös näyttää sitä tasa-arvoisuutta. [...] kun me kuitenkin ideologisesti ajatellaan samalla tavalla tasa-arvosta ja muusta, niin siinä mielessä.

Kaisa: Että se toteutuisi myös käytännössä.

Akseli: Niin että jos se ei toimi käytännössä, niin sitten se on vaan semmosta sanahelinää.

Puhetta vanhemmuudesta tarkastellessaan, Jokinen (2005) on huomauttanut, että erilaiset vanhemmuuden diskurssit aina myös oikeuttavat tietynlaista vanhemmuutta tarjoamalla käytettäviksi tiettyjä toiminta- ja ajattelumalleja. Samalla ne mahdollistavat tai sulkevat eri toiminnan tapoja, jotka ovat eri tavoin saavutettavissa ja käytettävissä eri yhteiskunnallisista ja sosiaalisista asemista käsin. (Jokinen 2005, 128.) Myös näiden pariin kohdalla ne, joille on ollut mahdollista jakaa perhevapaita ja laajemmin hoivaa arjessaan, on myös mahdollista ammentaa kulttuurisen tasa-arvon ideaalista ja diskursiivisesti perustella sillä valintojaan. Tästä kertoo myös se, kuinka paljon helpommin tiedostavan tasa-arvon puhetavat ovat aineistosta löydettävissä. Anna, Teemu, Pauliina ja Antti eivät ole voineet arjessaan samalla tavalla toteuttaa kahden elättäjän ja kahden hoivaajan -mallia, jolloin he joutuvat perustelemaan valintansa toisin ja ymmärrys tasa-arvoisesta parisuhteesta ja jaetusta vanhemmuudesta rakentuukin näissä haastatteluissa välillisesti. Jokinen (2005, 131–132) tuo esiin, kuinka ne, joilla on valmiiksi enemmän resursseja, kykenevät hyödyntämään diskurssin viitoittamia toiminnan muotoja. Haastattelemillani korkeasti koulutetuilla vanhemmilla olikin sekä sosiaalista, että taloudellista pääomaa toimia tasa-arvoihanteen mukaisesti.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Olen tässä tutkielmassa tutkinut sitä, miten lapsiperheissä hoivan jakamisesta neuvotellaan ja miten jakoa perustellaan. Minua on kiinnostanut, miksi hoivan sukupuolittuneisuus on arjen käytännöissä niin sitkeää ja olenkin kysynyt, miten tätä sukupuolitapaisuutta ylläpidetään tai murretaan (Jokinen 2005). Lisäksi olen halunnut tietää, millainen ymmärrys tasa-arvosta hoivan neuvottelujen kontekstissa rakentuu.

Tutkimuksen pohjalta hoivan neuvotteluissa löytyy kaksi jäsennystä, joista toista voidaan tarkastella Jokisen (2005) ehdottamalla rennon refleksiivisyyden ja toista jakamisen järjestelmien avulla. Ne parit, joiden hoivan jako merkityksellistyi rennon refleksiivisyyden kautta jakoivat kotitöitä ja lastenhoitoa hyvin sukupuolittunein tavoin. Tämä tarkoitti parien arjessa sitä, että äidit olivat pitäneet kaikki perhevapaat, minkä lisäksi Pauliina oli hoitanut lapsia kotona useamman vuoden. Kotona olon myötä molemmista äideistä oli tullut arjen johtajia, jotka kotitöiden ja lastenhoidon lisäksi vastasivat kaikesta hoivaan liittyvästä metatyöstä. Rennon refleksiivistä parien hoivan jaosta teki se, että heidän puheessaan kotitöiden ja lastenhoidon jakoa määrittä ”se tekee, kuka ehtii”. Parien puheessa konstruoitui hoiva, joka kuuluu yhtäläisesti kummallekin ja mihin kummallakin on kompetenssia. Sukupuolitapaisuuksia ei haastatteluissa pohdittu, eikä hoivan jako problematisoitunut. Tämä on yhteneväinen Jokisen (2005) havainnon kanssa siitä, ettei tasa-arvokehys aina johda tasa-arvotekoihin. Sen sijaan parien arjessa hoivan jako ja tasa-arvo merkityksellistyi riidattomuutena ja arjen sulavana kulkuna, johon työn jaon tarkka seuraaminen ei istunut luonnollisesti. Kummallakin voidaan nähdä olevan oma, tosin heterotapainen, roolinsa hoivan järjestymisessä (Jokinen 2005).

Olen ehdottanut, että sukupuolitapaisuutta aktiivisesti murtamaan pyrkivien parien hoivan jakoa kuvaa jakamisen järjestelmät. Ne olivat systemaattisia, preferenssiin ja kompetenssiin perustuvia käytäntöjä, joiden avulla parit pyrkivät tasaamaan arjen kuormaa. Hoivan jako merkityksellistyi vanhempien puheessa vahvasti sukupuolten tasa-arvon kautta niin, että parit pyrkivät vähentämään nimenomaan äitien tekemän hoivatyön määrää. Lisäksi he osoittivat puheessaan taitavaa sukupuolen reflektointia ja ymmärrystä tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä. Kuten Magnusson (2005) huomasi omissa haastatteluissaan, nämä vanhemmat eivät esittäneet arkeaan harmonisena, vaan erilaiset erimielisyydet kuuluivat hoivan jaon neuvotteluihin. Näistä selkein koski metatyötä, jonka sukupuolitapaisuus oli habituksen kriisiytymisen kautta paljastunut (Crossley 2003). Vaikka metatyö ei ollut vielä sulautunut

osaksi vanhempien jakamisen järjestelmiä, se on esimerkki siitä, kuinka sukupuolitapaisuudet eivät koskaan ole muuttumattomia, vaan myös avoimia uudelleen muotoilulle (Jokinen 2005). Juuri tässä voidaan nähdä arjen piilevä vallankumouksellinen voima: sukupuolitapaisuuden lokshtaessa uuteen asentoon, muovaantuvat myös ne puitteet ja käytännöt, jossa arkea eletään (Jokinen 2005).

Analyysini merkittävä havainto on se, että vanhempien mahdollisuudet hoivan jakamiseen ovat tiiviisti kytköksissä työmarkkina-asemiin ja eroihin niissä. Perinteinen palkkatyö mahdollistaa hoivan jakamisen paljon helpommin, kuin tästä poikkeavat työmarkkina-asetat. Haastatteluissa yrittäjyys, kausityö ja yötyö olivat sellaisia työn rakenteita, jotka estivät perhevapaiden jakamisen ja näin suosivat äitien jäämistä kotiin. Etenkin kahden palkkatyöstä poikkeavan työn yhdistäminen oli ollut mahdotonta, minkä seurauksena äiti oli jättäytynyt kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle. Näin työelämän rakenteet ikään kuin uusintavat ja ylläpitävät arjen sukupuolitapaisuutta, kun koti määrittyy äidin kentäksi ja työ isän kentäksi. Työelämän rakenteiden sukupuolittuneisuus (Julkunen 2010; Salmi & Närvi 2017; Lammi-Taskula & Salmi 2016; Pietiläinen 2018; Teräsaho, Tanhua & Rantanen 2023) näkyi myös siinä, miten vanhempainvapaita jakamaan kyenneet äidit kokivat työn ja perheen yhdistämisen puolisoitaan vaikeampana. Tätä voidaan selittää sillä, että kulttuuriset ihanteet kutsuvat asiantuntijatyössä työskenteleviä äitejä sovittamaan taitavasti yhteen vaativaa uraa ja perhettä (Rottenberg 2014), mutta lasten syntymisen myötä kasvanut hoivavastuu ja miehisin normein toimiva työelämä eivät yksiselitteisesti sovi yhteen (Adkins 2003).

Olin alkujaan kiinnostunut siitä, miten ymmärrys tasa-arvosta rakentuu hoivan neuvotteluiden kontekstissa. Aineiston luennan myötä huomasin, että jaettu vanhemmuus, osallistuva isyys ja tasa-arvo eivät rakennu erillään, vaan tiivistä yhdessä sen kanssa, miten parit ymmärtävät hyvän vanhemmuuden (Eerola ym. 2021). Hyvä vanhemmuus merkitsi lapsen kotihoitoa ja lapsen tarpeiden edelle asettamista silloin, kun vanhemmat olivat tehneet tasa-arvoihanteesta poikkeavan valinnan hoivan jaossa. Silloin, kun vanhemmat olivat voineet valita ihanteen mukaisesti, hyvän vanhemmuuden rakentumisessa pystyttiin hyödyntämään diskursiivisesti sellaisia perusteluja, jotka korostivat sekä isän velvollisuutta hoivaan, mutta myös lapsen oikeutta kahteen vanhempaan. Arvot eivät kuitenkaan ole yksilöiden vapaasti valittavissa, vaan ne ovat hyvin kiinni yhteiskunnan rakenteissa. Kuten Jokinen (2005, 128) on huomauttanut, erilaiset diskurssit ovat käytettävissä tai sulkeutuvat pois yhteiskunnallisten ja sosiaalisten asemien mukaan. Luokka paljastuikin aineistoni luennassa siinä, miten

haastattelemillani korkeasti koulutetuilla pareilla oli paljon enemmän sosiaalista ja taloudellista pääomaa hyödynnettävissään hoivan neuvotteluissa.

Suomalainen tasa-arvoajattelu pohjaa vahvasti kahden hoivaajan ja kahden elättäjän malliin ja naisten työnteolla on ollut suuri rooli tämän tavoitteen saavuttamiseksi (Julkunen 2010).

Politiikan argumentoinnissa, kuin myös julkisuudessa sukupuolten tasa-arvo merkityksellistyy nimenomaan vanhempien tasa-arvoisena mahdollisuutena työhön ja hoivaan (Julkunen 2010; Jallinoja 2006; Eräranta 2013). Eräranta (2013, 13) onkin kutsunut tasa-arvoa Pohjoismaiden työn ja perheen yhdistämistä ohjaavaksi ”superideologiaksi”. Toisaalta taas uusliberalistisen hallinnan aikakaudella ”perheiden vapaus valita” vahvistaa familistista politiikka ja hoivan sukupuolittuneita rakenteita (Jallinoja 2006; Anttonen & Sointu 2006; Ylöstalo 2022).

Valtiollisen talouskurin myötä säästöpainetta kohdistuu myös julkisiin palveluihin ja etuihin, joilla lapsiperheiden arkea ja vanhempien työssäkäyntiä tuetaan (Kantola ym. 2020, Nygård ym. 2019). Perheiden sisäistä hoivan neuvottelua käydään näissä yhteiskunnan muodostamissa rakenteissa, jotka samaan aikaan mahdollistavat, sekä estävät erilaisia ratkaisuja. Nämä näkyivät aineistossa muun muassa siinä, kuinka huoli perheen toimeentulosta sekä huoli varhaiskasvatuksen laadusta olivat perusteluja parien tekemille valinnoille. Toisaalta taas toisten parien haastatteluissa tällaiset perustelut eivät olleet läsnä. Voidaan siis nähdä, että yhteiskunnan rakenteet eivät tue kaikkien perheiden työn ja hoivan yhdistämistä.

Siksi ei olekaan yhdentekevää, millaisiksi sosiaalipolitiikassa perhevapaiden kohteena olevat perheet kuvitellaan. Olen osoittanut, kuinka palkkatyöstä eroavat työsuhteet ovat sellaisia, joita perhevapaat eivät tunnista. Näitä ovat perheet, joissa vanhemmat eivät ole töissä kuin osan vuodesta, työskentelevät lapsiperhearjen näkökulmasta hankalaan vuorokaudenaikaan, työskentelevät toisella paikkakunnalla tai joiden töiden jatkuvuus on esimerkiksi yrittäjyyden takia riippuvainen siitä, että vanhempi ei pidä pidempiä vapaita töistä. Sen sijaan järjestelmä tunnistaa konventionaalisiin aikoihin sijoittuvat ja palkkasuhteessa tehtävän työmarkkina-aseman paremmin. Voidaankin nähdä, että vanhemmat, joiden kummankin työsuhde ei merkittävästi poikkea perinteisestä palkkatyöstä, ovat myös niitä, joita perhevapaan yhteydessä ja laajemmin sosiaalipolitiikassa kuvitellaan. Jättämällä perheiden erilaiset työmarkkina-asetukset huomiotta, perhevapaajärjestelmän voidaan tulkita edistävän vain tietynlaisten, usein keskiluokkaan kuuluvien parien tasa-arvoa ja hoivan jakamista. Samalla se jättää huomiotta niitä yhteiskunnan rakenteita, jotka vaikeuttavat parien todellisia mahdollisuuksia jakaa hoivaa.

Tämä tulkinta vahvistuu, kun sen suhteuttaa tässä tutkielmassa esiin tuotuun hoivan tutkimukseen. Palkattu ja palkatta tehty hoiva on yhteiskunnassa sukupuolittunutta, mutta se kytkeytyy myös muihin intersektionaaliin eroihin, kuten luokkaan ja etnisyyteen (Anttonen & Zechner 2009). Monet tutkijat ovat tuoneet esiin sitä, kuinka hoiva kasautuu etenkin vähän koulutetuille, heikossa työmarkkina-asemassa oleville ja maahanmuuttajataustaisille naisille (Anttonen & Zechner 2009; Fraser 2016; Tronto 2009). Myös Suomessa pisimpään lapsia kotona hoitavat ne äidit, joilla ei ole työpaikkaa, minne palata (Närvi & Salmi 2017). Tutkijat ovatkin kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka tällaiset intersektionaaliset erot eivät ole juuri näkyneet perhevapaaudistuksen poliittisessa keskustelussa (Elomäki ym. 2020). Näin hoiva tasa-arvokysymyksenä voidaankin paikantaa sokeana pisteenä suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa (myös Hoppania, Karsio, Näre, Olakivi, Sointu, Vaittinen & Zechner 2016). Kun tasa-arvotavoitteet suosivat palkallista työtä, jää usein naisten tekemän hoivatyön yhteiskuntaa ylläpitävä ja uusintava vaikutus näkymättömäksi.

Hoivan näkökulma mahdollistaa perhevapaaudistuksen tasa-arvotavoitteiden kriittisen tarkastelun. Olen määrittänyt hoivan tässä tutkielmassa laajasti kaikkina niinä toimintoina, joita tarvitaan maailmamme rakentamiseen, uusintamiseen, ylläpitämiseen ja korjaamiseen sekä niitä fyysisiä, emotionaalisia ja älyllisiä kykyjä, joita nämä toiminnot vaativat (Dowling 2019). Hoiva on tutkimuskirjallisuudessa ymmärretty uusintavana työnä ja elinehtona yhteiskunnan ylläpidolle ja jatkuvuudelle. Se on kuitenkin määritelty erilliseksi taloudellista arvoa tuottavasta työstä. (Tronto 2009; Anttonen & Zechner 2009.) Suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa tasa-arvo määrittyy voimakkaasti työelämän tasa-arvona (Ylöstalo 2022). Työelämän tasa-arvon täytyy jatkossakin olla niin tasa-arvopolitiikan, kuin eri tasa-arvotoimijoidenkin huomion kohteena. Hoivatutkijat ovat kuitenkin pyrkineet kiinnittämään huomiota, miten hoivan asettaminen politiikkaa ohjaavaksi lähtökohdaksi mahdollistaa uuden tavan ajatella yhteiskunnan rakentumista ja yksilöiden asemia siinä (Tronto 2009; Anttonen & Zechner 2009; Hoppania ym. 2016). Hoiva haastaa etenkin uusliberaalia autonomista ja taloudellista yksilökäsitystä korostamalla ihmisten keskinäistä riippuvuutta (Hoppania ym 2016). Hoivan arvon tunnustaminen yhteiskunnassa ottaisi paremmin huomioon etenkin ne yksilöt, joille hoiva kaikista suurimmin kerääntyy. Samalla se voisi myös hyödyttää paljon laajempaa joukkoa ja lisätä tasa-arvoisuutta muuttamalla sukupuolitapaisuutta niin, että hoivaaminen olisi yhä enemmän sekä naistapaista, että miestapaista toimintaa.

Tämä tutkimus on osoittanut, kuinka vanhempien hoivan neuvottelut eivät ole vain perheiden sisäisiä, vaan niitä määrittävät myös yhteiskunnan rakenteet. Perhevapaaajärjestelmää on

pyrityt uudistamaan siten, että se mahdollistaisi paremmin hoivan tasaisen jaon vanhempien kesken. Samaan aikaan työelämän rakenteet voivat olla sellaisia, että niissä perhevapaiden jakaminen ei ole mahdollista. Koska hoiva kytkeytyy tiiviisti intersektionaalisiin eroihin, on tärkeää tutkia hoivan neuvotteluja lisää, mutta laajemmassa joukossa. Tämän tutkielman ulkopuolelle jää suuri joukko erilaisia perheitä: maalla asuvat perheet, maahanmuuttajaperheet, sateenkaariperheet ja uusioperheet. Kiinnittämällä lisää huomiota tasa-arvopolitiikan ja sosiaalipolitiikan sokeisiin pisteisiin, voidaan myös kiinnittää huomiota niihin epätasa-arvoisuuksiin, joita nykyinen järjestelmä ei vielä pysty ehkäisemään.

Lähteet

- Adkins, Lisa (2003) "Reflexivity: Freedom or Habit of Gender?" *Theory, Culture & Society*, 20:6, 21–42.
- Anttonen, Anneli & Sointu, Liina (2006) *Hoivapolitiikka muutoksessa: julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa*. Hyvinvointivaltion rajat -hanke. Helsinki: Stakes.
- Anttonen, Anneli & Zechner, Minna (2009) Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa Anttonen, Anneli, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Vastapaino, Tampere, 16–53.
- Anttonen, Anneli (1997) *Feminismi ja sosiaalipolitiikka*. Tampere: Tampere University Press.
- Anttonen, Anneli (2009) Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa Anttonen, Anneli, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Vastapaino, Tampere, 54–98.
- Beck, Ulrich, & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) Individualization institutionalized individualism and its social and political consequences. London: SAGE.
- Blair-Loy, Mary, Hochschild, Arlie, Pugh, Allison J., Williams, Joan C., & Hartmann, Heidi (2015) "Stability and Transformation in Gender, Work, and Family: Insights from the Second Shift for the Next Quarter Century." *Community, Work & Family*, 18:4, 435–454.
- Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, John G. (1986). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241-258.
- Crossley, Nick (2003) "From Reproduction to Transformation: Social Movement Fields and the Radical Habitus." *Theory, Culture & Society*, 20:6, 43–68.
- Dowling, Emma (2020) *The Care Crisis: What Caused It and How Can We End It?* London: Verso.
- Eerola, Lammi-Taskula, O'Brien, Hietämäki & Räikkönen (2019) "Fathers' Leave Take-Up in Finland: Motivations and Barriers in a Complex Nordic Leave Scheme." *SAGE Open*, 9:4.
- Eerola, Petteri (2015) "Hoivaisuus kulttuurisena valtavirtana: Katsaus suomalaisten miesten isyyskertomuksiin." *Yhteiskuntapolitiikka*, 80:4, 414–419.

- Eerola, Petteri, Närvi, Johanna, Terävä, Johanna & Repo, Katja (2021) "Negotiating Parenting practices: the Arguments and Justifications of Finnish Couples." *Families, Relationships and Societies*, 10:1, 119–135.
- Elomäki, Anna & Ylöstalo, Hanna (2020) Talous on tasa-arvokysymys: Taloudellistunut tasa-arvo ja sukupuolisokea talouspolitiikka. Teoksessa Elomäki, Anna, Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (2020). *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Elomäki, Anna, Mustosmäki, Armi & Koskinen Sandberg, Paula (2021) "The Sidelineing of Gender Equality in a Corporatist and Knowledge-Oriented Regime: The Case of Failed Family Leave Reform in Finland." *Critical Social Policy*, 41:2, 294–314.
- Eräranta, Kirsi (2013) *Taloudellinen, sukupuolittunut ja transnationaali sosiaalinen: hyvinvointihallinnan muutos ja kysymys työn ja perheen yhteensovittamisesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Erickson, Rebecca J. (2011) Emotional Carework, Gender, and the Division of Household Labor. Teoksessa Garey, Anita Ilta & Karen V. Hansen (toim.) (2011). *At the heart of work and family engaging the ideas of Arlie Hochschild*. New Brunswick, N.J: Rutgers University Press, 61–73.
- Fraser, Nancy (2016) "Contradictions of Capital and Care." *New Left Review* 100.
- Fraser, Nancy (1994) "After the Family Wage: Gender Equity and the Welfare State." *Political theory* 22:4, 591–618.
- Hernes, Helga Marie (1987) *Welfare State and Woman Power. Essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press.
- Hietämäki Johanna, Repo Katja & Lammi-Taskula Johanna (2018) "Työsuhteen omaavat äidit lasten kotihoidontuella – kotihoidon perustelut." *Yhteiskuntapolitiikka* 83:4, 412–421.
- Hiilamo, Heikki & Kangas, Olli (2009) "Trap for Women or Freedom to Choose? The Struggle over Cash for Child Care Schemes in Finland and Sweden." *Journal of social policy*, 38:3, 457–475.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2010) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisuus: familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2004) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, Raija (2008) *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestyksen ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Kantola, Johanna, Koskinen Sandberg, Paula & Ylöstalo, Hanna (2020) Johdanto: Tasa-arvopolitiikka muutoksessa. Teoksessa Elomäki, Anna, Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (2020). *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kauhanen, Antti & Riukula, Krista (2019) Työmarkkinoiden eriytyminen ja tasa-arvo Suomessa. Julkaisussa Teräsaho, Mia & Johanna Närvi (toim.). *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon –analyseja tasa-arvobarometrasta 2017*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 6/2019, s. 80–100.
- Kellokumpu, Jenni (2007) Perhevapaiden kehitys 1990–2005: isillä on rooli uudistuksissa, sivurooli käyttäjinä. Palkansaajien tutkimuslaitos, raportteja 10, Helsinki.
- Kuitto, Kati, Salonen, Janne & Helmdag, Jan (2019) “Gender Inequalities in Early Career Trajectories and Parental Leaves: Evidence from a Nordic Welfare State.” *Social sciences (Basel)*: 253–.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2016) Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa Husso, Marita & Heiskala, Risto (toim.) *Sukupuolikysymys*. Gaudeamus Helsinki University Press, s. 161-184.
- Lammi-Taskula, Johanna (2004) ”Äidit työmarkkinoilla – kahden kerroksen väkeä?” *Yhteiskuntapolitiikka*, 69:2, 202–206.
- Lehtinen, Jenny (2015) ”Metatyö räjäyttää äidin pään!” Kolumni Yleisradion verkkosivuilla, julkaistu 29.10.2015. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jenny-lehtinen-metatyo-kunniaan>. Luettu 14.3.2022.
- Luukinen, Susanna (2017) Näkymätön näkyväksi. Metakotityön sisältö ja jakamisen tavat. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Magnusson, Eva (2005) “Gendering or Equality in the Lives of Nordic Heterosexual Couples with Children: No Well-Paved Avenues Yet.” *NORA: Nordic Journal of Women’s Studies*, 13:3, 153–163.
- Magnusson, Eva (2008) “The Rhetoric of Inequality: Nordic Women and Men Argue against Sharing House-work.” *NORA: Nordic Journal of Women’s Studies*, 16:2, 79–95.

- Miettinen, Anneli & Saarikallio-Torp, Miia (2020) ”Isälle kiintiöidyn vanhempainvapaan käyttö ja sen taustatekijät.” *Yhteiskuntapolitiikka*, 85:4, 345–357.
- Närvi, Johanna & Salmi, Minna (2019) Kotitöiden ja yhteisten kulujen jakaminen tyytyväisyyden tai ristiriitojen lähteenä parisuhteessa. Julkaisussa Teräsaho, Mia & Johanna Närvi (toim.) *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon – analyyssejä tasa-arvobarometrista 2017*. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Raportti 6/2019: Helsinki
- Nygård, Mikael, Nyby, Josefine & Kuisma, Mikko (2019) “Discarding Social Investment and Redistribution in the Name of Austerity? The Case of Finnish Family Policy Reforms 2007-2015.” *Policy & Society*, 38(3), 519–536.
- Orgad, Shani (2019) *Heading home : motherhood, work, and the failed promise of equality*. New York, NY: Columbia University Press.
- Peteri, Virve (2006) *Mediaksi kotiin. Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta*. Tampere: Tampere University Press.
- Pietilä, Ilkka (2017) Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvaara (toim.) (2017) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 111–130.
- Pietiläinen, Marjut & Attila, Henna (2018) Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen perheiden työnjaossa ja päätöksenteossa. Julkaisussa Attila, Henna, Marjut Pietiläinen, Miina Keski-Petäjä, Päivi Hokka ja Markku Nieminen (2018) *Tasa-arvobarometri 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018, 96–114.
- Pietiläinen, Marjut (2018) Sukupuolten tasa-arvo työpaikoilla. Julkaisussa Attila, Henna, Marjut Pietiläinen, Miina Keski-Petäjä, Päivi Hokka ja Markku Nieminen (2018) *Tasa-arvobarometri 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018, 61–82.
- Rantalaiho, Liisa (1994) Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli, Lea Henriksson & Ritva Nätkin (toim.) (1994) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino
- Repo, Katja (2009a) Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Repo, Katja (2009b) Pienten lasten kotihoito – Puolesta ja vastaan. Teoksessa Anttonen, Anneli, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Vastapaino, Tampere, 219–237.
- Rokkonen, Lilli Aini (2020) *Prekaari äitiys. Kertomuksia palkkatyön reunamilta*. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.

- Rose, Judy, Brady, Michelle, Yerkes, Mara A. & Coles, Laetitia (2015) “‘Sometimes they just want to cry for their mum’: Couples’ negotiations and rationalisations of gendered divisions in infant care.” *Journal of Family Studies*, 21:1, 38–56.
- Rottenberg, Catherine (2014). “The Rise of Neoliberal Feminism.” *Cultural Studies (London, England)*, 28:3, 418–437.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2017) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) (2017) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 46–83.
- Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010
- Saarinen, Arttu, Salmenniemi, Suvi & Keränen, Harri (2014) ”Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon. Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessä diskurssissa.” *Yhteiskuntapolitiikka*, 79:6, 605–618.
- Salmenniemi, Tuomaala-Özdemir & Ylöstalo 2022
- Salmi, Minna & Närvi, Johanna (2017) Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, raportti 4/2017, Helsinki.
- Sutinen, Teija (2021) ”Hallitus esitteli perhevapaa-uudistuksensa: Vapaat pitenevät, kustannukset kasvavat, työllisyys ei ainakaan parane” Uutinen julkaistu Helsingin Sanomissa 16.2.2021. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007805616.html> (Luettu 3.10.2023)
- Teräsaho, Mia, Tanhua, Inkeri & Rantanen, Emmi (2023) Työmarkkinoiden sukupuolen mukainen segregatio Suomessa. Julkaisussa Teräsaho, Mia, Inkeri Tanhua & Emmi Rantanen (2023) *Tasa-arvon edistäminen työpaikoilla: Keinoja sukupuolen mukaisen segregatian purkamiseen*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:21, 11–13.
- Tilastokeskus (2021) Sukupuolten tasa-arvo Suomessa. Helsinki.
- Toivonen, Katri & Nätkin, Ritva (2017) ”Hoivan vastaanottamisen merkitysulottuvuudet.” *Janus*, 25:4, 312–328.
- Tronto, Joan C. (2009) *Moral Boundaries. A Political Argument for an Ethic of Care*. New York: Routledge. [Alkuperäisteos julkaistu 1993]
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen Neuvottelukunta (TENK) (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi. Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja

- ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019.
- Tutkimuseettinen Neuvottelukunta (TENK) (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 2/2023.
- Valtioneuvosto (2022) ”Perhevapaaudistus lisää tasa-arvoa ja huomioi entistä paremmin erilaiset perhemuodot.” Valtioneuvoston tiedote 1.8.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/perhevapaaudistus-lisaa-tasa-arvoa-ja-huomioi-entista-paremmen-erilaiset-perhemuodot> Luettu 4.12.2023.
- Varjonen, Sampo (2021) ”Historiallinen perhevapaaudistus lisää vanhempien tasa-arvoa”. Blogikirjoitus, Kalevi Sorsa -säätiö. <https://sorsafoundation.fi/historiallinen-perhevapaaudistus-lisaa-vanhempien-tasa-arvoa/> Luettu 11.12.2023.
- Vasara, Paula & Sihto, Tiina (2023) Johdanto. Teoksessa Sihto, Tiina & Paula Vasara (toim.) *Hoivan pimeä puoli*. Gaudeamus.
- Ylöstalo, Hanna (2022) “Feminism at the Crossroads of Neoliberalism and Neoconservatism: Restructuring Women’s Labor in the Context of Family Leave Reform in Finland.” *Social politics*, 29:4, 1336–1359.
- Ylöstalo, Hanna, Koskinen, Henri, Poutanen, Mikko & Lepistö, Taru (tulossa) ”Ennakointia ja seurantaa: kvantifioidun tiedon käyttö ja katveet politiikkaa koskevassa journalismissa.” *Media ja Viestintä*.

Liitteet

Liite 1. Tiedot haastatteluista

Haastateltavat	Koulutus ja ammatti	Lapset	Haastateltu
Haastattelu 1 Antti 37-v. Pauliina 38-v.	ammattikoulu, yrittäjä maisteri, kotiäiti	7-v., 5-v. ja 2-v.	3.10.2022
Haastattelu 2 Akseli 34-v. Kaisa 34-v.	maisteri, asiantuntija kulttuurialalla maisteri, väitöskirjatutkija	3,5-v.	8.11.2022
Haastattelu 3 Teemu 30-v. Anna 29-v.	ammattikoulu, kiviasentaja ammattikoulu, lastenhoitaja	2-v. ja vielä syntymätön	15.11.2022
Haastattelu 4 Daniel 36-v. Meri 31-v.	maisteri, haastatteluhetkellä työkokeilussa maisteri, väitöskirjatutkija	1,5-v.	17.5.2023
Haastattelu 5 Joel 33-v. Roosa 33-v.	ammattikorkeakoulu, insinööri maisteri, väitöskirjatutkija	4-v. ja 9 kk	4.10.2023

Liite 2. Haastattelukutsu

Hei,

opiskelen Turun yliopistossa sosiologian maisteriohjelmassa ja teen pro gradu -tutkielmaa siitä, miten lastenhoito ja kotityöt jaetaan perheissä. Tutkielmaa varten haluaisin haastatella

erilaisia pienten lasten vanhempia ihan tavallisen arjen järjestämisestä. Haastattelut järjestetään parihaastatteluina ja olen niissä kiinnostunut kuulemaan sinun ja puolisoasi kokemuksia kotitöiden ja lastenhoidon jakamisesta, vapaa-ajan järjestymisestä ja työn ja perhe-elämän yhdistämisestä sekä miten tästä kaikesta teidän perheessänne sovitaan. Ajatuksenne ovat tärkeitä, sillä esimerkiksi tänä syksynä voimaan tulleella perhevapaaudistuksella on vaikutuksia lapsiperheiden elämään ja siksi aihetta on tärkeä tutkia enemmän.

Haastattelu kestää arviolta tunnin ja sen paikasta ja ajasta sovitaan erikseen jokaisen osallistujan kanssa. Haastatteluun osallistuminen perustuu suostumukseen ja on täysin vapaaehtoista. Haastateltavalla on oikeus milloin vain keskeyttää osallistuminen tutkimukseen tai olla vastaamatta haastattelussa esitettyyn kysymykseen. Haastattelu on myös täysin luottamuksellinen. Haastattelu nauhoitetaan ja nauhoittamisen jälkeen haastattelu kirjoitetaan tekstitiedostoksi, jonka yhteydessä haastattelusta poistetaan haastateltavien ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi. Myös paikkatietoja ja muita erisnimiä (työpaikkojen tms. nimet) muutetaan tai poistetaan, jotta tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista.

Arvostan paljon apuanne! Jos kiinnostuit haastatteluun osallistumisesta, voit ottaa minuun yhteyttä [yhteystiedot].

Ystävällisin terveisin

Taru Lepistö

Liite 3. Haastattelurunko

Aluksi: Millaista arkea teillä juuri nyt vietetään?

Kotityöt:

- Vapaasti kerrottuna, miten jaatte kotitöitä?
- Millaisista töistä olette erityisesti vastuussa ja miksi? Millaisia töitä teette vähiten?
- Jakautuuko kotityönne eri tavalla, kuin esimerkiksi lapsuudenkodissa?
- Mitkä asiat kotityössä/ jaossa aiheuttaa erimielisyyksiä ja miten niitä ratkotaan? Entä millaisista asioista ei tarvitse erikseen sopia tai ei tule erimielisyyttä?
- Miten kotitöiden jakaminen on muuttunut parisuhteen aikana? (Miten perheen perustaminen on vaikuttanut kotitöihin?)

- Onko teillä joku, joka enemmän suunnittelee arjen pyörittämistä?
- Mikä teille on tärkeää kotitöiden jaossa?
- (Onko kotitöiden tasainen jakautuminen tärkeää? Mitkä asiat tekevät työnjaosta tasa-arvoisin ja mitä se tarkoittaa perheen sisäisessä työnjaossa?)
- Mitä kotitöiden jakautuminen parisuhteessa merkitsee ja miten se näkyy arjessa?

Lastenhoito:

- Miten olette jakaneet lasten hoitoon liittyviä tehtäviä/vastuita?
- Miten teillä on järjestetty lasten hoito? Vanhempainvapaat, kotihoito, päivähoito
- Millaiset asiat vaikuttivat lastenhoidon valintaan?
- Millaisia keskusteluita kävitte lasten hoitoon liittyvistä järjestelyistä ennen lapsen syntymää? Onko jokin asia muuttunut lapsen syntymän jälkeen?
- Saatteko lastenhoitoapua perheen ulkopuolelta? Keneltä ja millaisissa tilanteissa?
- Vanhempainvapaa uudistus tulee voimaan elokuussa ja se lisää nimenomaan isille tarkoitettua hoitovapaa määrää. Mitä ajattelette tästä?

Työn ja perheen yhdistäminen:

- Onko perheen perustaminen/perhe vaikuttanut työhön?
- Miten perheen ja työn yhdistäminen on teillä onnistunut?
- Mitkä asiat tukisivat työn ja perheen yhdistämistä?
- Miten työpaikallanne suhtaudutaan/on suhtauduttu vanhempainvapaiden pitämiseen?

Vapaa-aika:

- Onko teillä omaa aikaa? Miten tykkäätte sitä viettää?
- Miten sovitte sen viettämisestä?
- Mikä on tärkeää sujuvan arjen kannalta teidän perheessänne?

Taustakysymykset

- vanhempien ikä
- koulutustausta ja työ
- lasten määrä ja ikä

Lopuksi: Jäikö haastattelusta jotain kysyttävää tai haluaisitteko vielä lisätä jotain?